

የፌዴራል የፍትህ አካላት ባለሙያዎች ስልጠና ማዕከል

ስቀድመ ስራ ሰጠጣኞች የተዘጋጀ
የስልጠና ሞዴል

በፌዴራል የፍትህ አካላት ባለሙያዎች ስልጠና ማዕከል የተዘጋጀ

መግቢያ	ማውጫ	ገጽ
ክፍል አንድ		
የሴቶች የእኩልነት መብት አስፈላጊነት		7
ፆታ እና ሥርዓተ-ፆታ		8
1. የሴቶች መብት ከዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሥምምነቶች አንፃር		9
1.1. ጠቅላላ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሥምምነቶች (General Conventions on Human Rights)		9
1.1.1. የተባበሩት መንግስታት ቻርተር		10
1.1.2. ሁሉ-አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች መግለጫ		11
1.1.3. ዓለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ሥምምነት		12
1.1.4. ዓለም አቀፍ የኢኮኖሚ፣ ማህበራዊ እና ባህላዊ መብቶች ሥምምነት		12
1.2. ልዩ ዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሥምምነቶች (Special Conventions on Women's Human Rights)		13
1.2.1. የሴቶች የፖለቲካ መብቶች ሥምምነት		14
1.2.2. ባገባች ሴት ላይ የሚፈፀሙ ልዩነቶችን ለማሥወገድ የተደረገ ሥምምነት		15
1.2.3. በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም ልዩነት ለማሥወገድ የተደረገ መግለጫ		16
1.2.4. በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም ልዩነት ለማሥወገድ የተደረገ ሥምምነት		18
ክፍል ሁለት		
2. የሴቶች መብት በኢትዮጵያ		33
2.1. የፖሊሲ ማዕቀፎች		35
2.1.1. የኢትዮጵያ ሴቶች ብሔራዊ ፖሊሲ		35
2.1.2. የትምህርትና ሥልጠና ፖሊሲ		36

2.1.3.የባህል ፖሊሲ	39
2.1.4.የአካባቢ ጥበቃ ፖሊሲ	39
2.1.5.የጤና ፖሊሲ	42
2.2.በውሳኔ ሰጭነትና በፖለቲካ የሴቶች ተሳትፎ	45
2.3. የህግ ማዕቀፎች	46
2.3.1.የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ-መንግስት	46
2.3.2.የተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ	48
2.3.3.የቅጥር ህግ	49
2.3.4.የወንጀል ህግ	50

ክፍል ሶስት

3. ሥርዓተ ያታን መሰረት ያደረገ ወይም በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች	53
3.1. በያታ ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች መንስዔዎች በኢትዮጵያ	55
3.2. በያታ ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች የሚያስከትሉት ጉዳቶች	57
3.2.1. አካላዊ ጉዳት	58
3.2.1. ሥነ-ልቦናዊ ጉዳት	59
3.2.3. ስሜታዊ / ማህበራዊ ጉዳት	59
3.3. በኢትዮጵያ ተሥፋፍተው የሚታዩ የሥርዓተ ያታ ጥቃቶች	60
3.3.1. የቤት ውስጥ ጥቃት	60
3.3.2. የሴት ልጅ ግርዛት	61
3.3.3. ያለ እድሜ ጋብቻ	63
3.3.4. ጠለፋ	64
3.3.5. የወሲብ ትንኮሳ	64
3.3.6. አስገድዶ መድፈር	65
3.4. የፖሊሲዎች እና የህጎች አፈፃፀም	67
3.5. በሴቶች ላይ የሚፈፀሙትን ጥቃቶች በመከላከል	
የፍትህ አካላት ሃላፊነትና ሚና	71
3.5.1. የፖሊስ ሃላፊነትና ሚና	71
3.5.2. የዐ/ህግ ሃላፊነትና ሚና	77
3.5.3. የፍ/ቤቶች ሃላፊነትና ሚና	80

መግቢያ

ሴቶች በሁሉም የህብረተሰብ ክፍል አድጋሚ ልዩነቶችን ለዘመናት ተሸክመው ኖረዋል። አሁን የምንገኝበት የሃያአንደኛው ክፍለ ዘመንም ቢሆን ለሴቶች አስቸጋሪ ሆኖ የቀጠለበት አጋጣሚ ይታያል። በዓለም ዙሪያ ስለ ሴቶች ማንነት እና ያላቸውን ሚና በተመለከተ ትክክለኛ የሆነ አቋም መያዙን በእርግጠኝነት ለመናገር ያስቸግራል። ምክንያቱም በሴቶች ላይ የሚደርሱ ልዩነቶች የቀጠሉበት ሁኔታዎች በመኖራቸው ነው። ሥለሆነም በርካታ ሴቶች ማንነታቸውን በተመለከተ (who they are) እና በቤተሰብ፣ በማህበረሰብ ብሎም በዓለምአቀፍ ደረጃ ያላቸውን ቦታና ሚና (where they stand today) አስመልክቶ ትክክለኛውን እውነታ ለማረጋገጥ ትግል ሲያደርጉ ቆይተዋል በዚህ ዘመንም በመደረግ ላይ ነው።

በየትኛውም የዓለም ጫፍ የሚገኙ ማህበረሰብ እና ባህል በሴቶች ላይ ልዩነትን አላደረጉም ብሎ መደምደም የሚቻል አይደለም። ሴቶች በኢንዱስትሪ በበለጸጉት ሀገራትም ሆነ ባላደጉት ሀገራት የተለያዩ መድሎዎች ስለባ ሆነው ቆይተዋል። ሆኖም በበለጸጉት ሀገራት በሴቶች ላይ የሚፈፀመው ልዩነት እየቀነሰ የመጣ በመሆኑ ሴቶች ያላቸው ሚና እየተለወጠ መጥቷል ማለት ይቻላል። ምንም እንኳ ያላቸው እድል ዝቅተኛ ቢሆንም ሴቶች ልጅ ከማሳደግና የቤት ውስጥ ሥራ ከመስራት ባለፈ ወደ ሙያዊና የቢሮ ሥራ መስራት መጀመራቸው እና በብዙ የምዕራባውያን ሀገራት ሴቶች በሥራ ዓለም ተወዳዳሪነታቸው ቀስ በቀስ ተቀባይነት እያገኘ የመጣ ሲሆን በተመሳሳይ ሁኔታ የተለመደውን የሚስትነትና የእናትነት ሚና እንዲያሟሉ ይጠበቃል። በሌላ በኩል በበርካታ ታዳጊ ሀገራት የሴቶችን ሚና በተመለከተ ያለው ባህላዊና ልማዳዊ አስተሳሰቦች የሴትን ዋጋ እና ክብር ዝቅ የሚያደርግ አንዳንድ ጊዜ እንደቤት ውስጥ ሰራተኛ የመቁጠር ሁኔታ ይታያል። በዚህ ሁኔታ ውስጥ የሚኖሩ ሴቶች ለሥነ-ልቦናዊ፣ ስሜታዊ፣ አካላዊ ጥቃት፣ ለድህነትና በሽታ እንዲሁም ለሞት የተጋለጡ ናቸው። ለምሳሌ፡- በአፍጋኒስታን ያሉ ሴቶች የጤና እንክብካቤ የማግኘት፣ ትምህርት የመማር መብት፣ ሥራ የመቀጠር መብት እና የግል ነፃነቶች የላቸውም። በሶስተኛው ዓለም የሚገኙ ሴቶች ያሉባቸው ችግሮች እጅግ የተወሳሰቡ ናቸው። እ.ኤ.አ. 2000 የተባበሩት መንግስታት ኤድስን በተመለከተ ያወጣው ሪፖርት እንደሚያመለክተው በዓመት በኤች.አይ.ቪ ኤድስ ከሚሞቱት ሰዎች መሀከል 52% ወይም 1.3 ሚሊዮን የሚሆኑት ሴቶች ናቸው።

በሰው ልጆች ታሪክ በሴቶች ላይ የደረሰው አድጊዊ ልዩነትና ለሴቶች የተሰጠው ቦታ (position) እጅጉን የተወሳሰበና አስከሬ ለመሆኑ ራሱ ታሪክ ማስረጃ ነው። በህብረተሰቡ ባህላዊና ልማዳዊ አስተሳሰብ ውስጥ የተዋሃዱና ሥር የሰደዱ ዛሬም የሚንፀባረቁ በሴቶች ላይ ከሚደርሱ የተዛቡ የአስተሳሰብ ውጤቶች መሀከል፡- ሴቶች ከወንዶች ያንሳሉ በማለት እንደሁለተኛ ዜጋ የመቁጠር፤ ሴቶች ደካማ ናቸው እውነተኛ ጥንካሬ የላቸውም ብሎ ማሰብ፤ የማሰብ ችሎታቸው ዝቅተኛ በመሆኑ ለማህበረሰቡ የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ የለም ብሎ ማሰብ፤ የወንዱ የግል ንብረት አድርጎ መቁጠር፤ ጥቃት የሚገባቸው አድርጎ ማሰብ ዋና ዋናዎቹ ናቸው። በሴቶች ላይ የሚፈፀመው አድጊዊ ልዩነትና ሴቶችን ዝቅ አድርጎ የመመልከት ችግር በዓለም ዙሪያ የተስፋፋ በመሆኑ ችግሩ ሁሉአቀፍ ባህሪ (universal in nature) እንዲኖረው አድርጎታል። ለችግሩ እልባት ለመሰጠት በዓለምአቀፍ ደረጃ መንግስታት እንቅስቃሴ አድርገዋል እያደረጉም ናቸው። በተለይም ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ የሥርዓተ ምግብ ጉዳይ ትኩረት እግኝቶ የዓለም ህብረተሰብ መነጋገሪያ መሆኑ ግልጽ ነው። በመሆኑም በተለያዩ የዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሥምምነቶች ምንም እንኳን መሰረት ያደረጉ ልዩነቶችን መፈጸም የተከለከለ መሆኑን በሠነዶቹ ውስጥ መካተት መቻሉ አንድ እርምጃ ነው ሊባል የሚችል ነው። ሆኖም የሚፈለገውን ውጤት ማምጣት ባለመቻሉ የሴቶችን የሰብዓዊ መብቶችን በተናጥል የሚመለከቱ ሥምምነቶች በዓለምአቀፍ ደረጃ ተደርገዋል።

በሀገራችን ኢትዮጵያም በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ምንም እንኳን ልዩነቶች እና ጥቃቶች ከማህበረሰቡ ባህላዊና ልማዳዊ አስተሳሰብ ጋር ተቆራኝተው የሚገኙና የወንዶች የበላይነት የሚንጸባረቅበት ሁኔታ በጣም ሰፊ ነው። ችግሩን ለማስወገድ በርካታ እርምጃዎች በመንግስት በኩል እየተወሰዱ ናቸው። በሴቶች ላይ የሚፈጸምን ማንኛውንም ልዩነት የሚከለክለውን ዓለምአቀፍ ሥምምነት ተቀብሎ ከማጽደቅ አንስቶ የሴቶችን የሰብዓዊ መብቶች በሀገ-መንግስቱ በማካተት እውቅናና ጥበቃ እንዲያገኙ ተደርጓል። ይህንንም ተከትሎ የሴቶችን መብቶች የሚያረጋግጡ ህጎችን በማውጣትና የነበሩትን አድጊዊ ህጎችን በማሻሻል በርካታ ተግባራት እየተከናወኑ በመሆናቸው የማይናቁ ለውጦች እየተመዘገቡ ናቸው። ሆኖም ከችግሮቹ ስፋትና ጥልቀት አንጻር ችግሮቹ ሙሉ በሙሉ የተቀረፉ ባለመሆናቸው በሁለንተናዊ መልኩ የተጀመሩት መልካም ተግባራት ተጠናክረው እንዲቀጥሉ ማድረግ ይገባል። ችግሩ በሴቶች ጥረት ብቻ የሚፈታ ባለመሆኑ ሁሉም ዜጋ የራሱን አስተዋጽኦ በማበርከት በአጭር ጊዜ የሴቶች የእኩልነት መብት የተረጋገጠባት እና የሥርዓተ ምግብ ጉዳይ ልዩነት የማይታይባት ኢትዮጵያን

መገንባት (እውን) ማድረግ ይቻላል። በዚህ ረገድ የፍትህ አካላት ድርሻ የላቀ እንደሚሆን ይታመናል።

ይህ ጽሁፍ በሶስት ክፍሎች የተከፋፈለ ሲሆን የመጀመሪያው ክፍል የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች ለማስከበር በዓለምአቀፍ ደረጃ የተደረጉ ሥምምነቶችን በአጭሩ የሚዳስስ ይሆናል። ሁለተኛው ክፍል የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶችን ለማስከበርና ለማረጋገጥ በኢትዮጵያ የተወሰዱ የፖሊሲ እና የህግ ማዕቀፎች እንዲሁም የተገኙ ውጤቶችን በአጭሩ የሚመለከት ነው። ሶስተኛውና የመጨረሻው ክፍል ሥርዓተ-ፆታን መሰረት በማድረግ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶችን በተመለከተ በተለይም በሀገራችን ከሚፈፀሙት አንጻር ትኩረት በመስጠት የፍትህ አካላትን ሃላፊነትና ሚና የሚዳሰስበት ክፍል ነው።

ክፍል አንድ

የስልጠናው ዓላማ

ሰልጣኞች ከዚህ ስልጠና በኋላ፡-

- የሴቶችን የእኩልነት መብት ማረጋገጥ አስፈላጊነትን ይረዳሉ፤
- በሴቶች ላይ የሚፈጸመው አድጊዊ ልዩነትና ጥቃቶች ዓለማአቀፋዊ ይዘታቸውን ይገነዘባሉ፤
- የሴቶችን የእኩልነት መብት ለማረጋገጥ በዓለምአቀፍ ደረጃ የተወሰዱ የተለያዩ እርምጃዎችን ያብራራሉ፤
- በሴቶች ላይ የሚፈጸም ማንኛውንም አድጊዊ ልዩነት የሚከለክለውን ዓለምአቀፍ ሥምምነት በተመለከተ ይዘቱንና የአባል መንግስታት ግዴታዎችን ይገነዘባሉ፤
- በዚህ ሥምምነት ዙሪያ በአፈጻጸም በኩል የሚታየውን ችግር ይገልጻሉ፤

የሴቶች የእኩልነት መብት አስፈላጊነት

ሴቶች ለረዥም ዘመናት በዘለቀ ከባህልና ልማድ ጋር በተሳሰረ የተዛባ አስተሳሰብ ውስጥ በመኖራቸው ለተለያዩ ችግሮች ተጋልጠው ቆይተዋል። የሴት ልጅ ግርዛት፣ ያለእደሜ ጋብቻ፣ አስገደዶ መድፈር፣ ፆታን መሰረት ያደረገ የጉልበት ብዝበዛ፣ ... ወዘተ በሴቶች ላይ በስፋት

ሲፈጸሙ የቆዩና አሁንም ቢሆን በመፈጸም ላይ የሚገኙ ዋና ዋና ችግሮች ናቸው። በሴቶች ላይ የሚፈጸሙ አድጋሚ ልዩነቶች እና ጥቃቶችን ለማስቆም በዓለምአቀፍ፣ በአህጉራዊ እና በብሔራዊ ደረጃ ትኩረት በመስጠት በርካታ እርምጃዎች በመወሰዳቸው በብዙ ሀገራት በህግ ደረጃ ድርጊቱ ቢከለከልም በተግባር የሚፈጸምበት ሁኔታዎች መኖራቸው የእኩልነት መብትን ማንሳት ተገቢነት አለው።

እነዚህ ጥቃቶች በሴቶች ላይ ውስብስብ የሆነ አካላዊ፣ ሥነ-ልቦናዊ እና ማህበራዊ ችግሮችን የሚያስከትሉ ናቸው። እነዚህን ችግሮች ለማስወገድና በአጠቃላይ በማህበረሰቡ ሴቶች ያላቸውን ሚና በተሳሳተ መንገድ የመረዳትና ዝቅ አድርጎ የመመልከት የተዛባ አስተሳሰብን ለማስተካከል የሴቶችን እኩልነት ማረጋገጥ አስፈላጊ መሆኑ ግልጽ ከመሆኑም በላይ ይህ ሁኔታ መቀጠል ስለማይገባው፣ ሴቶች እስከአሁን የተወሰደባቸውን መብት ለመጠየቅ ብሎም የደረሰባቸውን በደል ለማረምና ለማስተካከል የሴቶች የእኩልነት መብት አስፈላጊ ነው። በተጨማሪም በዲሞክራቲክ ህብረተሰብ ውስጥ እኩልነት ለማህበራዊ ፍትህ መስፈን እና ለሰብዓዊ መብቶች መከበር የማዕዘን ድንጋይ ነው። የሴቶች እኩልነት መብት ባልተረጋገጠበት ሁኔታ ፈጣን የሆነ የኢኮኖሚ፣ የሰላም እድገት ማረጋገጥ አይቻልም። ስለዚህ የአንድን ሀገር ኢኮኖሚ፣ ሰላም ለማሳደግ የሴቶችን የእኩልነት መብት ማረጋገጥ ቅድሚያ የሚሰጠው ጉዳይ በመሆኑ ነው።

ፆታ እና ሥርዓተ-ፆታ (Sex and Gender)

ስለ ሴቶች መብት ሲነሳ የፆታ እና ሥርዓተ-ፆታ ጉዳይ አብሮ መነሳቱ አይቀርም። ምክንያቱም ጽንሰ ሀሳቦቹን በትክክል አለመረዳት በሴቶች ላይ ለሚደርሰው መድልዎ የራሱ አስተዋጽኦ ሥለሚኖረው ነው።

ፆታ፡- ማለት ተፈጥሯዊ የወንድነትና የሴትነት ልዩነትን የሚያመለክት ነው። ይህ ልዩነት (difference) ሥነ-ህይወታዊ (biological) በመሆኑ ይህ ባህሪ ሊለወጥ የማይችል ነው። ለምሳሌ፡- ልጅ መውለድ የሚችሉት ሴቶች ብቻ ሲሆኑ አባላዘር (sperm) መስጠት የሚችሉት ደግሞ ወንዶች ብቻ ናቸው። ይህ ተፈጥሯዊ ሂደት ሊለወጥ የማይችል ነው።

ሥርዓተ-ፆታ፡- ሲባል የሴቶች ሚና፣ባህሪ እና በአጠቃላይ ያላቸውን ስልጣንና አስተዋጽኦ በተመለከተ ህብረተሰቡ ራሱ የወሰነውን ለማመልከት ነው።ይህ ሁኔታ ሴቶች እና ወንዶች ያላቸውን ሚና፣ ሀብትን የማስተዳደርና ባለቤት የመሆን፣ ውሳኔ ሰጭነትን ስልጣን ማህበረሰቡ

አስቀድሞ የወሰነው ነው። ይህም አስተሳሰብ በቤተሰብ፣ በመምህራን፣ በእድሜ እኩዮች፣ በባህል፣ በሃይማኖት እና በአጠቃላይ በህብረተሰቡ ለዘመናት ተጠናክሮ የመጣ ነው። ስለዚህ ሥርዓተ-ፆታ ሥነ-ህይወታዊ ወይም ተፈጥሮዊ ሳይሆን ወንዶች እና ሴቶች ከተወለዱ በኋላ በህብረተሰቡ የሚቀረጹበት ማህበራዊ አስተሳሰብ የሚንጸባረቅበት ነው። ይህ አስተሳሰብ ሊለወጥ የሚችል ነው። በዚህም መሰረት ወንዶች የሚሰሩትን ስራዎች ሴቶችም መስራት ይችላሉ። በሌላ በኩል ሴቶች የሚያከናውኑትን የልጅ ማሳደግ እንክብካቤ (ሃላፊነት) ወንዶችም ማከናወን ይችላሉ።

1. የሴቶች የእኩልነት መብት ከዓለም አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች አንጻር

እንደሚታወቀው በሴቶች ላይ የሚደረጉ አድጋዊ ልዩነቶች እና ሴቶችን ዝቅ አድርጎ የመመልከቱ ችግር በአንድ ሀገር እና ባህል የተወሰነ ሳይሆን በዓለም ዙሪያ በየትኛውም ሀገር፣ ባህል ወይም ልማድ የሚፈጸም በመሆኑ ችግሩ ሁሉ አቀፍ ባህሪ (Universal Nature) እንዲኖረው አድርጎታል። የሴቶች የእኩልነት መብት የሰብዓዊ መብት አካል በመሆኑ ጉዳዩ የአንድ ሀገር ጉዳይ ብቻ ተደርጎ የሚታይ ባለመሆኑ ዓለምአቀፍን ማህበረሰብ የሚመለከት ጉዳይ ሆኖ ዓለማዊ ትኩረትን አግኝቷል። በተለይም ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ በሥፋት የሚደርስባቸውን አድሎአዊ ልዩነቶች ለማስወገድ የሴቶች መብቶች በበርካታ የዓለምአቀፍ ስምምነቶች እንዲካተት ተደርጓል። በመደረግም ላይ ይገኛል።

የሴቶችን የሰብዓዊ መብቶች ሁኔታ ከዓለምአቀፍ ስምምነቶች አንጻር በምንቃኝበት ጊዜ ስምምነቶቹን በሁለት ክፍሎ ማየቱ ለጉዳዩ የተሰጠውን ዓለማዊ ትኩረት የበለጠ ለመረዳት ያስችላል። እነዚህም፡-

1.1 ጠቅላላ ዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች (General Conventions on Human Rights)

ጠቅላላ ዓለምአቀፍ የሰብዓዊ ስምምነቶች የምንላቸው የአንድን የህብረተሰብ ክፍል ለምሳሌ የሀገራትን፣ የሴቶችን፣... ወዘተ መብቶችን በተናጥል ደንግገው የሚገኙ ሳይሆን የሰው ልጅ ሰው በመሆኑ ለሁሉም ተፈጻሚ እንዲሆኑ በማሰብ በጠቅላላው ስለሰው ልጆች የሰብዓዊ

መብቶች የሚደነገጉ ናቸው። በዚህ መሰረት ሴቶች የሰው ልጅ በመሆናቸው ለማንኛውም ሰው የተደነገገው ስምምነት ለእነሱም ተፈጻሚነት አለው ማለት ነው።

ይሁንና በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ አድሎክዊ ልዩነቶች ዘመናትን ያስቆጠሩ በመሆናቸውና በህብረተሰቡ አስተሳሰብ ውስጥ ዘልቀው የገቡ በመሆኑ አብዛኛዎቹ የዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ያታን መሰረት ያደረገ መድልዎን ለመከላከልና ሴቶች በእነዚህ ሰነዶች /ስምምነቶች/ ውስጥ የተካተቱትን መብቶች ከወንዶች እኩል ተጠቃሚ እንዲሆኑ ትኩረት በመስጠት ይህንን የሚመለከት ድንጋጌዎችን አካተው ይገኛሉ። ጠቅላላ ዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶችን በሰብዓዊ መብቶች የትምህርት ጊዜ በስፋት የተዳሰሱ በመሆኑ በዚህ ዕሉፍ በስፋት የሚታይ አይሆንም ይልቁንም እነዚህ ስምምነቶች ለሴቶች መብቶች የሰጡትን ትኩረት በአጭሩ በመዳሰስ እንደሚከተለው ለማቅረብ ተሞክሯል።

1.1.1. የተባበሩት መንግስታት ቻርተር

የሰብዓዊ መብት ዕንሰ ሀሳብ በዓለምአቀፍ ደረጃ ጠንካራ ሆኖ የታየው ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ መሆኑ የሚታወስ ነው። ከ6 ሚሊዮን በላይ በሚሆኑ ጁውሾች ላይ በናዚዎች የተፈፀመው እልቂት በሰብዓዊነት ላይ እና በሰላም ላይ የተፈፀመ የወንጀል ድርጊት ተብሎ ፈጻሚዎቹ ለፍርድ መቅረባቸው የሚታወስ ሲሆን የዓለም መንግስታት ይህ ክስተት ዳግመኛ እንዳይከሰት ዋስትና የሚሰጥ ስምምነት እዲደረግ ጥረት አድርገዋል። በዚህ መሰረት መንግስታት ዓለምአቀፍ ሰላምን የማሳደግና ግጭትን የመከላከል ቀዳሚ ዓላማው ያደረገ የተባበሩት መንግስታት ቻርተር (The Charter of United Nations) እ.ኤ.አ 1945 በማቋቋም ቁርጠኝነታቸውን አሳይተዋል። የተባበሩት መንግስታት ቻርተር የሴቶችን እኩልነት መብት (equality of women with men) መሰረታዊ መርህ አድርጎ ያካተተ ሰነድ ነው። የቻርተሩ አንቀጽ 1 በግልፅ እንደሚያመለክተው የተባበሩት መንግስታት ዋና ዓላማ የሰብዓዊ መብቶች እና መሰረታዊ ነፃነቶች በዘር፣ በዎታ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት፣... ወዘተ ምክንያት ልዩነት ሳይደረግባቸው ለሁሉም ተግባራዊ እንዲሆኑ ዓለምአቀፍ ትብብርን ማጠናከርና ማሳደግ መሆኑን ነው። ስለዚህ የሴቶች የእኩልነት መብት ሳይረጋገጥ የሰብዓዊ መብቶችንም ሆነ የዓለምን ሰላም ማስጠበቅና ማሳደግ የማይቻል መሆኑን ያመለክተ ሰነድ ነው ማለት ይቻላል።

1.1.2. ሁሉን አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች መግለጫ (Universal Declaration of Human Rights)

የተባበሩት መንግስታት የሰብዓዊ መብቶችን ለሁሉም እንዲከበሩ ለማድረግ ቃል በገባው በመሰረት የሰብዓዊ መብት ኮሚሽን (Commission on Human Rights) በማቋቋም መሰረታዊ መብቶችንና ነፃነቶችን የያዘ ሰነድ በታህሳስ 10 ቀን እ.ኤ.አ 1948 ይፋ ሆኗል። ይህ መግለጫ በ56 የተባበሩት መንግስታት አባል ሀገራት ተቀባይነት ያገኘ ሲሆን በወቅቱ ስምንት ሀገራት ድምፀ ተአቅቦ ነበሩ። ሰነዱ የተወለደበት ወቅት የቀዝቃዛው ጦርነት (Cold War) የተጀመረበት ዓለም በሁለት አስተሳሰብ (Ideology and Geo-Political) በካፒታሊስት እና በኮሚኒስት ሀገራት መካከል ግጭት ውስጥ በተገባበት ወቅት በመሆኑ በውጤታማነቱ ላይ እንቅፋት ማስከተሉ አልቀረም። ስለሆነም መግለጫው እስካሁን ድረስ አስገዳጅነት ያለው ሰነድ ሲሆን አልቻለም። ይሁንና ሁሉን አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች መግለጫ ሌሎች ተከታታይ ዓለምአቀፍ የሰብአዊ መብቶች ስምምነቶች (የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ጨምሮ) እንዲዘጋጁና እንዲፀድቁ የማዕዘን ድንጋይ ሆኖ አገልግሏል። በማገልገልም ላይ ነው። ከዚህ በተጨማሪም በመግለጫው የተካተቱት መርሆዎች በአሁኑ ጊዜ ከ185 ሀገራት በላይ በብሔራዊ ህገ-መንግስታቸው ውስጥ ያካተቱት በመሆኑ ለሰብጫዊ መብቶች እድገት ያበረከተው አስተዋጽኦ ከፍተኛ ነው።

ከዚህ በመነሳትም አንዳንድ ምሁራን ሁሉአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች መግለጫ ምንም እንኳን በወቅቱ የማስገደድ ህጋዊ ኃይል ባይኖረውም በአሁኑ ወቅት ዓለም አቀፍ ባህላዊ ህግ (International Customary Law) ደረጃን አግኝቷል ብለው ይከራከራሉ። መግለጫው የሴቶችንም የእኩልነት መብት ያንፀባረቀ ነው። ሰዎች ሁሉ እኩል ክብርና መብቶች ይዘው መፈጠራቸውንና ነፃ መሆናቸውን መግለጫው ደንግጓል። እንዲሁም መግለጫው ሰዎች ሁሉ ክብር እና እኩልነት ብሎም የማይገሰስ መብት ያላቸው መሆኑን እውቅና መስጠት ለነፃነት፣ ለፍትህና ለዓለም ሰላም መሰረት መሆኑን በመግቢያው ላይ በግልጽ አስቀምጧል። በተጨማሪም በአንቀጽ 16 ጋብቻ በተጋቢዎች ነፃ ፈቃድ ብቻ መመስረት እንደሚገባውና ተጋቢዎች በዘር፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት ... ወዘተ ልዩነት ሳይደረግባቸው በስራቸው ነፃ ፈቃድ ጋብቻቸውን መመሥረት እንደሚችሉ ደንግጓል።

1.1.3. ዓለምአቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት (International Convention on civil and Political Rights)

ይህ ስምምነት ለሁሉም ሰው ተፈጻሚ ወይም ሁሉንም ሰው ተጠቃሚ የሚያደርጉ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶችን የያዘ ዓለምአቀፍ ሰነድ ነው። ሴቶችም የሰው ልጅ ዘር በመሆናቸው እንደሚገኘውም ሰው ሰነዱ ያካተታቸውን መብቶች ተጠቃሚዎች መሆናቸው ግልፅ ነው። ሆኖም ያለውን ነባራዊ ሁኔታ ማለትም የታን መሰረት ያደረገ አድጋዊ ልዩነትን በመገንዘብ ይመስላል ሰነዱ አባል መንግስታት በሰነዱ የተደነገጉትን መብቶች ያለምንም ልዩነት ለሴቶችም እንዲከበሩላቸው ተገቢ የሆኑ እርምጃዎችን እንዲወስዱ በአንቀጽ 2 ስር ግዴታ የጣለባቸው። እንዲሁም በአንቀጽ 3 መሰረት አባል መንግስታት በሰነዱ ውስጥ የተካተቱትን የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ወንዶችና ሴቶች እኩል ተጠቃሚ መሆናቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለባቸው። በተጨማሪም የስምምነቱ አንቀጽ 23 ጋብቻ የሚመሰረተው በተጋቢዎች ነፃ ምርጫ እና ፍላጎት ላይ ብቻ በመመስረት መሆኑንና ሴቶች ጋብቻው ሲመሰረት፣ ጋብቻው ፀንቶ በሚቆይበት ጊዜና ጋብቻው በሚፈርስበት ጊዜ ሁሉ ከወንዶች ጋር እኩል መብት ያላቸው መሆኑን ይደነግጋል።

1.1.4. ዓለምአቀፍ የኢኮኖሚ፣ ማህበራዊና ባህላዊ መብቶች ስምምነት (International Convention on Economic, Social and Cultural Rights)

ከላይ እንደተገለፁት ስምምነቶች ሁሉ ይህ ዓለም አቀፍ ስምምነትም ለሁሉም ሰው ተፈጻሚ የሚሆኑ የኢኮኖሚ፣ ማህበራዊና ባህላዊ መብቶችን የያዘ ስምምነት በመሆኑ በተግባር አፈጻጸሙ ከዚህ የተለየ ቢሆንም ሴቶችም የመብቶቹ እኩል ተጠቃሚ ናቸው ተብሎ ይታሰባል። ልክ እንደ ዓለምአቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት ሁሉ ይህ ስምምነትም በውስጡ ያካተታቸውን መብቶች የሴቶችን እኩል ተጠቃሚነት የማረጋገጥ ኃላፊነት የአባል መንግስታት መሆኑን ደንግጓል (አንቀጽ 3)። እንዲሁም ስምምነቱ ስለሴቶች የእኩልነት መብት በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ትኩረት የሚሰጡ ድንጋጌዎችን አካቷል። በዚህም መሰረት ሴቶች ከወንዶች እኩል የሥራ እድል የማግኘት፣ ለተመሳሳይ ስራ እኩል ክፍያ የማግኘት፣ አመቺ የስራ ሁኔታ እንዲፈጠሩላቸው በአንቀጽ 7 ስር ተመልክቷል። በተጨማሪም አንቀጽ 10 ሴቶች በጋብቻ ከወንዶች ጋር እኩል መብት ያላቸው መሆኑን እና የጤና እንክብካቤ የማግኘት መብቶችን ደንግጎ ይገኛል።

እነዚህ ከዚህ በላይ የተጠቀሱት ዓለም አቀፍ ስምምነቶች አጠቃላይ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ቢሆኑም የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች በተወሰነ ደረጃም ቢሆን ትኩረት የሰጡ ስምምነቶች ናቸው ለማለት ያስደፍራል። ሆኖም በተግባር ለሴቶች ያመጡት ለውጥ ሲታይ ዝቅተኛ ነው ማለት ይቻላል። ይህ በመሆኑም ሌሎች ሴቶችን የሚመለከቱ ስምምነቶችን ማውጣት ግድ ሆኗል።

1.2. ልዩ የሴቶች የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች (Special Conventions on Women's Human Rights)

ልዩ ስምምነቶች ሲባል አንድን ወይም የተወሰኑ የህብረተሰብ ክፍሎችን በተለየ ሁኔታ ትኩረት ሰጥቶ መብታቸውን የሚደነግጉ ዓለምአቀፍ ስምምነቶችን ለማመላከት ነው። ይህንን በተመለከተ የህፃናትን ጉዳይ የሚመለከት የህፃናት መብት ስምምነት፣ የአካል ጉዳተኞች መብትን የሚመለከት ዓለም አቀፍ የአካል ጉዳተኞች መብት ሥምምነት በምሳሌነት መጥቀስ ይቻላል። ልክ እንደ ህፃናት መብት ስምምነት ሁሉ የሴቶችን ጉዳይ በተናጥልና በተለየ ሁኔታ ትኩረት በመስጠት የሚደነግጉ ስምምነቶች በዓለምአቀፍ ደረጃ ወጥተዋል። የተባበሩት መንግስታት ቁርጠኝነት የሚጀምረው የሴቶችን የእኩልነት መብት በመግቢያው በማካተት ብቻ ሳይሆን የሴቶችን ሁኔታ የሚከታተል ኮሚሽን (Commission on the Status of Women) በመጀመሪያ በንዑስ-ኮሚሽንነት በኋላም በሙሉ ኮሚሽንነት ደረጃ በ1946 (እ.ኤ.አ) በማቋቋም ጭምር ነው። ይህ ኮሚሽን ከተቋቋመበት ጊዜ ጀምሮ የሴቶችን እኩልነት ለማሳደግ የሚያስችሉ፣ እና አድላዊ ልዩነት የሚያደርጉ ህጎች እንዲለወጡ /እንዲሻሻሉ/ እንዲሁም በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ መድልዎች በዓለምአቀፍ ደረጃ ግንዛቤ እንዲያገኙ በርካታ ሥራዎችን ከማከናወኑም በሻገር የተለያዩ ስምምነቶችን በማዘጋጀት ትልቅ አስተዋፅኦ አበርክቷል።

የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች በተመለከተ በሰነድ ላይ የተጠቃለለ ህግ ለማውጣት በየሀገራቱ በሴቶች ላይ የሚታየውን አድላዊ ልዩነት በህግ የተደነገገውን ብቻ ሳይሆን በተግባርም የሚደርስባቸውን ችግር ጭምር እስከምን ድረስ እንደሆነ በዳታና በትንተና የተደገፈ ጥናት ማቅረብን ይጠይቅ ነበር። ኮሚሽኑም በዓለም ዙሪያ ሴቶች ያሉበትን ሁኔታ የሚያሳይ በተለይም ሴቶች በህግ የሚደረግባቸውን ልዩነት፣ የመማር መብታቸውን፣ የስራ እድላቸውን እና የሲቪል መብቶቻቸውን በሚመለከት መረጃ ለማሰባሰብ መጠነ ሰፊ ጥናት አድርጓል። ጥናቱን ውጤታማ ለማድረግ አባል መንግስታት (የተባበሩት መንግስታት)፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችና የተባበሩት መንግስታት አካላት (United Nations Agencies)

በእስታቲስቲክስ የተደገፈ መረጃ ለኮሚሽኑ በማቅረብ ለጥናቱ ከፍተኛ እገዛ አድርገዋል። ይህ እውነት አፈላላጊ ጥረት (Fact-finding Efforts) ሴቶች በየሀገራቸው የሚገኙበትን የፖለቲካና የህግ ሁኔታ የሚያሳይ ጥናት በመዘጋጀቱ በሂደትም የሴቶችን የሰብዓዊ መብቶች ሰነዶችን ለማዘጋጀት ወይም ለማርቀቅ መሰረት ሆነ። በዚህም መሰረት የሚከተሉት የሴቶችን የሰብዓዊ መብቶችን የሚመለከቱ ዓለምአቀፍ ሰነዶች ተዘጋጅተዋል።

1.2.1. የሴቶች የፖለቲካ መብቶች ሥምምነት (Convention Political Rights of Women)

ሴቶች ለረዥም ዘመናት የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች የተከበሩላቸው እልነበሩም። እስከቅርብ ጊዜ ድረስ የእነዚህ መብቶች ተጠቃሚዎች ለመሆን እልታደሉም። እ.ኤ.አ በ1945 ዓ.ም ከተባበሩት መንግስታት 51 (ሃምሳ አንድ) መሥራች አባል ሀገራት መሀከል የሴቶችን ከወንድ እኩል የመምረጥ መብት የፈቀዱት አባል ሀገራት 25 (ሃያ አምስት) ያህል ብቻ ነበሩ። በቀሪዎቹ ሃያ ስድስት መሥራች ሀገራት ሴቶች በህግ እንኳ የመምረጥ መብት አልነበራቸውም። ይህ ሁኔታ ኮሚሽኑ በመጀመሪያ የስራ ዘመኑ ለሴቶች የፖለቲካ መብቶች ከፍተኛ ትኩረት በመስጠት እንዲንቀሳቀስ አድርጎታል። በ1950ዎቹም ሴቶች በምርጫ የመሳተፍ መብት አልተከበረላቸውም ነበር። ለምሳሌ በ1950 የተባበሩት መንግስታት ሪፖርት ይፋ እንዳደረገው በ22 (ሃያ ሁለት) ሀገራት ሴቶች የመምረጥም ሆነ በምርጫ የህዝብን (የመንግስትን) ሥልጣን የመያዝ መብት የሌላቸው ሲሆን በአንዳንድ ሀገራት ደግሞ ሴቶች የመምረጥም ሆነ በምርጫ የመንግስትን ስልጣን የመያዝ መብት በህግ ቢደነገግም በተግባር አልተረጋገጠም ነበር።

ስለሆነም ኮሚሽኑ የሴቶችን የሲቪልና የፖለቲካ መብቶችን የያዘ ሰነድ አዘጋጅቶ አቀረበ። ሰፊ ክርክር ከተደረገበት በኋላ በኮሚሽኑ የተዘጋጀው የሴቶች የፖለቲካ መብት ሥምምነት (Convention on Political Rights of Women) እ.ኤ.አ በታህሳስ 20 ቀን 1952 ጠቅላላ ጉባኤው ተቀባይነት አገኘ። ይህም ስምምነት የሴቶችን የፖለቲካ መብቶች እውቅና የሰጠና ጥበቃ ያደረገ የመጀመሪያው ዓለምአቀፍ ሰነድ (ስምምነት) ነው ሊባል የሚችል ነው። ስምምነቱም ሴቶች በየትኛውም ሁኔታ ከወንዶች እኩል የመምረጥ፣ ለማንኛውም የስልጣን ቦታ እና የህዝብን / የመንግስትን / ስልጣን ለመያዝ የመወዳደር (የመመረጥ) መብትን ያስገኘ ነው።

1.2.2. በጋብቻ ላይ የሚፈፀሙ ልዩነቶችን ለማስወገድ የተደረገ ስምምነት

በ1950ዎቹ ኮሚሽኑ ትኩረት ሰጥቶ የተንቀሳቀሰበት ሌላው ጉዳይ በጋብቻ ላይ የሚደረገውን አድጊዊ ልዩነት በተመለከተ ነው። የተባበሩት መንግስታት ሪፖርት እንደሚያመለክተው በሴቶች የሚደረገው መድልዎ ምክንያቱ በብሔራዊ ህጎች መካከል የቤተሰብ መኖሪያ፣ ጋብቻ እና ፍቺን በተመለከተ ያለው ልዩነት ነው። ይህንን ችግር ለመቅረፍ ኮሚሽኑ ያገቡ ሴቶችን ዜግነት በተመለከተ አንድ ሰነድ አርቅቆ በማቅረብ እ.ኤ.አ በ1957 በተባበሩት መንግስታት ጠቅላላ ጉባኤ ተቀባይነት ያገኘ ሲሆን በተከታይነትም በ1962 የጋብቻ ፈቃድን፣ የጋብቻ አነስተኛ እድሜ እና የጋብቻ ምዝገባን የተመለከተ ስምምነት በጠቅላላ ጉባኤው ተቀባይነትን አግኝቷል። እነዚህ ስምምነቶች ከጋብቻ ጋር በተያያዘ በተባበሩት መንግስታት ተቀባይነት ያገኙ የመጀመሪያዎቹ ዓለምአቀፍ የሴቶች የሰብዓዊ መብቶች ሰነዶች ናቸው ማለት ነው።

በዚህ ጊዜ ኮሚሽኑ ከተባበሩት መንግስታት የትምህርትና የሳይንስ ካውንስል ጋር በመሆን የሴቶችን ትምህርት ለማሳደግና እኩል ትምህርት የማግኘት መብትን ለማጠናከር ፕሮግራሞችን ቀርቦ መልካም ስራዎችን / ተግባራትን/ አከናውኗል። በተጨማሪም ኮሚሽኑ በሴቶች እና ልጃገረገዶች ላይ የሚፈፀሙ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች ዙሪያ ትኩረት ሰጥቶ በመስራቱ በ1952 ECOSCO ውሳኔ ያሳለፈ ሲሆን በ1954 የተባበሩት መንግስታት ጠቅላላ ጉባኤ በሴቶች ላይ ጉዳት የሚያስከትሉ ልማዳዊ ድርጊቶችን ሀገራት እንዲያስወግዱ ጥሪ አቅርቧል። ሆኖም የጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች ጉዳይ ትኩረት የሚሻ ሆኖ ቀጥሏል። ለምሳሌ ያህል የሴት ልጅ ግርዛት እስከ 1980ዎቹ አጋማሽ ድረስ በሴቶች ላይ እንደሚፈፀም ጥቃት ወይም እንደጾታዊ ጥቃት ተደርጎ አይቆጠርም ነበር።

1.2.3. በሴቶች ላይ የሚደረግ ማንኛውንም ልዩነትን ለማስወገድ የተደረገ መግለጫ (Declaration on the Elimination of All Form of Discrimination Against Women)

ምንም እንኳን በተጨማሪም ሊሊካ የሚችል በሴቶች መብቶች ዙሪያ እድገት የሚታይ ቢሆንም በሌሎች በርካታ ጉዳዮች በህግ ባይሆንም በተግባር በሴቶች ላይ አድጊዊ ልዩነት መፈፀማቸው አልቀረም። ይህንን ችግር በተሟላ ሁኔታ ለመቅረፍ ይቻል ዘንድ የተባበሩት መንግስታት ጠቅላላ ጉባኤ እ.ኤ.አ በ1963 የህግ ረቂቅ ተዘጋጅቶ እንዲቀርብ በሴቶች ጉዳይ ዙሪያ የሚሰራውን ኮሚሽን ጠየቀ። በቀረበው ጥያቄ መሰረት ረቂቁ ተዘጋጅቶ ህዳር 7 ቀን 1967

በሴቶች ላይ የሚደረጉ ልዩነቶችን ለማስወገድ የተዘጋጀ መግለጫ በጠቅላላ ጉባኤው ተቀባይነትን አገኘ። በእርግጥ መግለጫው በሚረቅበት ወቅት በርካታ ወገኖች የተሳተፉ ሲሆን በተለይም የሴቶች መብት ተሟጋቾች (women's rights activists) በተባበሩት መንግስታት ስር እና ውጭ የሚሰሩ ወገኖች ድጋፍ እና ተሳትፎ የጎላ ነበር።

የሴቶችን እኩልነት በማስጠበቅ ረገድ መግለጫው ጠቃሚ እርምጃ ቢሆንም በተግባር የነበረው ተፅዕኖ ውስን ነበር ለማለት ይቻላል። ለዚህ ደግሞ ዋናው ምክንያት የመግለጫውን አፈፃፀም በተመለከተ የሪፖርት አደራረግ ስርዓት በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ መሆኑና ይህንንም ተከትሎ የመንግስታት ምላሽ በጣም ዝቅተኛ መሆን ነው። በመሆኑም ህጋዊ የማስገደድ ችሎታ (legally binding) ያለውና የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶችን በግልፅ ያካተተ ሰነድ በማስፈለጉ በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም ዓይነት ልዩነትን ለማስወገድ የሚረዳ ሰነድ እ.ኤ.አ እንዲወጣ ምክንያት ሆኗል።

ዓለምአቀፍ የሴቶች ዓመት (International Women's Year)

እ.ኤ.አ 1972 የሴቶችን ሁኔታ የሚከታተለው ኮሚሽን የተመሰረተበትን 25ኛ ዓመት ምክንያት በማድረግ 1975 ዓለምአቀፍ የሴቶች ዓመት ተብሎ እንዲወሰን ለተባበሩት መንግስታት ጠቅላላ ጉባኤ አስተያየቱን አቀረበ። በእርግጥ ሃሳቡ በመጀመሪያ የቀረበው የሴቶችን ዓለምአቀፍ የዲሞክራሲ ፌዴሬሽንን (Women's International Democratic Federation) በመወከል በሮማንያ አማካኝነት ነው። ይህም የተደረገው በሴቶች ላይ የሚደረግ አድጋሚ ልዩነት በህግ የተደገፈና በባህላዊ አስተሳሰብ ስር የሰደደ እና በአብዛኛው የዓለማችን ክፍል ጎልቶ የሚታይ ችግር መሆኑን ለዓለምአቀፍ ማህበረሰብ ለማስገንዘብ ታስቦ ነበር። በተጨማሪም የሴቶችን ከወንዶች ጋር እኩል የመሆን መብት ለማሳደግና ሴቶች ለልማት ያላቸውን አስተዋፅኦ እውቅና እንዲያገኝ ለማድረግ መንግስታት፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እና ግለሰቦች የሚያደርጉትን ጥረት የማጠናከር ዓላማ ጭምር ያነገበ ነበር። ጠቅላላ ጉባኤውም በኮሚሽኑ የቀረበለትን አስተያየት ካጤነ በኋላ በኮሚሽኑ በቀረበው የሴቶችን እኩልነት እና ልማት ላይ ሶስተኛ ዓላማ ይኸውም ሴቶች ለዓለም ሰላም የሚያበረክቱትን አስተዋፅኦ እውቅና መስጠትን በመጨመር አስተያየቱን አፅድቆታል። ይህ ሁኔታም ለሴቶች እድገት /መሻሻል /ባለ ሶስት ደረጃ አጀንዳ ያስቀመጠ ውሳኔ ነው ተብሎ ሊጠቀስ የሚችል ነው ።

የተባበሩት መንግስታት ጠቅላላ ጉባኤም ኮሚሽኑ ከዓለምአቀፍ የሴቶች ዓመት ጋር የሚጣጣም /የሚስማማ/ ዓለምአቀፍ ኮንፈረንስ እንዲዘጋጅ ያቀረበውን ጥያቄ ተቀብሎ “የመጀመሪያው ዓለምአቀፍ የሴቶች ዓመት” ዓለምአቀፍ ኮንፈረንስ በ1975 በሜክሲኮ ከተማ እንዲካሄድ አድርጓል። በዚህ ኮንፈረንስም 133 መንግስታት የተሳተፉ ሲሆን ለመጀመሪያ ጊዜ ከ6000 ሺህ በላይ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ተወካዮች ተጓዳኝ ፎረም አድርገዋል። ይህ ኮንፈረንስ ዓለምአቀፍ የሴቶች ዓመት ዓላማዎችን ለማስፈፀም የሚረዳ ዓለምአቀፍ የድርጊት መርሃግብር በግልፅ ያስቀመጠ ነው። እንዲሁም እስከ 1985 ድረስ ተግባራዊ የሚሆን ሴቶችን ወደ ተሻለ ደረጃ የሚያደርስ ሰፊ መመሪያዎችን ያዘጋጀ ኮንፈረንስ ነው። በተጨማሪም በዓለምአቀፍ የሴቶች ዓመት ዓለምአቀፍ ኮንፈረንስ የተሰጠውን አስተያየት ተክትሎ የተባበሩት መንግስታት ከ1976-1985 ድረስ ያለው ጊዜ የተባበሩት መንግስታት የሴቶች የእኩልነት የልማት እና ሰላም ዓመታት (International Decade for Women) በማለት አውጇል። ይህ ጊዜ ዓለምአቀፍ የሴቶች እንቅስቃሴ ተገቢነትን ወይም ህጋዊነትንና የሴቶች ጉዳዮች ወደ ዓለምአቀፍ አጀንዳነት እንዲሸጋገር በማድረግ ጉልህ ሚና ተጫውቷል። በአነዚህ ዓመታትም ልማት የሴቶችን ደረጃ ያሻሽላል የሚለውን እምነት በመለወጥ ልማት ያለ ሴቶች (development was not possible without women) ያልተቻለ መሆኑ እውቅና እንዲያገኝ በማድረግ በኩል ትልቅ ድርሻ ነበረው።

1.2.4. በሴቶች ላይ የሚደረግ ማናቸውንም ልዩነት ለማስወገድ የተደረገ ስምምነት
(Convention on the Elimination of All Form of Discrimination Against Women)

በተመሳሳይ ሁኔታ ይህንን ስምምነት የማርቀቅ ስራ የኮሚሽኑ ዋና ተግባር የነበረ ሲሆን የማርቀቁ ስራ እ.ኤ.አ በ1974 በኢኮኖሚና በማህበራዊ ጉዳይ ካውንስል በተቋቋመ የስራ ቡድን (working group) አማካኝነት ተጀመረ። እረቂቁ እ.ኤ.አ በ1976 የተጠናቀቀ ቢሆንም እ.ኤ.አ ከ1977 እስከ 1979 ድረስ ከሁለት ዓመት በላይ ለሆነ ጊዜ በጥልቀት ውይይት እንዲደረግበት ተደርጓል። እ.ኤ.አ በ1979 ስምምነቱ በ130 አባል ሀገራት ያለምንም ተቃውሞ እና በ10 ድምፅ ተአቅቦ ተቀባይነት አግኝቷል። ሥምምነቱ ሃያ አገራት ወይም መንግስታት ካፀደቁት ከሰላሳ ቀናት በኋላ እ.ኤ.አ መስከረም 3 ቀን 1981 ጀምሮ በስራ ላይ የዋለ አስገዳጅነት ያለው ዓለማቀፋዊ የሴቶች የሰብዓዊ መብት ስምምነት ከመሆኑም ባሻገር ቀደም ካሉት ማናቸውም የሰብዓዊ መብቶች ስምምነት ጋር ሲነፃፀር በፍጥነት በስራ ላይ የዋለ ዓለምአቀፋዊ ሰነድ ነው። እንደሚታወቀው ይህ ስምምነት የፀደቀውና ስራ ላይ የዋለው የተባበሩት መንግስታት የሴቶች

የእኩልነት፣ የልማት እና የሰላም ዓመታት ወቅት የተከናወነ በመሆኑ አንደኛው ትልቅ ስኬት ተደርጎ የሚወሰድ ነው። ስምምነቱ ያካተታቸውን የሴቶች ሰብዓዊ መብቶች በአጭሩ እንደሚከተው ይቀርባል።

የሰነዱ ይዘት፡- በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛቸውንም አድላዊ ልዩነቶችን ለማስወገድ የወጣው ስምምነት ሰላሳ (30) አንቀጾችን የያዘ ሰነድ ነው። ይህ ሰነድ ሁሉ አቀፍ፣ በአፈፃፀም ወሰኑ ሰፊ /አጠቃላይነት ያለው/፣ እና ህጋዊ አስገዳጅነት ባህሪ ያለው ነው።

በተጨማሪም ስምምነቱ ሶስት ዓይነት ድንጋጌዎችን አጣምሮ የያዘ ሰነድ ነው።

እነዚህም፡-

1. አድላዊ ልዩነቶችን የሚከለክሉ ድንጋጌዎች (Non-Discriminatory Provision)
2. የማስተካከያ እርምጃዎችን የሚመለከቱ ድንጋጌዎች (Corrective Provisions)
3. ጥበቃ የሚያደርጉ ድንጋጌዎች (Protective Provision) ተብለው ሊከፈሉ የሚችሉ ናቸው።

የአድላዊ ልዩነት ትርጓሜ

ስምምነቱ ስለ አድላዊ ልዩነት አጠቃላይ የሆነ ትርጉም የሚሰጥ ሲሆን ትርጓሜው በሰነዱ ውስጥ ለተካተቱት ድንጋጌዎች ሁሉ ተፈፃሚነት የሚኖረው ይሆናል። ይህ ስምምነት ከሌሎች ዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ልዩ የሚያደርገው በፆታ ላይ የተመሰረተን አድላዊ ልዩነት ወይም ገደብ ወይም ማግለልን ብቻ በትርጉሙ ውስጥ ማካተቱ ነው። ስለዚህ በሌሎች ምክንያቶች ለምሳሌ በዘር፣ በሃይማኖት፣ በፖለቲካ አስተሳሰብ፣ ... ወዘተ ምክንያቶች የሚደረግ ልዩነት ወይም ገደብ ወይም ማግለል በዚህ ትርጉም የሚሸፈን አይደለም ማለት ነው። የስምምነቱ አንቀጽ 1 በሴቶች ላይ የሚደረግን ልዩነት ትርጉም በፋት ደነግጋል። በዚህ መሰረት ፆታን መሰረት ያደረገ ማንኛውንም ልዩነት የሚያጠቃለል ነው። ይህም ሲባል በማወቅ ወይም ባለማወቅ ሴቶችን መጉዳት፣ ህብረተሰቡ ሴቶች በግል እና በህዝብ ጉዳዮች ላይ ያላቸውን መብቶች እውቅና እንዳይሰጥ መከልከል ወይም ሴቶች ሰብዓዊ መብቶቻቸውንና ነፃነታቸውን እንዳይጠቀሙ መከልከል ፆታን መሰረት ያደረገ ልዩነት መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ በትርጉሙ የሚሸፈን ነው ማለት ነው። እያንዳንዱ ልዩነት መድልዎ ላይሆን ይችላል። ስለዚህ በአንቀጽ አንድ ስር ከተሰጠው ትርጉም በመነሳት ልዩነቱን ብቻ ሳይሆን ያስከተለውንም ውጤት ማየት ተገቢ ይሆናል። ልዩነቱ በማንኛውም መልኩ የእኩልነት መብት ላይ ጉዳት ካስከተለ አድላዊ (discriminatory) መሆኑ የሚያጠራጥር አይደለም።

በሌላ በኩል ሰነዱ ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃትን በትርጉሙ ውስጥ አላካተተም። ሥርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃት ዋናው ምክንያት ሴቶች ከወንዶች እኩል አለመሆን (power inequalities between women and men) መሆኑ ግልፅ ነው። ሆኖም በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም አድላዊ ልዩነትን ለማስወገድ የወጣውን ሥምምነት አፈጻጸሙን ለመከታተል የተቋቋመው ኮሚቴ እ.ኤ.አ በ1992 በሰጠው አስተያየት ፆታን መሰረት ያደረገ ልዩነት ክልከላ ስርዓተ-ፆታን መሠረት ያደረገ ጥቃትን ጭምር ባካተተ ሁኔታ መታየት እንዳለበት በግልፅ አስቀምጧል።

የአባል መንግስታት ግዴታዎች

አባል መንግስታት በሴቶች ላይ በማንናቸውም መልኩ የሚፀምን ልዩነትን ለማውገዝ ብሎም በፍጥነት በሴቶች ላይ የሚፈፀም ልዩነትን ለማስወገድ የሚያስችል ፖሊሲ ማውጣትን ጨምሮ ሁሉንም ተገቢ እርምጃዎች የመወሰድ ሃላፊነት አለባቸው። ይህንንም ኃላፊነታቸውን ለመወጣት እንዲችሉ የስምምነቱ አንቀጽ 2 የአባል መንግስታትን ግዴታዎች በዝርዝር ያስቀመጠ ድንጋጌ ነው። በዚህም መሰረት፡-

- የስምምነቱ አባል የሆኑ መንግስታት የሴቶችንና የወንዶችን እኩልነትን የሚያንፀባርቁ መርሆዎች በብሄራዊ ህጎቻቸው ካልተካተቱ በብሔራዊ ህገ-መንግስታቸው ወይም በሌሎች ህጎቻቸው በማካተት ለተግባራዊነቱ ተገቢውን ትኩረት መስጠት አለባቸው። አባል መንግስታት በስራ ላይ ያሉትን ህጎች (የፍትሐብሔር፣ የወንጀል፣ አሰሪና ሰራተኛ፣ ... ወዘተ ህጎችን) በማሻሻል ፆታዊ ልዩነቶችን ማስወገድ አለባቸው።
- ፆታን መሰረት ያደረገ ልዩነትን የሚከለክሉ ድንጋጌዎችን ብቻ በህጎቻቸው ማካተቱ ብቻውን በቂ ባለመሆኑ አባል መንግስታት ውጤታማ የሴቶች መብቶች ጥበቃና፣ ተገቢውን ድጋፍ ማድረግ ይገባቸዋል።
- በሴቶች ላይ የሚፈፀምን ፆታዊ ልዩነቶችን ለመግታት እንዲቻል መንግስታት በህጎቻቸው የቅጣት ማዕቀብ ማካተት እና ጉዳት ሲደርሰባቸውም ጉዳት የደረሰባቸው ሴቶች በብሔራዊ ፍ/ቤቶች ቀርበው መብታቸውን መጠየቅ እንዲችሉ ምቹ ሁኔታን መፍጠር አለባቸው።
- ፆታዊ ልዩነትን ከህዝባዊ ነክ ጉዮች ብቻ ሳይሆን ከሴቶች የግል ህይወት ጭምር የማስወገድ ግዴታ አባል መንግስታት አለባቸው።

በአጠቃላይ አባል መንግስታት የታወቁ ልዩነትን ለማስወገድ ህግ ማውጣት እና አድላዊ ልዩነቶችን የሚፈጥሩ ነባር ህጎችን ማሻሻል ውጤታማ መንገድ ቢሆንም በተመሳሳይ ሁኔታ በኢኮኖሚ፣ በማህበራዊ፣ በፖለቲካ እና በባህላዊ ጉዳዮች ዙሪያ ለውጥ ማምጣት ከመንግስታት የሚጠበቅ ነው። ይህንን ለማሳካት መንግስታት ህጎቻቸውን ከማሻሻል በተጨማሪ ልዩነት የሚያደርጉ ባህሎችንና ልማዳዊ ድርጊቶችን (discriminatory customs and practices) ማስወገድ ይገባቸዋል።

የድጋፍ እርምጃዎች

በግልፅ እንደሚታወቀው በየትኛውም የዓለማችን ክፍል የሚገኙ ሴቶች ለዘመናት የዘለቀ አድላዊ ልዩነቶች ሲፈጸሙባቸው የቆዩ የህብረተሰብ ክፍሎች ናቸው። በዚህም ምክንያት ሴቶች በኢኮኖሚ፣ በፖለቲካ፣ እና በማህበራዊ መስኮች ከወንዶች በብዙ እርቀት ወደኋላ ቀርተው ይገኛሉ። ይህንን የደረሰባቸውን የታሪክ ጠባሳና ጉዳት / በደል / በማረምና በማስተካከል የሴቶችን እኩልነት ለማረጋገጥ ተጨማሪ ድጋፎች ያስፈልጋሉ የሚሉ ወገኖች በአንድ በኩል ለሴቶች ድጋፎችን ማድረግ የእኩልነት መብትን የሚቃረን በመሆኑ አያስፈልግም የሚሉ ወገኖች በሌላ በኩል እንዲከራከሩ እያደረገ ያለ ጉዳይ ነው። የድጋፍ እርምጃ ከእኩልነት መርህ በተቃራኒ መልኩ በግለሰቦችና በህብረተሰቡ መካከል ማበላለጥ እንዲኖር በተወሰነ ደረጃ የሚፈቅድ በመሆኑ የእኩልነት መብት አራማጆች ለሴቶች የሚደረገውን የድጋፍ እርምጃን የሚቃወሙ ወገኖች በመከራከሪያነት የሚያቀርቡት ዋነኛ ክርክር ቀደም ሲል የነበሩት ትውልዶች ለፈጸሙት አድላዊ ልዩነት አሁን ያለው ትውልድ ዕዳ የመክፈል ግዴታ ስለሌበት ሰዎች በፆታ፣ በዘር፣ በቀለም፣ ... ወዘተ ልዩነት ሳይደረግባቸው በህግ ፊት እኩል መሆናቸውና እኩል እድል የማግኘት መብታቸው በድጋፍ እርምጃ ስም ሊገፋ (ሊጣስ) አይገባም የሚል ነው።

በሌላ በኩል ቀደም ሲል በተፈጸሙት ኢፍትሃዊ ህጎች፣ ባህሎች እና ልማዶች በሴቶች ላይ የደረሰው በደል ሳይስተካከል የእኩልነት መብት በሁሉም ሁኔታ ይረጋገጥ ቢባል የነበረውን ልዩነት ከማስቀጠል ያለፈ ውጤት አያመጣም በሚል የድጋፍ እርምጃ አስፈላጊነትን በማመን በዓለማችን ላይ በርካታ ሀገራት (ለምሳሌ፡- አሜሪካ፣ ህንድ፣ ኢትዮጵያ፣ ... ወዘተ) ተግባራዊ በማድረግ ላይ ናቸው። በሴቶች ላይ የሚፈጸም ማናቸውንም ልዩነት ለማስወገድ የወጣው የ1979 ዓለምአቀፍ ሥምምነት የሴቶችን እኩልነት ለማረጋገጥ ልዩ የድጋግ እርጃዎችን መውሰድ አስፈላጊ መሆኑን በግልፅ ደንግጓል። የታን መሰረት ያደረጉ ልዩነቶች ተወግደው

በሁሉም መስኮች የሴቶችን እኩል ተጠቃሚነትን ለማረጋገጥ አባል መንግስታት ፈጣን የድጋፍ እርምጃዎችን መውሰድ አለባቸው። ይህ ካልሆነ ሴቶች መሰረታዊ የሰብዓዊ መብቶችን ከወንዶች እኩል ተጠቃሚ መሆን አይቻላቸውም።

ስለሆነም ልዩነትን ለማስወገድ አባል መንግስታት ልዩ የድጋፍ እርምጃዎችን መውሰድ የሚችሉ ሲሆን ይህ የድጋፍ እርምጃ በሴቶች እና በወንዶች መካከል ልዩነት ለመፍጠር የሚወሰድ የድጋፍ እርምጃ ተደርጎ መወሰድ አይገባውም። የድጋፍ እርምጃዎች ህጋዊና ግቦችን (የሴቶችን እኩልነት ማረጋገጥ) ለማሳካት ተገቢ ናቸው። በሴቶች ላይ የሚፈጸምን ልዩነቶች ለማስወገድ የወጣውን ሥምምነት አፈጻጸሙን ለመከታተል የተቋቋመው ኮሚቴ እ.ኤ.አ በ1988 በሰባተኛው ጉባኤው ከሰጠው አስተያየት መገንዘብ የሚቻለው ሴቶችን በትምህርት፣ በኢኮኖሚ፣ በፖለቲካና በሥራ ቅጥር ያለውን ልዩነት ለማስተካከልና ለማረም ልዩ ልዩ ጊዜያዊ የድጋፍ እርምጃዎችን መውሰድ እንደሚገባ ነው።

እነዚህም የድጋፍ እርምጃዎች ተግባራዊ የሚደረጉት በሴቶች ላይ በተግባር (de facto equality) የሚታየውን ልዩነት ለመቅረፍ የሚደረገውን ጥረት ለማፋጠን እንጂ ለሴቶች እና ለወንዶች የተለያዩ ደረጃዎችን (different standards) ለመፍጠር አለመሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል። የድጋፍ እርምጃዎች ሲወሰዱም ጥንቃቄ በተሞላበት ሁኔታ መሆን አለበት። የሚወሰደው ጊዜያዊ ልዩ የድጋፍ እርምጃ ትክክለኛነት የሚወሰነው በተጨማሪ ካለው አድጋሚ ድርጊት መነሻ መሰረት በማድረግ ሊሆን ይገባል። የሚሰጠው ድጋፍ ጊዜያዊ እንጂ በቋሚነት የሚዘልቅ አይሆንም። የሚፈለገው ዓላማ ከግብ ከደረሰ ልዩ የድጋፍ እርምጃ መውሰድ አስፈላጊ አይደለም። ሆኖም አንዳንድ ጊዜ እውነተኛ እኩልነትን ለማረጋገጥ ልዩ ድጋፍ ማድረግ አማራጭ የሌለው ከሆነ ምንጊዜም ድጋፍ ማድረግ ተገቢነት ይኖረዋል ማለት ነው። ለምሳሌ፡- የቤተሰብና የማህበረሰብን የልጅ ፍላጎት ለማርካት እንዲቻል እና ጤናው የተጠበቀ ህፃን መውለድ እንድትችል የእናት ጤና መጠበቅ እንዲሁም ገቢዋ ማደግ እንደሚገባው ግልፅ ነው። ስለዚህ ይህንን ፍላጎት እንደሚገባ ለማሳካት የእናትን ጤና ለመጠበቅ በእርግዝና ወቅት እና ከወሊድ በኋላ ልዩ ድጋፎች ሊደረጉ ይችላሉ። የተሻለ የጤና እንክብካቤ፣ ከክፍያ ጋር የሚሰጥ የወሊድ ፈቃድ የመሳሰሉት ሁልጊዜ ከሚያስፈልጉ ልዩ እርምጃዎች ተጠቃሽ ናቸው።

ባህላዊ እና ማህበራዊ ሁኔታዎችን ማሻሻል

በስምምነቱ አንቀጽ 5 ስር እንደተገለጸው ምንም እንኳን የሴቶች እኩልነት በህግ ቢረጋገጥም፣ በተጨማሪም የሚታየውን ልዩነት ለማሻሻል ልዩ የድጋፍ እርምጃ ቢወሰድም ተጨማሪ ለውጦች ለእውነተኛ የሴቶች እኩልነት መረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ይሆናሉ። እንደሚታወቀው በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ የታዊ ልዩነቶች ከባህልና ልማድ ጋር የተቆራኙና ስር የሰደዱ በመሆኑ የህብረተሰቡ የአስተሳሰብ ውጤትም ናቸው። ስለ ሴቶች ያለው የተዛባ አስተሳሰብ ስር የሰደደ በመሆኑ ችግሩን ለመቅረፍ ከላይ የተጠቀሱት እርምጃዎች ብቻ በቂ አይደሉም። ስለዚህ አባል መንግስታት የሴቶችን መብቶች ወደ ተሻለ ደረጃ ለማድረስና ሴቶች በማህበረሰቡ ዘንድ ያላቸውን ሚና እንዲዘባ ያደረጉትን ማህበራዊ፣ ባህላዊና ልማዳዊ አስተሳሰቦች ማስወገድ አለባቸው።

በቤት ውስጥ ብቻ ተወስኖ ልጅ የማሳደግ ስራ የሴቶች የመጀመሪያ እና የመጨረሻ እድል ፈንታ ተደርጎ ስለሚታሰብ የትምህርት እድል ተነፍገው ኖረዋል። ይህንንም ተግባር ማለትም የልጅ ማሳደግን ሚና እንዲጠቃሚ ሚና አድርጎ ከመቀበል ይልቅ የበታችነት ምልክት /መገለጫ / አድርጎ የማሰብ አስተሳሰብ በስፋት የሚስተዋል ትክክል ያልሆነ አስተሳሰብ ነው። መንግስታት የእናትነት ሚና ጠቃሚነት በትክክል መረዳት በሚያስችል መልኩ ትምህርት መስጠቱን ማረጋገጥ ይገባቸዋል። እንዲሁም ህፃናትን (ልጆችን) መንከባከብ የሁለቱም የታዎች ኃላፊነት መሆኑንና የሴቶች ኃላፊነት ብቻ አለመሆኑን ማስገንዘብ ይገባል። ይህንንም አዲስ አስተሳሰብ ለማምጣት በወሊድ ጊዜ ለአባት ፈቃድ (paternal leave) በመስጠት የቤተሰብ ኃላፊነትን እንዲካፈል ማድረግ ጠቀሜታው የጎላ ነው።

በዓለማችን ያሉ ሴቶች በተለይም በሶስተኛው ዓለም የሚገኙ ሴቶች ለዝሙት ስራ እና ለጉልበት ብዝበዛ የተጋለጡ ናቸው። በዚህ ምክንያት ሴቶች ለከፋ አካላዊና ስነልቦናዊ ችግሮች ይጋለጣሉ። ይህንን ችግር ለመቅረፍ የስምምነቱ አንቀጽ 6 አባል መንግስታት ሴቶችን አስገድዶ ለዝሙት ስራ ከማሰማራት እና የጉልበት ብዝበዛን ለመከላከል የህግ ክልከላን ጨምሮ ሌሎች እርምጃዎችን እንዲወስዱ ግዴታ አለባቸው። ይህንን ተግባር የሚከለክል ህግ ማውጣት ብቻ ሳይሆን ህጉን በሚተላለፉት ላይ ተግባራዊ የሚሆን የወንጀል ቅጣት (penal sanction) ተግባራዊ ማድረግ አለባቸው።

ብብሔራዊ፣ዓለምአቀፍ ደረጃ የሴቶችን እኩልነት በፖለቲካና በህዝባዊ ተሳትፎ ማረጋገጥ

ሴቶች በፖለቲካ እና ህዝባዊ ጉዳዮች ያላቸው ተሳትፎ በአህጉራዊ እና በዓለምአቀፍ ደረጃዎች ይቅርና ብብሔራዊ ደረጃ እንኳ አውቅና አላገኘም ነበር። ሴቶች በፖለቲካና በህዝባዊ ተሳትፎ ያላቸውን ወሳኝ ሚና በመረዳት በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማናቸውንም ልዩነት ለማስወገድ የወጣው ስምምነት ሴቶች ብብሔራዊ እና በዓለምአቀፍ ፖለቲካዊና ህዝባዊ ጉዳዮች ተሳትፎአቸውን ለማሳደግ የሚረዳ ድንጋጌ አካቷል። አባል መንግስታት በአንቀጽ 7 መሰረት የሴቶች የፖለቲካና የህዝብ ተሳትፎ እኩልነት ለመፍጠር ሁለት መሰረታዊ እርምጃዎችን መውሰድ ይጠበቅባቸዋል። አንደኛው መሰረታዊ እርምጃ በዓለምአቀፍ የሲቪልና ፖለቲካ መብቶች ስምምነት አንቀጽ 25 ስር የተደነገገውን መብት በማስፋት ሴቶች በምርጫ የመሳተፍ መብታቸውን ማረጋገጥና በህዝብ ውሳኔ (ሪፈረንደም) ተሳትፎ እንዲኖራቸው ማድረግ ነው።

ሁለተኛው መሰረታዊ እርምጃ ደግሞ በምርጫ ድምፅ የመስጠት መብት ብቻውን የሴቶችን እውነተኛ እና ውጤታማ የሆነ የፖለቲካ ተሳትፎን አያረጋግጥም። ስለዚህ የሴቶችን የመመረጥና የህዝብ ስልጣንና ሌሎች የመንግስት የስልጣን ቦታዎችን እንዲይዙ ማድረግ አለበት። ይህንን ለማሳካት የድጋፍ እርምጃ ማለትም ኮታ፣ የፆታ ልዩነትን በአንዳንድ ስራዎች ላይ ማስወገድ፣ የሴቶችን ቁጥር እድገት (promotion) በመስጠት ማሳደግ፣ ሴቶች በፖለቲካ አመራር ቁጥራቸው እንዲጨምር ፕሮግራም አዘጋጅቶ መስራት ይገባል። ሴቶች በዓለምአቀፍ ደረጃ መንግስታቸውን ወክለው በዓለምአቀፍ ድርጅቶች ውስጥ በእኩልነት እንደሳተፉ ማድረግ አለባቸው። በዚህ ረገድ በጣም ብዙ እርቀት መጓዝ ይጠይቃል። በ1988 ኮሚቴው (CEDAW) ይህንን ድንጋጌ ተግባራዊ ለማድረግ በአንቀጽ 4 (አራት) መሰረት ልዩ የድጋፍ እርምጃዎችን መንግስታት መውሰድ እንደሚገባቸው እና ዓለምአቀፍ ድርጅቶች በበቂ እና በእኩልነት የሴቶችን ውክልና እንዲያረጋግጡ መንግስታት የበኩላቸውን ተፅእኖ እንደያሳርፉ ጠይቋል።

የሴቶች እኩልነት በዜግነት ህግ

አባል መንግስታት በአንቀጽ 9 ድንጋጌ መሰረት ሁለት መሰረታዊ ግዴታ አለባቸው። አንደኛው የአባል መንግስታት ግዴታ ሴቶች ዜግነትን በማግኘት፣ በመለወጥ ወይም ይዞ በመቆየት ከወንዶች ጋር እኩል መብት እንዲኖራቸው ማረጋገጥ ነው። በዚህ ረገድ በርካታ ሀገራት የውጪ ዜግነት ያላት ሴት ያገባ ወንድ ሚስቱ የእሱን ሀገር ዜግነት የምታገኝ ሲሆን የሌላ ሀገር ዜግነት ያለውን ወንድ የምታገባ ሴት ባሏ የእሷን ሀገር ዜግነት አያገኝም። በዚህ ምክንያት የሌላ ሀገር ዜግነት ያላቸውን ሴቶች የሚያገቡ ወንዶች የራሳቸውን ሀገር ዜግነት

ይዘው እንዲቆዩ የሚፈቀድላቸው ሲሆን የሌላ ሀገር ዜግነት ያለውን ወንድ የሚያገቡ ሴቶች የባሎቻቸውን ሀገር ዜግነት ለመቀበል ይገደዳሉ። ስለዚህ እንደዚህ ዓይነት የዜግነት ህግ የታን መሰረት ያደረገ ልዩነት የሚያደርግ በመሆኑ ሊሻሻል የሚገባው ነው።

ሁለተኛው መሰረታዊ ግዴታን በተመለከተ ሴቶች የልጆቻቸውን ዜግነት በመወሰን ረገድ ከወንዶች እኩል መብት እንዲኖራቸው የማድረግ የመንግስት ግዴታ ነው። በብዙ ሀገራት ልጆች ወዲያውኑ የአባታቸውን ዜግነት ይቀበላሉ። ስለሆነም አባል መንግስታት ይህንን ድንጋጌ ለመፈፀም የልጆቻቸውን ዜግነት የማግኘት፣ የመለወጥ ወይም ዜግነታቸውን ይዘው የመቀየት ጉዳይን በተመለከተ ሴቶች ከወንዶች እኩል መብት ያላቸው መሆኑን በመደበኛ ህግ ማረጋገጥ አለባቸው።

የሴቶች እኩልነት በትምህርት

ትምህርት የእድገት ቁልፍ መሳሪያ መሆኑ ቢታወቅም ሴቶች ትምህርት እንዳይማሩ አድላዊ ልዩነት ሲደረግባቸው ቆይተዋል። ዓለምአቀፍ የሴቶች ስምምነት የሴቶችን የትምህርት መብት በተመለከተ በአንቀጽ 10 ስር በዝርዝር ደንግጎ ይገኛል። ድንጋጌው መብቶችን ከመዘርዘር ባለፈ ሴቶችን በትምህርት እኩል ተጠቃሚ ለማድረግ አባል መንግስታት መውሰድ ስለሚገባቸው ግዴታዎችንም ጭምር አካቷል። አባል መንግስታት ትምህርትን በተመለከተ የሚከተሉት ዋና ዋና ግዴታዎች አሉባቸው።

ሴቶች እኩል የመማር እድል ማግኘት አለባቸው። በአንዳንድ ሀገራት ሴቶች የመማር እድል አላገኙም። የሴቶችን እኩል የትምህርት መብት ተጠቃሚነት ለማስረጋገጥ ስርዓተ ትምህርቱ እኩልነትን የሚያረጋግጥ መሆን ይገባዋል። በተጨማሪም ለወንድ እንደሚሰጠው ሁሉ ሴቶችም በተመሳሳይ ሁኔታ የስኮላርሺፕ እድል እኩል ተጠቃሚ መሆናቸው ማረጋገጥ ይገባል። በብዙ ሀገራት የሚገኙ ቤተሰቦች ሴት ልጅ ተምራ ከቤት ውጭ ስራ ትሰራለች ብለው ሰለማይጠብቁ ሴት ልጆቻቸው መሰረታዊ ወይም የአንደኛ ደረጃ ትምህርታቸውን ሲያጠናቅቁ እንዲያቋርጡ ያደርጓቸዋል።

ልዩነት የሚፈጥሩ ስርዓተ ትምህርትን ማሻሻል ተገቢ ነው። በተጨማሪም አስፈላጊ በሚሆንበት ጊዜ ሴት ተማሪዎች በትምህርታቸው እንዲገፉ ለማጠናከር መንግስታት ልዩ ፕሮግራሞችን መፍጠር ይገባቸዋል። የአባል መንግስታት ሌላው ግዴታ በትምህርት ስርዓታቸው ውስጥ

የስርዓተ-ጾታን ሚና በተመለከተ ያለውን የተዛባ አስተሳሰብ ማስወገድ አለባቸው። ትምህርት ሴቶች የሚጠቀሙባቸው የመማሪያ መጻሕፍት ልማዳዊ እኩልነትን የማያንፀባርቁ አስተሳሰብ በተለይም ሴቶች በስራ፣ በቤት እና በቤተሰብ ያላቸውን ኃላፊነት የሚያጠናክሩ ናቸው። መምህራንም የሥርዓተ-ጾታ ሚና አስተሳሰብን በመጋራት ሴት ተማሪዎች የሂሳብ፣ የሳይንስ፣ የእስፖርት (በሌላ በኩል ወንድ ተማሪዎች ብቻ የሚያጠናቅቁ) የትምህርት ዓይነቶችን እንዲያማሩ ማበረታታት ያደርጋሉ። ስለዚህ መንግስታት የመማሪያ መጻሕፍትን የመከለስ እና ልዩ የስልጠና ኮርስን ለመምህራን በመስጠት ሥርዓተ-ጾታን መሰረት ያደረገ ልዩነትን እንዲዋጉ ማድረግ አለባቸው። በሴቶች እና በወንዶች መካከል የሚታየውን የትምህርት ደረጃ ክፍተት የመዘጋት ለአባል መንግስታት በስምምነቱ የተቀመጠ ግዴታ ነው። መንግስታት ሴቶች ወደ ትምህርት እንዲመለሱ ወይም ልዩ የስጠና ኮርሶችን እንዲወስዱ ፕሮግራሞችን በማዘጋጀት እድሉን ማማቻቸት አለባቸው። በዚህ መንገድ ሴቶች ባለፉት ዘመናት የደረሰባቸውን በደል በማስተካከል በስራ ቦታ እና አጠቃላይ በህብረተሰቡ ውስጥ ሴቶች ከወንዶች እኩል ሚና እንዲጫወቱ ይረዳል። በአጭሩ መንግስታት የተለያዩ ፕሮግራሞችን በመንደፍ እና ልዩ ስልጠናዎችን ለሴቶች በመስጠት ቀደም ሲል በተፈጠረው የታሪክ ጠባሳ ያስከተለባቸውን ልዩነት በማረም እኩል የትምህርት ተጠቃሚ እንዲሆኑ ተገቢ እርምጃዎችን መውሰድ ይገባል።

የሴቶች የቅጥር እና የስራ እኩልነት መብቶች

ስራ የመስራት መብት የሴቶች መሰረታዊ የሰብዓዊ መብቶች አካል ነው። የቅጥር እና የስራ እኩልነት መብት በሴቶች የሰብዓዊ መብቶች ትግል መሰረታዊ ጉዳይ መሆኑ እውቅና አግኝቶ ትግል ሲደረግበት የነበረ (የቆየ) መብት ነው። በዓለምአቀፍ ደረጃ አብዛኛው የትግሉ ክፍል የተከናወነው በዓለምአቀፍ የስራ ድርጅት (International Labor Organization) አማካኝነት መሆኑ ግልጽ ነው። የዚህ ስምምነት አንቀጽ 11 የዓለምአቀፍ የስራ ድርጅት ለሴቶች በጠየቀው መብቶች ላይ የተመሰረተና ይህንኑ የሚያጠናክር ነው። ይህ ድንጋጌ የቅጥርና የስራ መብቶች ሙሉ በሙሉ እና ውጤታማ በሆነ ሁኔታ ተግባራዊ እንዲደረጉ ሰፊ ያለ ግዴታዎችን በዝርዝር በአባል መንግስታት ላይ የጣለ ነው።

አባል መንግስታት ሴቶች ከወንዶች እኩል የስራ እድል እንዲያገኙ ማድረግ አለባቸው። አድጊዊ የቅጥር ተግባራትን ማስቆም ብቻውን በቂ አይደለም። በሥራ ቅጥር ተወዳዳሪ መሆን እንዲችሉ በቅድሚያ ሴቶች በትምህርት እና በሙያ ስልጠና አቅማቸውን የማሳደግ ስራ ማከናወን ወሳኝነቱ የላቀ ነው። በቅጥር ጊዜ ለሴቶች የሚወጡት የቅጥር መስፈርቶች ከወንዶች

የመወዳደሪያ መስፈርቶች ጋር ተመሳሳይ መሆን ይኖርባቸዋል። የመወዳደሪያ መስፈርቶች ለሴቶችና ለወንዶች የተለያዩ መሆን የለባቸውም። ሴቶች የሚሰማሩበትን ስራ (ሙያ) በነፃነት የመምረጥ መብት ሊከበርላቸው ይገባል። ልማዳዊ /ባህላዊ/ ስራ ላይ ብቻ እንዲወሰኑ ማድረግ አይገባም። ከዚህ ጋር በተያያዘ መንግስታት የህብረተሰቡን አስተሳሰብ መለወጥ የሚያስችል ስራዎችን መስራት አለባቸው።

ሴቶች በስራ ቦታ ለተመሳሳይ የስራ መደብ ከወንዶች ጋር እኩል ክፍያ የማግኘትና ማንኛውንም ክስራ ጋር የተያያዙ ጥቅማ ጥቅሞችን የማግኘት መብት አላቸው። መንግስታት ለተመሳሳይ ስራ እኩል ክፍያ ሴቶች እንዲያገኙ ማድረግ አለባቸው። በተጨማሪም ሴቶች ማህበራዊ ዋስትና አገልግሎትን ጨምሮ ከክፍያ ጋር የሚሰጥ እረፍት፣ የወሊድ ፈቃድ፣ ጡረታ፣ ...ወዘተ መብቶች መከበራቸውን ማረጋገጥ ተገቢ ነው። ሴቶች በስራ ቦታ በጋብቻ ሁኔታ ወይም በእናትነት ምክንያት ከሚደርስ አድጋዊ ልዩነት የመጠበቅ መብት አላቸው። የዚህ ድንጋጌ ቃል ግልፅ ነው። ይኸውም አሰሪዎች ለመቅጠርም ሆነ ክስራ ለማሰናበት እርግዝናን ወይም የጋብቻ ሁኔታን እንደመመዘኛ እንዳይጠቀሙ መንግስታት መከላከል አለባቸው። አባል መንግስታት የቤተሰብ ግዴታዎችን ከስራ ኃላፊነቶች ጋር በማቀናጀት ሴቶችን ተጠቃሚ የሚያደርጉ እርምጃዎችን መውሰድ /መተግባር/ አለባቸው። ለምሳሌ ያህል ለመጥቀስ ከክፍያ ጋር የሚሰጥ የወሊድ ፈቃድ፣ የህፃናት እንክብካቤ ድጎማ (child-care subsidies)፣ በእርግዝና ወቅት ልዩ የጤና እንክብካቤ ሊደረግላቸው ይገባል።

በተጨማሪ እውነተኛ እኩልነት በቅጥር እና ስራ ቦታ ለማረጋገጥ የሚቻለው በስራ ቦታ ከሚፈፀም ማንኛውም ዓይነት የፆታ ጥቃት የመጠበቅ እርምጃ ተግባራዊ ሲደረግ ነው። በስራ ቦታ ከሚፈፀም ጥቃት አንዱ የወሲብ ትንኮሳ (sexual harassment) ነው። የወሲብ ትንኮሳ ሴቶች እንደሰራተኛ ከሚታዩ ይልቅ የወሲብ እቃ አድርጎ የመመልከት አስተሳሰብ አዘወትሮ በሥራ ቦታ የሚንፀባረቅ ነው። ሁኔታው ያሳሰበው በሴቶች ላይ የሚፈፀምን ልዩነቶች ለማስወገድ የወጣውን ሥምምነት አፈጻጸሙን ለመከታተል የተቋቋመው ኮሚቴ እ.ኤ.አ በ1989 ባካሄደው 8ኛው ስብሰባ አባል መንግስታት በዚህ ስምምነት መሰረት ሪፖርት ሲያቀርቡ በስራ ቦታ የሚፈፀም የወሲብ ትንኮሳን የሚከለክል ድንጋጌ በህጋቸው ማካተታቸውን በሪፖርታቸው ውስጥ ማካተት እንዳለባቸው ከሰጠው ጠቅላላ አስተያየት መረዳት ይቻላል። በተጨማሪም በ1992 ኮሚቴው በሰጠው አስተያየት አባል መንግስታት በስራ ቦታ የሚፈፀምን የወሲብ ትንኮሳን ጨምሮ ሁሉንም ዓይነት ጥቃት የሚከለክል ህግ፣ቅጣት፣የካሳ ድንጋጌዎችን በማካተት

የመከላከል እርምጃ እንዲወሰዱ ጠይቋል። ሆኖም የዚህ አንቀጽ ድንጋጌ ተፈጻሚ የሚሆነው በመደበኛ ቅጥር ተቀጥረው ለሚሰሩ (formal employment) ነው። ስለዚህ በቤት ውስጥ የሚሰሩትን፣ እውቅና ያልተሰጠውን በሀገራቸው ወይም ከሀገራቸው ውጭ በየትኛውም ቦታ የሚሰሩትን በርካታ ቁጥር ያላቸውን ሴቶች ያለጥበቃ በመተው ለጥቃቱ ተጋላጭ እንዲሆኑ የሚያደርግ በመሆኑ መፍትሄ የሚሻ ጉዳይ ነው።

የሴቶች የጤና መብት

ጤና ለሰው ልጅ እድገት እና ምርታማነት መስረታዊ ጉዳይ መሆኑ ለሁሉም ግልፅ ነው። ከወንዶች ጋር ሲነፃፀር ሴቶች ባላቸው ዝቅተኛ የኢኮኖሚ ደረጃና በተለየ ሁኔታ ለጤና ችግር ተጋላጭነታቸው ይጨምራል። ጥራት ያለውና በቂ የሆነ የጤና እንክብካቤ ሴቶች እንዳያገኙ በርካታ ችግሮች ይገጥሟቸዋል። ከእነዚህም መካከል ዝቅተኛ የኢኮኖሚ ደረጃ ላይ መገኘት፣ በሀብት ወይም በገንዘብ ላይ የመወሰን ስልጣን አለመኖር፣ በቂ የሆነ የጤና ተቋማት በቅርብ አለመገኘት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። አባል መንግስታት ሴቶች ከወንዶች እኩል የጤና አገልግሎት ማግኘታቸውን የማረጋገጥ ሃላፊነት አለባቸው። ማናቸውንም የህግና የማህበራዊ እንቅፋቶችን ማስወገድ ይገባል። በድህነታቸው፣ በትምህርት አለመኖር እና ሌሎች ምክንያቶች የጤና አገልግሎት ማግኘት ያልቻሉትን ሴቶች ሁሉ ተጠቃሚ የሚያደርጉ እርምጃዎቻችን መውሰድ ይጠበቅባቸዋል።

ወንድም ሴትም የቤተሰብ እቅድን በፍላጎት ወይም በፈቃደኝነት መምረጥ የሚችሉ ሲሆን መንግስታት በበኩላቸው በህክምና የተረጋገጠና ትክክለኛ የቤተሰብ እቅድ ዘዴን አስመልክቶ መረጃና ትምህርት መስጠት አለባቸው። የቤተሰብ እቅድን ለመጠቀም የባልን ወይም የቅርብ ዘመድ ፈቃድ የማግኘት ቅድመ ሁኔታን የሚደነግጉ ህጎች ያሏቸው መንግስታት በዚህ ስምምነት የተቀመጠውን የሴቷን መብት የሚጠስ ተግባር በመሆኑ ሊስተካከል የሚገባው ነው። መንግስታትም ይህንን እውነታ ለህክምና ሰራተኞቹ እና በአጠቃላይ ለማህበረሰቡ የማሳወቅ ኃላፊነት አለባቸው። በእርግዝና ወቅት ሴቶች ተጨማሪ የጤና እክብካቤና ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገባ ሲሆን ከወሊድ በኋላም ተመሳሳይ እንክብካቤ ያስፈልጋቸዋል። በዚህ ወቅት ሴቶች (እናቶች) እንክብካቤ ተቀባይ ብቻ ሳይሆኑ እንክብካቤ አቅራቢም ወይም ሰጪ ጭምር በመሆናቸው ነው። የዓለም የጤና ድርጅት ሪፖርት እንደሚያመለክተው በየዓመቱ ከግማሽ ሚሊዮን በላይ የሚሆኑ እናቶች ከእርግዝና እና ወሊድ ጋር በተያያዘ ችግር ህይወታቸው ያልፋል። የሴቶችን የጤና እኩልነት መብት ለማረጋገጥ አባል መንግስታት የጤና እንክብካቤን

በመስጠት የሴቶችን ሚና ማሳደግ፣ ሴቶችን በጤና ሰራተኛነት በማሳተፍ በሽታን በመከላከል ተሳትፎቸውን ማሳደግ አስፈላጊ ሲሆን በዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ ለሚገኙት ሴቶች ትኩረት በመስጠት የተሻለ የጤና አገልግሎት እንዲያገኙ ማድረግ አለባቸው።

ይህ ዓለምአቀፍ ስምምነት ከላይ የተጠቀሱትን መሰረታዊ የሆኑ የሴቶች ሰብዓዊ መብቶችን ያካተተ ብቻ ሳይሆን ሌሎችንም አንኳር ጉዳዮች ለምሳሌ፡- የገንዘብና ማህበራዊ ዋስትና የማግኘት መብት (አንቀጽ 13) የገጠር ሴቶች ያላቸውን መብት (አንቀጽ 14) ፣ ሴቶች በህግ ፊት እኩል የመሆን መብት (አንቀጽ 15) ፣ እንዲሁም ሴቶች ጋብቻን በተመለከተ ከወንዶች ጋር እኩል መብት (አንቀጽ 16) ያላቸው መሆኑን በዝርዝር ደንግጎ የሚገኝ ስምምነት ነው።

ቅሬታን (Reservation) በተመለከተ

እንደሚታወቀው በአብዛኛው በዓለምአቀፍ ሥምምነቶች አባል መንግስታት ከስምምነቱ አንዱን ወይም የተወሰነውን ድንጋጌ ቅሬታን በማስመዘገብ ድንጋጌው ከሚያስከተለው ሃላፊነት ወይም ተጠያቂነት ውጭ መሆን የተለመደ አሰራር ነው። በሴቶች ላይ የሚፈጸምን ማናቸውንም ልዩነቶች ለማስወገድ የወጣው ሥምምነትም አባል መንግስታት ቅሬታቸውን በማስመዘገብ ሰነዱን /ስምምነቱን/ ማፅደቅ የሚችሉ መሆኑን የሚደነግግ የህግ ድንጋጌ (አንቀጽ 28) አካቷል። በእርግጥ ድንጋጌው ቅሬታ በማስመዘገብ መንግስታት ስምምነቱን ለማፅደቅ መመዘኛ አስቀምጧል። በዚህም መሰረት መሟላት የሚገባው መመዘኛ በቅሬታነት የሚመዘገበው ድንጋጌ የስምምነቱን ዓላማና ግብ የማይቃረን መሆን ይኖርበታል የሚል ነው። ሆኖም ድንጋጌው የትኞቹ ድንጋጌዎች በቅሬታነት ቢመዘገቡ የሰነዱን (የስምምነቱን) መንፈስና ዓላማ እንደሚቃረኑ፣ የትኞቹ ድግሞ እንደማይቃረኑ አያመለክትም። ይሁንና በርካታ መንግስታት ቅሬታቸውን እያስመዘገቡ ስምምነቱን አጽድቀዋል። እንዲያውም ከሌሎች ሰብዓዊ መብቶች ስምምነቶች ጋር ሲነፃፀር ብዙ ቁጥር ያላቸው መንግስታት ቅሬታቸውን በማስመዘገብ ያፀደቁት ዓለምአቀፍ ሥምምነት በመሆን ቀዳሚውን ቦታ ይዞ ይገኛል።

በዚህም መሰረት እ.ኤ.አ እስከ 1995 ድረስ 42 አባል መንግስታት ቅሬታቸውን ያስመዘገቡ ሲሆን እስካሁን አንድም መንግስት ያስመዘገበውን ቅሬታ አላነሳም። እየተመዘገቡ ያሉት ቅሬታዎች የስምምነቱ አፈፃፀም ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ እያሳደሩ መሆናቸውን የስምምነቱን አፈፃፀም የሚከታተለው ኮሚቴ እና ሌሎች የሰብዓዊ መብት አካላት ስጋታቸውን እየገለጹ ይገኛሉ። የስምምነቱን ተፈፃሚነት ላይ እንቅፋት እየሆነ ያለው ቅሬታ ማስመዘገባቸው

ሳይሆን በቅሬታነት ያስመዘገቡት ድጋጌዎች የስምምነቱን መንፈስና ዓላማ የሚቃረን መሆኑ ላይ ነው። አንዳንድ መንግስታት የስምምነቱን መሰረታዊ ጉዳይ የሆነውን ድንጋጌ በቅሬታነት አስመዘገቡዋል። ለምሳሌ፡- አንዳንድ መንግስታት የስምምነቱን ዋና ጉዳይ የሆነውን ስለ አባል መንግስታት ግዴታዎች የሚደነግገውን አንቀጽ 2 እንዲሁም የቤተሰብ ህግ እኩልነት፣ ህጋዊ ችሎታንና ዜግነትን የሚመለከቱትን ድንጋጌዎች በቅሬታ መዘገብ ለተባበሩት መንግስታት ዋና ፀሃፊ አስመዘገቡዋል። ስለዚህ እነዚህ ቅሬታዎች የስምምነቱን ዓላማና መንፈስ የሚቃረኑ ለመሆናቸው ግፅጽ ነው። ስለሆነም መንግስታት ቅሬታዎችን እንዲያነሱ ጥረት ካልተደረገ በነዚህ ሀገራት የሚገኙ ሴቶች በሰነዱ የተካተቱትን የሰብዓዊ መብቶች ተጠቃሚ እንዳይሆኑ ያደርጋቸዋል።

የመወያያ ጥያቄዎች

1. በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ሥርዓተ-ይገባዎች ልዩነቶች ወይም መድሎዎች ዘመናትን ያስቆጠሩ መሆኑ ግልጽ ነው። ችግሩን ለመቅረፍ ብዙ ጥረቶች እየተደረጉ ቢሆንም ችግሩ ዛሬም ይስተዋላል። ስለዚህ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ሥርዓተ-ይገባዎች ልዩነቶች ወይም መድሎዎች የሚቀረፉ ይመስላችኋል? እሰክሁን በርካታ እርምጃዎች ቢወሰዱም ችግሩ ያልተወገደው ለምን ይመስላችኋል
2. ሴቶችና ወንዶች በአፈጣጠራቸው (Biological Difference) ልዩነት አላቸው መባሉ ሴቶች ከወንዶች ያነሳሉ፤ በተቃራኒው ደግሞ ወንዶች ከሴቶች ይበልጣሉ ወይም የበላይ ናቸው ማለት ነውን?
3. በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ሥርዓተ-ይገባዎች ልዩነቶች ወይም መድሎዎች ለመቅረፍ በሀገር አቀፍ ደረጃ እየተወሰዱ ያሉት እርምጃዎች (measures) እንደተጠበቁ ሆኖ በዓለምአቀፍ ደረጃ በርካታ ሥምምነቶች ተደርገዋል። ከነዚህም መሀከል በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም አድላዊ ልዩነትን ለማስወገድ የወጣው ሥምምነት (CEDAW) አንዱ ሲሆን ይህንን ህጋዊ አስገዳጅነት ያለውን ሥምምነት ያጸደቁ ሀገራት ሥምምነቱን ተግባራዊ ማድረግ አለማድረጋቸውን ለመከታተል የሚያስችሉ ስምምነቱ ያስቀመጣቸው ስልቶች (mechanisms) ምንድን ናቸው? ውጤታማነታቸው ምን ይመስላል? በዝርዝር ተወያዩበት።
4. እ.ኤ.አ. የካቲት 1947 በኒውዮርክ ከተማ የሴቶችን ሁኔታ የሚከታተለው ኮሚሽን (Commission on the Status of Women) በ15 የተባበሩት መንግስታት አባላት

ተወካዮች የመጀመሪያውን ስብሰባ / ጉባኤ / አድርጓል። ሆኖም አህጉራችን አፍሪካ አንድም ተወካይ አልነበራትም። አፍሪካ ያልተወከለችበት ምክንያት ምን ይመስላችኋል?

5. በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም አድጋዊ ልዩነትን ለማስወገድ የወጣው ሥምምነት(CEDAW) በአንቀጽ 28 መሰረት አባል መንግስታት የስምምነቱን ዓላማና ግብ የማይባረር ቅሬታ (Reservation) ለተባበሩት መንግስታት ዋና ጸሀፊ በማስመዘገብ ከግዴታው ነፃ መሆን እንደሚችሉ ተደንግጓል። ይህንን ተከትሎ እንዳንድ ሀገራት በቤተሰብ ህግ፣ ህጋዊ ችሎታንና ዜግነትን በተመለከተ ልዩነትን የሚከለክሉትን ድንጋጌዎች ሳይቀር በቅሬታነት ያስመዘገቡ ሲሆን ሌሎች ደግሞ የስምምነቱን አንቀጽ 2 (የመንግስታት ግዴታዎች) በቅሬታነት አስመዘገቡዋል። እነዚህ ድንጋጌዎችን በቅሬታነት ማስመዘገብ የስምምነቱን ዓላማና ግብ አይቃረንም ሊባል ይችላል? አይቃረንም ከተባለ የትኞቹ ድንጋጌዎች ናቸው ይቃረናሉ ሊባሉ የሚችሉት?
6. እንደሚታወቀው ሰብዓዊ መብቶች የሰው ልጅ ሰው በመሆኑ የሚያገኛቸው መብቶች በመሆናቸው ለሁሉም ሰው እኩል የሚከበሩ መሆኑ ግልጽ ነው። እነዚህን መብቶች በተመለከተ በርካታ ዓለምአቀፍ የሰብዓዊ መብቶች ሥምምነቶች ጸድቀው በሥራ ላይ ናቸው። ሴቶችም የሰው ልጆች በመሆናቸው የእነዚህ መብቶች ተጠቃሚዎች ናቸው ተብሎ ይታመናል። ይህ ከሆነ ለምን በተናጥል የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶችን ብቻ የሚመለከት ዓለምአቀፍ ስምምነት ማውጣት አስፈለገ?
7. የእኩልነትና ልዩ ድጋፍ ለሴቶች ማድረግ በሴቶች ዓለምአቀፍ ስምምነት አንጻር እንዴት ይታያል? አይጋጭም ወይ?
8. በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማንኛውንም አድጋዊ ልዩነትን ለማስወገድ የወጣውን ሥምምነት (CEDAW) ፍ/ቤቶች እንዴት በሥራ ላይ ያውላሉ?

ክፍል ሁለት

የስልጠናው ዓላማ

ሰልጣኞች ከዚህ ስልጠና በኋላ፡-

- በኢትዮጵያ የሴቶችን የእኩልነት መብት ታሪክን መረዳት ይችላሉ፤
- የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች ለማስከበር እየተወሰዱ ያሉትን የፖሊሲ ማዕቀፎች ይዘረዝራሉ፤
- የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች ለማስከበር እየተወሰዱ ያሉትን የህግ ጥበቃዎች ያብራራሉ፤

- በአሁኑ ጊዜ ፖሊሲዎቹ እና የህግ ማዕቀፎቹ ያስገኙትን ውጤቶች ይገነዘባሉ፤
- በአፈፃፀም ረገድ የሚታዩ ችግሮችን በመገንዘብ ችግሮችን ለመቅረፍ በሚደረገው ጥረት የበኩላቸውን አስተዋጽኦ ለማበርከት የእውቀት፣ የክህሎትና አመለካከት ግንዛቤያቸውን ያሳድጋሉ፤

2. የሴቶች የእኩልነት መብት በኢትዮጵያ

የኢትዮጵያ ሴቶች በየትኛውም የዓለም ጫፍ እንዲሟገኙ ሴቶች ሁሉ በፆታ ላይ የተመሰረተ አድጋሚ ልዩነቶች ስለባ ሆነው ቆይተዋል። የኢትዮጵያ ሴቶች በህብረተሰቡ የህይወት እንቅስቃሴ ውስጥ የጎላ ተሳትፎ ቢኖራቸውም በነበረው የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ፣ የማህበራዊ፣ የባህል እና የህግ ልዩነቶች ምክንያቶች የልፋታቸውን ፍሬ ተጠቃሚዎች አልነበሩም። ከ1966 ዓ.ም በፊት የሴቶች የተደራጀ ተሳትፎ አብዛኛውን ጊዜ መንግስታዊ ባልሆኑ ድርጅቶች በኩል ነበር። በወቅቱ ከነበሩት የሴቶች አደረጃጀቶች መካከል የኢትዮጵያ ሴቶች ደህንነት ማህበር (Ethiopian Women's Welfare Association) እና የኢትዮጵያ ሴት ተማሪዎች ማህበር (Ethiopian Female Student's Association) ተጠቃሽ ናቸው። ምንም እንኳ ውጤታማ ባይሆኑም የማህበሮቹ መመስረት የሴቶችን ድህነት ለመቅረፍ እንዲሁም የሴቶችን ልዩ ፍላጎት ለማሟላት መሆኑ ግልፅ ነው። እነዚህ ማህበሮች በመንግስት ፖሊሲዎች፣ ህጎች፣ ደንቦች እና የልማት ፕሮግራሞች ላይ ተፅእኖ የማሳረፍ አቅም አልነበራቸውም። በሌላ በኩል የማህበሮቹ የተፈፃሚነት ወሰን የተወሰነና (limited in scope) በከተሞች ብቻ የታጠሩ ነበሩ። ስለሆነም ማህበሮቹ የሴቶችን ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ እና ፖለቲካዊ ህይወት በመለወጥ ያደረጉት አስተዋፅኦ እጅግ ዝቅተኛ ነበር ማለት ይቻላል።

የንጉሳዊ አገዛዝ ተገርስሶ ወታደራዊ መንግስት (ደርግ) ወደ ስልጣን ከመጣ በኋላ የኢትዮጵያ አብዮታዊ ሴቶች ማህበር (Ethiopian Revolutionary Women's association) በአዋጅ የተቋቋመ ሲሆን የብዙሃኑን ሴቶች ጥቅም የማይወክል (monolithic) በወቅቱ ለነበረው ለደርግ በጣም የቀረበ በመሆኑ ለሴቶች እውነተኛ ጥቅም የሚሰራ አልነበረም። የተቋቋመበት ዓላማም ሁለንታዊ የሴቶችን ችግር ለመፍታት ሳይሆን የደርግ ስልጣንን ለማጠናከር ነበር። የሴቶችን ጥቅም የማሳደግ ወይም በመንግስት ፖሊሲዎች ላይ ተፅእኖ የማሳደር ወይም ሴቶች ከልማት ፕሮግራሞች ተጠቃሚ እንዲሆኑ የማድረግ አጀንዳ አልነበረውም። በመሆኑም የኢትዮጵያን ሴቶች ህይወት በተለይ የገጠሯን ሴት ህይወት በማህበራዊ፣ በኢኮኖሚ ይሁን በፖለቲካው መስክ እንዲሻሻል ያደረገው አስተዋፅኦ ዝቅተኛ ነው። ቁጥራቸው አነስተኛ የሆኑ የልማት

ድርጅቶች በተለይ በእርዳታና በመልሶ ማቋቋም ስራ ላይ የተሰማሩ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የሴቶችን ጉዳይ በፕሮግራሞቻቸው ለማካተት የሞክሩ ቢሆንም የነበረው መንግስት የሴቶች ልማት ቅድሚያ አጀንዳ ባለመሆኑና የሴቶችን ልማት የሚያነሳሳ ሁኔታ ባለመፈጠሩ ውጤታማ ሊሆን አልቻለም። በሀገሪቱ በነበረው የእርስበርስ ጦርነት ሴቶች በተዋጊነትና ትግሉን በመደገፍ በወቅቱ በስልጣን ላይ የነበረውን የደርግ መንግስት ውድቀቱ እንዲፋጠንና ከስልጣን እንዲወርድ የተለየ አስተዋፅኦ አበርክተዋል። በዚህ ሁኔታ የነበራቸው ተሳትፎ የሴቶች ጉዳይ ከደርግ ውድቀት በኋላ ልዩ ትኩረት እንዲሰጠው ምቹ ሁኔታን ፈጥሯል ማለት ይቻላል። ስለሆነም አሁን በስልጣን ላይ ያለው መንግስት የሴቶች የኢኮኖሚ፣ የማህበራዊና የፖለቲካ እኩል ተሳትፎ ለማረጋገጥ ብሔራዊ የሴቶችን ፖሊሲ ከመቅረፅ አንስቶ የተለያዩ የፖሊሲና የልማት ፕሮግራሞች ብሎም በህግ ማዕቀፎች ለሴቶች ጉዳይ ትኩረት በመስጠት በርካታ ተግባራትን አከናውኗል በማከናወንም ላይ ነው።

2.1. የፖሊሲ ማዕቀፍ (Policy Framework)

2.1.1. የኢትዮጵያ ሴቶች ብሔራዊ ፖሊሲ (National Policy on Ethiopian Women)

በኢትዮጵያ ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ በ1993 የኢትዮጵያ መንግስት ለሴቶች እኩልነት ለሚደረገው ትግል በር የከፈተ የሴቶች ብሔራዊ ፖሊሲ አጽድቆ ስራ ላይ አውሏል። የፖሊሲው ዋና ዓላማም፡-

- ሴቶች በፖለቲካ፣ በማህራዊ እና በኢኮኖሚ ጉዳዮች ዙሪያ ከወንዶች እኩል ተሳታፊ በመሆን ሀብት የማፍራትና የንብረት ባለቤት በመሆን የልፋታቸው ፍሬ ተጠቃሚ እንዲሆኑ እና ሌሎች የሰብዓዊ መብቶች እንዲከበሩላቸው ሁኔታዎችን ማመቻቸት፤
- የገጠር ሴቶች የማህራዊ ግልጋሎቶች እንዲያገኙና ያለባቸውን የሥራ ጫና ለማቃለል የሚረዱ ሁኔታዎችን ማመቻቸት፤
- በወንዶች የበላይነት አስተሳሰብ ላይ የተመሰረተ ማናቸውንም የባህልና ሌሎች ጎጆ ልማዳዊ ድርጊቶችን ደረጃ በደረጃ ማስወገድ፤ እንዲሁም የህዝብ ስራዎችን ከመስራትና ውሳኔ ሰጪ ከመሆን የሚከለክሉ ሁኔታዎችን በፍጥነት በማስተካከል ሴቶች የህዝብ /የመንግስት/ ስልጣን እንዲይዙና በሁሉም ደረጃ የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶች ተሳታፊ እንዲሆኑ ማስቻል።

ይህ ፖሊሲ የስርዓተ-ፆታ ልዩነትን በማስወገድ የሴቶች እኩልነት ለማረጋገጥ መንግስት ያለውን ቁርጠኝነት የገለጸበት ፖሊሲ ነው ማለት ያስችላል። በአጠቃላይ ፖሊሲው መንግስት ለሴቶች ማድረግ ያለበትን እንዲሁም ሴቶች ለራሳቸው ማድረግ የሚገባቸውን መሰረት በማድረግ የተዘጋጀ ፖሊሲ ነው። ይህ ብሔራዊ የሴቶች ፖሊሲ በአጭሩ በመንግስት ተቋማት እና ቢሮዎች ተገቢ አወቃቀር በመፍጠር የሴቶች ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ መብቶች ተቋማዊ ይዘት እንዲኖራቸው ትኩረት በመስጠት የህዝብ ፖሊሲዎች ለስርዓተ-ፆታ ትኩረት (gender-sensitive) የሚሰጡ እዲሆኑ በማድረግ ሁሉም የኢትዮጵያ ሴቶች እና ወንዶች እድገት የተመጣጠነ እንዲሆን ማረጋገጥ ነው። የሴቶች ብሔራዊ ፖሊሲ የሴቶች ጉዳይ በተለያዩ ፕሮግራሞች እና ፖሊሲዎች ብሔራዊ አጀንዳ ሆኖ እዲካተት በማድረግ የማዕዘን ድንጋይ ሆኖ እያገለገለ ያለ ፖሊሲ ነው።

2.1.2. የትምህርት እና ስልጠና ፖሊሲ (Education and Training Policy)

በግልፅ እንደሚታወቀው ትምህርት የሰብዓዊ መብቶች እና የእኩልነት፣ የልማት እና የሰላም ግቦችን ማሳኪያ ቁልፍ መሳሪያ ነው። በሀገራችን ሴቶች የመማር እድል አልነበራቸውም። በማህበረሰቡ የተሳሳተ አስተሳሰብ ግንዛቤ የተነሳ ሴት ልጆች ወደ ትምህርት ቤት ከመላክ ይልቅ በማጀት ስራ እንድትወሰን የማድረግ ታሪክ ለኢትዮጵያ ሴቶች የቅርብ ጊዜ ትዝታ ነው። ሴት ልጅ ከወንድ እኩል የማሰብ ችሎታ የላትም ስለሆነም በትምህርት ውጤታማ መሆን አትችልም በሚል አስተሳሰብ ሴቶች የትምህርት እድል ተነፍጓቸው ኖረዋል። ይህንን ስር የሰደደ ኢፍትሃዊ አስተሳሰብ በመስበር ሴቶች ከወንዶች እኩል ትምህርት የማግኘት መብት እንዲረጋገጥላቸው በርካታ ስራዎች እየተሰሩ ናቸው። ይህንን የትምህርት መብት እውን ለማድረግ የሴቶችን የትምህርት ጉዳይ ትኩረት በመስጠት በትምህርትና ሥልጠና ፖሊሲው ማካተት ተችሏል። በ1994 በወጣው አዲሱ የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ የሴት ልጆች ትምህርት ትኩረት እንዲያገኝ በማድረግ መንግስት ሴቶች በትምህርት እንዲሳተፉ የገንዘብ ድጋፍ ማድረግና የሴት መምህራንን የቅጥርና ስልጠና ትኩረት መስጠት ይገኙበታል።

የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲውን ተክትሎ የተቀረጸው የትምህርት ሴክተር ልማት ፕሮግራም (እ.ኤ.አ 1997/98-2001/03) ፖሊሲውን ወደ ተግባር ለመለወጥ ሚያስችል ነው። የእኩልነት ችግርን ከመፍታት አንጻር ፕሮግራሙ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ተመዝጋቢዎችን ወደ 50% ማሳደግን አላማ ያደረገ ነው። በእያንዳንዱ ዋና ትምህርቶች (core subjects) የማመሪያ

መግለጫት ለእያንዳንዱ ተማሪ በመስጠት የትምህርት ጥራትን ማሻሻል፣ የመምህራንን ስልጠና ማሳደግ እና የስርዓተ-ጾታን ትኩረት በሚስጥ መልኩ ስርዓተ ትምህርት ማሻሻያ ማድረግ፣ የሚያቋርጡና የሚደግሙ ሴት ተማሪዎችን በግማሽ መቀነስ፣ የትምህርት ቤቶችን ቁጥር በተለይም በገጠር መጨመር የትምህርት ልማት ፕሮግራሙ ትኩረት ከሰጣቸው ዋና ዋና ጉዳዮች ናቸው። የትምህርት ሴክተር ልማት ፕሮግራም ወደ ተግባር ለመለወጥ የሴቶች /ልጃገረድ/ ትምህርት ስትራቴጂ በመቀየስ ክልሎችም የራሳቸውን የድርጊት መርሃ-ግብር እንዲያዘጋጁ በማድረግ የሴቶች የትምህርት ተሳትፎ ለማሳደግ የሚከተሉት ተግባራት ትኩረት ተሰጥቷቸዋል። እነዚህም፡-

- በገጠር አካባቢ በርካታ አዳዲስ ትምህርት ቤቶች መገንባት (85% አዳዲስ የገጠር ትምህርት ቤቶች መስራት)፣
- የብሔራዊ የልማት ግብ ለማሳካት የሚያስችል ለመጀመሪያ ደረጃ ተማሪዎች አዳዲስ ካሪኩለም ማዘጋጀት፣
- በሴቶች ላይ የሚፈጸም ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን የሚቃወም ዘመቻ ማካሄድ፣
- ሴት ልጅን ማስተማርን በተመለከተ ያለውን ጠቀሜታ ለማህበረሰቡ ማሳወቅ፣
- የሴቶችን ቁጥር በመምህራን ስልጠና ተቋማት እና በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ለማሳደግ የሚያስችል የድጋፍ እርምጃዎችን መወሰድ፣
- ሴት ተማሪዎች በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት የሚገጥማቸውን ችግር ለመፍታት የሚያስችል ድጋፍ መስጠት፣
- 50% ለመምህራን ስልጠና ተቋማትና (TTI)፣ 30% ለመምህራን ኮሌጆች እና ለትምህርት ፋኩልቲ ለሴቶች የተወሰነ (reserved for women) እንዲሆን ማድረግ፣
- በመምህራን ስልጠና ተቋማትና በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት የሴቶች ፎካል (focal point) ማቋቋምና ማጠናከር ... ወዘተ።

በዚህ መሰረት ባለፉት ጥቂት ዓመታት የሴት ተማሪዎች ተመዝጋቢ ቁጥር በአንደኛና በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት እድገት አሳይቷል። የሴቶች የትምህርት ተሳትፎ እድገት ያሳየው በአንደኛና በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ብቻ ሳይሆን በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት (በዩኒቨርሲቲዎችም) ጭምር ነው። ያለውንም የሴቶች የትምህርት ተሳትፎ እድገት ምን እንደሚመስል ከዚህ በታች ከተገለጸው ሠንጠረዥ መረዳት ይቻላል። በአንዳንድ ዩኒቨርሲቲዎች ለምሳሌ፡- በሀሮሚያ ዩኒቨርሲቲ፣ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የሴቶች ፎካል ተቋቋመዋል። እነዚህ ፎካሎችም ለሴቶች ተማሪዎች በተለይ ለአዲስ ገቢ ተማሪዎች (fresh students) ተጨማሪ

ድጋፎች በመስጠትና ሌሎች የምክር አገልግሎቶችን በመስጠት ሴት ተማሪዎች ውጤታማ እንዲሆኑ ትልቅ እገዛ እያደረጉ ናቸው። በሌላ በኩል መሰረታዊ ትምህርት የማግኘት መብትን ለሁሉም ለማዳረስ ምንም እንኳን ትምህርት ቤቶች የተስፋፋ ቢሆንም ያለው ትምህርት ለገጠሩና ለአርብቶ አደሩ ልጆች ሙሉ በሙሉ ተደራሽ አይደለም። በመሆኑም አማራጭ መሰረታዊ የመጀመሪያ ትምህርት ፕሮግራም (Alternative Basic Primary Education Program) ፀድቆ ተግባራዊ በመደረግ ላይ ይገኛል። ይህ ፕሮግራም ማህበረሰቡ በቅርቡ ትምህርት ቤቶች እንዲያገኙ አድርጓል። በቅርቡ የተደረገ ግምገማዎች እንደሚያመለክቱት ብዙ ሴት ልጆች ትምህርት ቤት መግባት ችለዋል።

ሠንጠረዥ ሀ: በሀገሪቱ አጠቃላይ ከ1997 ዓ.ም - 2001 ዓ.ም የትምህርት ዘመን ድረስ ከመዋዕለ ህፃናት እስከ ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ያለውን የተማሪዎች ብዛት በጾታ የሚያሳይ ሠንጠረዥ

ተ.ቁ	ክፍል	የትምህርት ዘመን										ዓመታዊ አማካኝ እድገት		
		1997		1998		1999		2000		2001				
		ወ	ሴ	ወ	ሴ	ወ	ሴ	ወ	ሴ	ወ	ሴ			
1	መዋዕለ ህፃናት	78,884	74,396	96,604	90,124	112,400	106,668	135,122	128,343	149,988	142,653	ወ	ሴ	
2	የመጀመሪያ ደረጃ (1-8 ክፍል)	6,391,461	5,057,180	7,365,205	6,109,469	7,583,308	6,430,700	8,205,445	7,135,341	8,196,498	7,356,644			
3	ሁለተኛ ደረጃ (9-10)	553,914	306,820	678,716	387,707	760,674	462,988	793,228	514,691	803,389	578,936			
4	መሠናዶ ትምህርት	67,413	25,070	91,889	31,794	117,000	58,219	130,533	62,911	146,547	58,713			
5	ቴክኒክና ሥልጠና ትምህርት	51,940	54,396	61,415	62,142	107,327	83,824	119,123	110,129	165,910	142,591			
6	ከፍተኛ ትምህርት	108,287	33,476	136,438	43,679	156,879	53,577	206,336	64,020	229,489	91,338			

መግለጫ:- የከፍተኛ ትምህርት የመጀመሪያ ዲግሪ፣ የሁለተኛ ዲግሪ (ማስተር) እና የሶስተኛ ዲግሪ (ዶክተሬት) ተማሪዎችን የሚያጠቃልል ነው።

የሴቶችን የትምህርት አመራር የውሳኔ ሰጭነት ተሳትፎ ለማረጋገጥ በሚያስችል ሁኔታ የትምህርት እና ስልጠና አመራር ቦርድ እና የቤተሰብ መምህራን ማህበር በተዋረደ፣ በቀበሌና በትምህርት ቤት ደረጃ ተቋቁመዋል። ሴት የቤተሰብ አባላትና ሴት መምህራን የቦርዱና የማህበሩ አባላት በመሆን በዋና ዋና የትምህርት ጉዳዮች ላይ ሴቶች ውሳኔ የማሳለፍ እድል አግኝተዋል። በአፈፃፀም በኩል ብዙ የሚቀር ቢሆንም በሴት /ልጃገረድ/ ተማሪዎች ላይ በትምህርት ቤቶች አካባቢ የሚፈፀሙ ጥቃቶችን ለመከላከል አጠቃላይ ፖሊሲ፣ ስትራቴጂ እና መመሪያዎች ተዘጋጅተዋል።

2.1.3. የባህል ፖሊሲ (Cultural Policy of Ethiopia)

ኢትዮጵያ የብዙ ባህሎች ባለቤት ሀገር ናት። ሆኖም እስከክቅርብ ጊዜ ድረስ የባህል ፖሊሲ አልነበራትም። እ.ኤ.አ በ2003 የፀደቀው የባህል ፖሊሲ ባህል ፈርጀብዙ እና ለብሔራዊ ልማት እድገት የላቀ ሚና የሚጫወት መሆኑን ይገልጻል። ሆኖም ጠቃሚ ባህሎችና ልማዶች የመኖራቸውን ያህል ጎጂ ባህሎችና ልማዶች መኖራቸው በተግባር የሚታይ እውነታ ነው። ጎጂ ባህላዊ ድርጊቶችን ደረጃ በደረጃ ማስወገድ የባህል ፖሊሲው ትኩረት የሰጠው ጉዳይ ነው። ፖሊሲው የሚከተሉትን ጨምሮ ስር የሰደደ ጎረቤታዊነትና ድህነት ምክንያቶችን ዘርዝሯል። ከእነዚህ መካከል በሴቶች ላይ የሚፈፀም መድልዎ፣ የቤተሰብ እቅድና ከወሊድ ጤና ጋር የተያያዙ ዘዴዎች፣ ጎጂ ባህል ለእድገትና ልማት እንቅፋት መሆናቸውን፣ ሰብዓዊ መብቶችን የሚጥሱ ድርጊቶችን የማስቀም ዓላማን መሰረት ያደረገ ነው። እንደሚታወቀው በሀገራችን ተስፋፍተው በሚገኙ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችና ባህሎች በዋነኛነት የሚጠቁት ሴቶችና ህፃናት መሆናቸው ብዙ ምርምር የማይጠይቅ እውነት ነው። የኢትዮጵያ የባህል ፖሊሲ በሴቶች ላይ የሚፈፀመውን ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች በመዋጋት ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንደሚያበረክት ይታመናል።

2.1.4. የአካባቢ ጥበቃ ፖሊሲ (Environmental Policy of Ethiopia)

በግልጽ እንደሚታየው የሴቶች ታሪካዊ በደል በተለይም የሀብትና መረጃ የማግኘት እጥረት እንዲሁም የውሳኔ ሰጭነት ስልጣን አለመኖር ሴቶች የአየር ንብረት ለውጥ ተፅዕኖ የበለጠ ተጎጂ እንዲሆኑ እያደረጋቸው ነው። በተለያዩ የዓለማችን ክፍሎች የተከሰቱ የአየር ለውጦች ይህንን እውነታ የሚያረጋግጡ ናቸው። የአየር ንብረት ለውጥ በተግባር የሚታየውን ኢፍትሃዊ የስርዓተ-ፆታ እኩልነትን አጉልቶ የሚያሳይ ክስተት ነው (climate change amplifies gender inequality)። በዓለማችን በድህነት ከሚኖሩት ሰዎች መካከል ሴቶች ትልቁን ቁጥር

የሚወክሉ ሲሆን በአካባቢ ለውጥም የበለጠ እንዲጎዱ እያደረጋቸው ይገኛል። ይህ ሁኔታ በበለፀጉት ሀገሮችም የሚንፀባረቅ እውነታ ነው። በአሜሪካን ሀገር በተከሰተው ካትሪና የበለጠ ተጎጂ የሆኑት አፍሪካ- አሜሪካዊ ደሃ ሴቶች ናቸው።

ባላደጉት ሀገራት የሚኖሩ ሴቶች በአካባቢ ለውጥ በላቀ ደረጃ የጉዳቱ ሰለባዎች ናቸው። ለምሳሌ ያህል ለመጥቀስ በሱናሜ ምክንያት ከደረሰው የሞት አደጋ ከ55-75% የሚሆኑት ሴቶች መሆናቸውን ጥናቶች ያመለክታሉ። በተለይም የጉዳቱ መጠን በከፋባት በሰሜናዊ አሴህ ወረዳ ካውላ ካንግኮይ በምትባል የኢንዶኔዥያ ግዛት ከሞቱት ሰዎች መካከል 80% ሴቶች ነበሩ። እንዲሁም እ.ኤ.አ በ2003 በአውሮፓ በተፈጠረው ያልተለመደ ሙቀት (heat wave) ምክንያት ከሞቱት መካከል 70% ሴቶች መሆናቸው ተረጋግጧል። እነዚህ ከላይ የቀረቡት አብነቶች ሴቶች በከፍተኛ ደረጃ በአካባቢ ለውጥ ተጠቂ መሆናቸውን የሚያመለክት ነው። ስለዚህ ሀገራት የሚያወጧቸው የአካባቢ ፖሊሲና ህጎች በላቀ ሁኔታ የጉዳቱ ሰለባ የሆኑትን የሴቶችን ተሳትፎ የሚያረጋግጡ መሆን ይኖርባቸዋል።

በሌላ በኩል ሴቶች የአየር ለውጥ ወይም አካባቢ መራቆትን ለመቋቋም ወይም ለመከላከል በሚደረገው ጥረት ከፍተኛ ሚና እየተጫወቱ መሆናቸው ግልፅ ነው። ለምሳሌ፡- ኬኔያዊቷ የ2006 የዓለም ሰላም ኖቤል ተሸላሚዋ ዋንጋሪ ማታይ የአረንጓዴ ቀበቶ ንቅናቄ (Green Belt Movement) መስራች ሲሆኑ በሁለት የኬንያ ተራራማ ቦታዎች በሁለት ሺህ ሄክታር መሬት ላይ በሺዎች የሚቆጠሩ አገር በቀል ዛፎችን ተክለዋል። የተተከሉት ዛፎች በ2017 ከ375,000 ቶን በላይ ካርቦንዳይ አክሳይድ በመምጠጥ የአየር ንብረት ለውጥን ለመከላከል ትልቅ አስተዋጽኦ የሚያበረክት ከመሆኑም ባሻገር በተጓዳኝ የአፈር መሸርሸርን በመከላከል እና መደበኛ የዝናብ ስርጭት እንዲኖር ከፍተኛ ድርሻ ይኖረዋል።

በ1989 የኢትዮጵያ የአካባቢ ፖሊሲ (Environmental Policy of Ethiopia) የአካባቢ ጥበቃ ባለስልጣን ከገንዘብና የኢኮኖሚ ልማት ሚኒስቴር ጋር በመተባበር ተዘጋጅቶ ለሚኒስትሮች ምክር ቤት ቀርቦ ከፀደቀ በኋላ ሥራ ላይ ውሏል። የአካባቢ ፖሊሲ ዋና ዓላማም የተፈጥሮ እና ሰው ሰራሽ ሃብቶችን በሳል የሆነ የሀብት አያያዝ /አስተዳደር/ እና የአጠቃላይ ስርዓትን በመከተል የሁሉንም ኢትዮጵያኖች ጤናና ህይወት በማሻሻል ዘላቂ የማህራዊና ኢኮኖሚያዊ ልማት ማረጋገጥ ነው። ይህንን እውን ለማድረግ ሴቶች የሚጫወቱትን ሚና በመገንዘብ ፖሊሲው በሀብት አስተዳደር እና አጠቃቀም የሴቶችን ተሳትፎ ባካተተ መልኩ ተዘጋጅቷል።

ሴቶች የተፈጥሮና ሰው ሰራሽ ሀብትን በመጠቀምና በማስተዳደር ቁልፍ ተዋናይ እንዲሆኑ በፖሊሲ፣ በፕሮግራም እና በፕሮጀክት ንድፍ እና በውሳኔ ሂደትና በአፈፃፀም ከወንዶች እኩል ሙሉ ተሳትፎ እንዲኖራቸው ፖሊሲው መርህ አድርጎ አስቀምጧል። ሴቶች በህዝብና በአካባቢ ጉዳይ በውሳኔ ሂደት፣ በሀብት ባለቤትነት እና ማስተዳደር የተሟላ ስልጣን እንዲያገኙ ማረጋገጥ ሌላው ፖሊሲው ትኩረት የሰጠው ጉዳይ ነው። የማህራዊና ስርዓተ-ጾታ ጉዳይ በተመለከተም ፖሊሲው የአካባቢ ግንዛቤና የህዝብ የትምህርት መርሃ-ግብሮች በሁሉም ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ባህላዊ የህረተሰብ ክፍሎች ውስጥ ያሉትን ሴቶች እንዲያሳትፍ የሚያደርግ ነው። በተጨማሪም በተፈጥሮ ሀብትና አካባቢ አያያዝ መስክ የተሰማሩ ሴት የአኤክስቴንሽን አገልግሎት ሰራተኞችን ብዛት በከፍተኛ ደረጃ ማሳደግ እንደሚገባ የአካባቢ ፖሊሲው ይገልጻል። በርሃማነትን ለመከላከል ወይም ለመዋጋት የወጣውን ዓለምአቀፍ ስምምነት ኢትዮጵያ ያወደቀች ሲሆን ስምምነቱም የሴቶችን ተሳትፎ አውቅና የሰጠ ዓለምአቀፍ ስምምነት ነው። የኢትዮጵያ መንግስትም በርሃማነትን ለመከላከል ባወጣው ፖሊሲ ተመሳሳይ እውቅና በመስጠት የሴቶች ተሳትፎ እንዲካተት ተደርጓል። የኢትዮጵያ የአካባቢ ጥበቃ ፖሊሲ አፈፃፀምን በተመለከተ የመንግስት አካላት፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን እና ማህበራሰብ አቀፍ ድርጅቶችን እንዲሳተፉ የሚገልፅ ሲሆን ለስርዓተ-ጾታ የተሰጠው ትኩረት አነስተኛ ነው። ይህንን ሁኔታ ለማስተካከል የሚከተሉት እርምጃዎች ተወስደዋል። እነዚህም

- የሴቶች ጉዳይ መምሪያ በፌደራል አካባቢ ጥበቃ ባለስልጣን እንዲቋቋም ተደርጓል፤
- በአካባቢ ጥበቃ የውሳኔ ሂደት የሴቶችን ውጤታማ ተሳትፎ ለማረጋገጥ ስልት (Strategy) ተነድፏል፤
- በሀገራችን በርሃማነትን ለመዋጋት በተነደፈው ብሄራዊ የድርጊት መርሃ ግብር የሴቶችን ተሳትፎ የሚያጎላ ስትራቴጂ ተዘጋጅቷል፤
- ስለ አካባቢ ለውጥ ግንዛቤ ማስጨበጫ መድረክ በሁሉም ክልሎች እና በሁለቱ ከተማ አስተዳደሮች ተካሂዷል።

ከላይ የተጠቀሱት መሰረታዊ የሚባሉ እርምጃዎች እየተወሰዱ ቢሆንም በአጠቃላይ ሀብተሰብ ዘንድ ጾታንና አካባቢን (environment and gender) በተመለከተ ግንዛቤ ማጠር፣ ስርዓተ-ጾታን ከአካባቢ ጉዳይ ጋር የማቀናጀት ሁኔታ ዝቅተኛ መሆን፣ በስርዓተ-ጾታና በአካባቢ ጉዳዮች ላይ የሚሰሩ የሰው ኃይል እጥረት መኖር፣ ቁርጠኝነት ማነስ፣ በፌደራል አካባቢ ጥበቃ

ባለስልጣን ስር የተቋቋመው የሴቶች ጉዳይ መምሪያ በሰው ኃይል የተሟላ አለመሆንና እንዲሁም በየክልሉ አካባቢ ጥበቃ ቢሮዎች የሴቶች ጉዳይ መምሪያ በተሟላ ሁኔታ አለመዋቀሩ ዋና ዋና ችግሮች ናቸው። ስለዚህ የሴቶች ተሳትፎ ከአካባቢ ጉዳይ አንጻር በሀገራችን ብዙ ሊሰራበት የሚገባው ጉዳይ መሆኑ ሁሉም ሊገነዘበው ይገባል።

2.1.5. የጤና ፖሊሲ

የጤና እንክብካቤ የማግኘት መብት የሴቶች የሰብዓዊ መብት አካል ነው። እ.ኤ.አ በ1979 በሴቶች ላይ የሚፈፀም ማናቸውንም አድጊዊ ልዩነት ለማስወገድ የወጣው ዓለምአቀፍ ስምምነት በአንቀጽ 12 ስር እንደተመለከተው አባል መንግስታት በጤና አጠባበቅ መስክ በተለይም የቤተሰብ ምጣኔን ጨምሮ በጤና አገልግሎቶች ሴቶች እኩል ተጠቃሚ እንዲሆኑ የሚያደርግ የፖሊሲና የህግ ማዕቀፍ ሀገራት እንዲያዘጋጁ ይጠይቃል። እንደሚታወቀው እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በሀገራችን ለሴቶች የሚደረገው የጤና እንክብካቤ አናሳ ነበር። የፌዴራል ህገ-መንግስት ሴቶች በእርግዝናና በወሊድ ምክንያት የሚደርስባቸውን ጉዳት ለመከላከልና ጤንነታቸውን ለማስጠበቅ የሚያስችል የቤተሰብ ምጣኔ ትምህርት ማግኘት መብት እንዳላቸው በግልፅ ደንግጓል። መንግስት የትምህርት እና የጤና አገልግሎቶችን ለማስፋፋት በየጊዜው እየጨመረ የሚሄድ በጀት በመመደብ ሴቶች የትምህርትና ጤና አገልግሎቶችን እዲያገኙ የማድረግ ህገ-መንግስታዊ ግዴታ አለበት። በዚህ መሰረትም ለጤና የሚመደበው በጀት እየጨመረ መጥቷል። እ.ኤ.አ በ1989 4% የነበረው የጤና በጀት እ.ኤ.አ በ2002 ወደ 7% አድጓል።

ሴቶች ከእርግዝና እና ወሊድ ጋር በተያያዘ ከፍተኛ ችግር ከሚደርስባቸው ሀገራት መካከል ኢትዮጵያ ቀዳሚ ናት። እ.ኤ.አ በ2005 በተደረገ የኢትዮጵያ ህዝብና ጤና ጥናት መሰረት በእርግዝናና ወሊድ ጊዜ በኢትዮጵያ በየዓመቱ እስከ 25,000 የሚደርሱ ሴቶች ህይወታቸው ያልፋል። ለዚህ ዋናው ምክንያት 85% ከማህፀን ጋር የተያያዙ ችግሮች (obstetric complications) ሲሆኑ በቂ የሆነ የጤና አገልግሎት ካለማግኘት የሚመነጭ መሆኑን ጥናቶች ያመለክታሉ። በሀገራችን የእናቶች ሞት እንዲጨምር ከሚያደርጉት ቀጥተኛ ምክንያቶች መካከል ደህንነቱ ያልተጠበቀ ውርጃ (unsafe abortion) 32%፣ ከባድ ሥራ 22%፣ ሰፒስስ 12%፣ ወደ ውስጥ ብዙ ደም መፍሰስ 10%፣ እና ደም ግፊት 9% ይሸፍናሉ። ሌሎች ቀጥተኛ ያልሆኑ ምክንያቶች ለምሳሌ፡- ኤች.አይ.ቪ ኤድስ፣ ደምማነስ፣ ቲቪ፣ ወባ እና የተመጣጠነ የምግብ እጥረት የበኩላቸውን አስተዋፅኦ ያደርጋሉ።

በኢትዮጵያ የእናቶች ሞት በከፍተኛ ሁኔታ እንዲጨምር ከሚያደርጉት ምክንያቶች መካከል ደህንነቱ ያልተጠበቀ ውርጃ ከፍተኛ ድርሻ አለው። በዚህ መሰረት ከጠቅላላው የእናቶች ሞት ደህንነቱ ያልተጠበቀ ውርጃ 36% ይሸፍናል። የእናቶች ሞት በከፍተኛ ሁኔታ መጨመር ከቤተሰብ እቅድ መረጃ እና አገልግሎት ማግኘት ጋር በጥብቅ የተቆራኘ ነው። አስፈላጊ የወሊድ የጤና አገልግሎቶች ሴቶች እንዲያገኙ ለማድረግ የሀገራችን ሴቶች የቤተሰብ እቅድ ተጠቃሚ እንዲሆኑ መንግስት ተገቢውን መረጃና አገልግሎት መስጠት አለበት። እናቶች በወሊድ ጊዜ ተገቢ የሆነ የህክምና አገልግሎት እና የንፅህና ሁኔታዎች ከተሟላላቸው በእናቶች ላይ የሚደርሰውን የሞት ወይም ከባድ የሆነ የጤና ችግርን መቀነስ ይቻላል። ሆኖም በኢትዮጵያ 94% የሚሆኑት እናቶች በባህላዊ አዋላጆች በመታገዝ ልጆቻቸውን በቤታቸው የሚወልዱ ሲሆን 5% በመንግስት እንዲሁም 1% በግል የጤና ተቋማት ልጆቻቸውን እንደሚወልዱ ጥናቶች ያመለክታሉ። ችግሩን ለመፍታት የኢትዮጵያ መንግስት በመከላከል ላይ ያተኮረ የጤና ፖሊሲ አዘጋጅቶ በስራ ላይ አውሏል። ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የጤና ሴክተር የልማት ፕሮግራም በ1998 ዓ.ም ጀምሮ በሥራ ላይ ውሏል። የሴቶችና የህፃናት ጤና በፕሮግራሙ ልዩ ትኩረት ተሰጥቶታል። በተጨማሪም ፕሮግራሙ የእናቶችን ሞት ለመቀነስ ያለመና የጤና አገልግሎቶችን በሁሉም የሀገሪቱ ክፍሎች ማሥፋፋት ነው። እ.ኤ.አ በ1998 48% የነበረው የሀገሪቱ የጤና ሽፍን እ.ኤ.አ በ2002 ወደ 60% አድጓል።

ሴቶች ጥራት ያለው የጤና አገልግሎት ያታወቁ ልዩነት ሳይደረግባቸው የማግኘት መብት አላቸው። ይህንን የጤና አገልግሎት ማግኘት እስካልቻሉ ድረስ በህይወት የመኖር መብታቸው፣ የጤና እንክብካቤ የማግኘት መብታቸው፣ ... ወዘተ እንዳይረጋገጡላቸው እንቅፋት ይፈጥራል። መንግስትም ለእናቶችና ህፃናት ልዩ ትኩረት በመስጠት ጥራቱን የጠበቀ የጤና አገልግሎት እንዲያገኙ በማድረግ ላይ ይገኛል። በቅርብ (accessible) የጤና አገልግሎት እንዲያገኙ ለማስቻል ለ100,000 ህዝብ አንድ ሆስፒታል፣ ለ25,000 ህዝብ አንድ ጤና ጣቢያ እንዲሁም ለ5,000 ህዝብ አገልግሎት የሚሰጥ አንድ ጤና ኬላ የመገንባት እቅድ ይዞ በመስራት ላይ ነው። ይህ ሁኔታም ሴቶች በቀላሉ / በቅርብ / በነዚህ ተቋማት የጤና አገልግሎት እንዲያገኙ ያስችላል።

በቅርቡም የእናቶችን እና የህፃናትን ሞት ለመቀነስ በማሰብ በርካታ ሴት የጤና ኤክስፔንሽን ባለሙያዎችን በማሰልጠን በከተማና በገጠር የሀገሪቱ ክፍሎች ተመድበው የቤት ለቤት የጤና

አገልግሎቶችን ለእናቶች በመስጠት የተጀመረው እንቅስቃሴ የሚፈለገውን ውጤት ማለትም “አንድም እናት በወሊድ ምክንያት መሞት የለባትም” የሚለውን መርህ ያሳካል ተባሎ ይታመናል። ከዚህ ጎን ለጎን የፌደራል ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር በያዘነው ዓመት ከጥር 01 ቀን እስከ ጥር 30 ቀን ለአንድ ወር ያህል የቆየ በመላው ሀገሪቱ “አንድም እናት በወሊድ ምክንያት መሞት የለባትም” በሚል መሪ ቃል ለህብረተሰቡ የግንዛቤ ማስጨበጫ ስራዎችን ማከናወኑ መንግስት ለሴቶች የጤና እንክብካቤ አገልግሎት የሰጠውን ትኩረት አመላካች ነው። እነዚህ እንቅስቃሴዎች በዚሁ ከቀጠሉ ኢትዮጵያ በጤናው ሴክተር የሚሊኒየሙን የልማት ግብ ማሳካት እንደምትችል ተስፋ የሚጣልበት ነው።

2.2. በውሣኔ ሰጭነትና የፖለቲካ ሥልጣን የሴቶች ተሳትፎ

የሀገራችን ሴቶች ባለባቸው የተደራረበ ጫና፣ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች፣ በትምህርት ማነስ ምክንያቶች በአመራር እና ውሳኔ ስጭነት ያላቸው ተሳትፎ ውስን ነው። ምንም እንኳን የመንግስት ፖሊሲዎች በሀገሪቱ ዲሞክራቲክ ሂደት ሴቶች ከወንዶች እኩል ተሳታፊ እንዲሆኑ የሚፈቅዱ ቢሆንም በሁሉም የውሳኔ ሰጭነት ደረጃዎች በሚገባ ተወክለው አይገኙም። ሆኖም የሴቶች ሁለንተናዊ ተሳትፎ ከጊዜ ወደ ጊዜ እያደገ መምጣቱን ከሚከተሉት ሠንጠረዦች ለመረዳት ይቻላል።

ሠንጠረዥ ሀ፡- በፌደራል ፓርላማ የሴቶች ተሳትፎ

	1992		1997		ምርመራ
	ወንድ	ሴት	ወንድ	ሴት	
የህዝብ ተወካዮች ምክርቤት	502	42	413	117	
የፌደሬሽን ምክርቤት	110	7	91	21	

በ1997 ዓ.ም በተደረገው ምርጫ የሴቶች ተሳትፎ እያደገ መምጣቱን ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው ሠንጠረዥ መረዳት ይቻላል።

ሠንጠረዥ ለ፡- ሴቶች በአስፈጻሚው አካል ያላቸው የአመራርነት ተሳትፎ

ቦታ	1992	1997	ምርመራ
----	------	------	------

	ወንድ	ሴት	ወንድ	ሴት	
ሚኒስትሮች	16	1	20	2	
ም/ሚኒስትሮች	12	4	30	5	
ምኒስትር ዴታዎች	--	--	30	5	
አምባሳደሮች	16	4	35	3	

ሠንጠረዥ ሐ:- ሴቶች በክልል ፓርላማ ያላቸው ተሳትፎ

ተራ ቁጥር	ብዛት ክልል	ጠቅላላ የመቀመጫ ብዛት	ሴቶች ያላቸው መቀመጫ ብዛት	ምርመራ
1	ኦሮሚያ	537	199	
2	ትግራይ	157	76	
3	አፋር	82	8	
4	ሱማሌ	160	5	
5	አማራ	250	84	
6	ሀረር	36	7	
7	ደቡብ	347	95	

በአንዳንድ ክልሎች ሴቶች በክልል ፓርላማ ያላቸው ተሳትፎ የሚያበረታታ እድገት አሳይቷል ማለት ይቻላል። ለምሳሌ በትግራይ፣ አማራ እና ኦሮሚያ የሴቶች ቁጥር የተሻለ እድገት አሳቷል። ሆኖም በአንዳንድ ክልሎች የሴት ፓርላማ (የህግ አውጭ አካል) አባላት አነስተኛ ነው። (ምሳሌ:- ደቡብ፣ ሱማሌ ክልል) በሌላ በኩል ሴቶች በሲቪል ሰርቪስ መ/ቤቶች በኋላፊነት ቦታ ላይ የሚሰሩት በጣም ጥቂት ናቸው። በአብዛኛው ሴቶች የሚመደቡት በፀሃፊነት፣ በዕዳትና በሌሎች ሥራዎች ላይ የተወሰነ ነው። ስለዚህ የሴቶችን እኩልነት ለማረጋገጥ ገና ብዙ መስራትን የሚጠይቅ ነው።

2.3. የህግ ማዕቀፍ (Legal Framework)

2.3.1. ህገ-መንግስት

የሴቶችን የእኩልነት መብት ለማረጋገጥ ከተወሰዱት የህግ ማዕቀፎች መካከል በቀዳሚነት የሚጠቀሰው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ-መንግስት ነው። በ1987 ዓ.ም ፀድቆ በስራ ላይ የዋለው ይህ ህገ-መንግስት ከቀደሙት ህገ-መንግስቶች ጋር ሲነፃፀር ለሴቶች እኩልነት ልዩ ትኩረት የሰጠ ህገ-መንግስት ነው ቢባል እውነት ነው። እንደሚታወቀው ህገ-መንግስቱ የሀገሪቱ የበላይ ህግ በመሆኑ በአብዛኛው ህገ-መንግስቱ ያካተታቸው መርሆዎች አጠቃላይነት ባህሪ ያላቸው መሆኑ የሚታወስ ነው። በዚህ መሰረት የሴቶች መሰረታዊ መብቶች በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 34፣35 ስር የተደነገገ ሲሆን በአንቀጽ 34 መሰረት ሴቶች በጋብቻ ከወንዶች ጋር እኩል መሆናቸውን ይደነግጋል። ህገ-መንግስቱ በዚሁ አንቀጽ 34(5) ስር የቤተሰብና የግል ጉዳይን በተመለከተ በባህልና ኃይማኖቶች ፍርድ ቤቶች ፍትህ የማግኘት መብትን ያከበረ ሲሆን ይህ ሊሆን የሚችለው ግን ሴቶች በእነዚህ ፍርድ ቤቶች ለመዳኘት ፍቃዳቸውን በቅድሚያ ሲሰጡ መሆኑ በግልፅ ተደንግጓል። ሆኖም አንዳንድ ጊዜ ሴቶች ፈቃዳቸውን በነፈጉበት ሁኔታም በእነዚህ ፍ/ቤቶች እንዲዳኙ ሲደረጉ ይስተዋላል። ለዚህ እንደምሳሌ የሚጠቀሰው የወ/ሮ ከዲጃ በሽር ጉዳይ ነው። ይህ ጉዳይ ተጠቃሽዋ በግልፅ እየተቃወመች በሽሪዓ ፍ/ቤት እንድትዳኝ የተደረገችበት ሲሆን ጉዳዩ አስከ ፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ተጠይቆበት ጠቅላይ ፍ/ቤቱም የስር ፍ/ቤት ውሳኔ አጽንቷል። በመጨረሻም ጉዳዩ የህገ-መንግስት ትርጉም ጥያቄ በማስነሳቱ ለህገ-መንግስት ጉዳዮች አጣሪ ጉባኤ ቀርቦ የህገ-መንግስት አጣሪ ጉባኤም የፍ/ቤቱ ውሳኔ ከህገ-መንግስቱ ጋር የሚቃረን ሆኖ በመገኘቱ ውሳኔው ተፈፃሚ እንዳይሆን አድርጓል።

የህገ-መንግስቱ አንቀጽ 35 በርካታ የሴቶችን መሰረታዊ የሰብዓዊ መብቶች ዋስትና የሰጠ ሲሆን የድጋፍ እርምጃዎችን ተጠቃሚ የመሆን መብትን ጨምሮ ከጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች የመጠበቅ መብት፣ በሀገሪቱ በሚወጡ ፖሊሲዎች ፕሮግራሞች ስትራቴጂዎች የመሳተፍ መብት፣ የውርስ መብት፣ የመሬት ባለቤነት የማስተዳደርና የማስተላለፍ መብት፣ ስራ የመቀጠር መብት፣ የጤና እንክብካቤ የማግኘት መብት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። ይህንን መብት ለማስፈፀም የሚችሉ በርካታ ህጎች ወጥተዋል። እንዲሁም በሥራ ላይ የነበሩት ሥርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ልዩነትን የሚያስተናግዱ ህጎችን የማሻሻል ተግባራት ተከናውነዋል።

በተጨማሪም የኢ.ፌ.ዴ.ሪ. ህገ-መንግስት በአንቀጽ 9(4) ሥር በግልጽ እንደደነገገው ኢትዮጵያ ያጸደቀችው ዓለምአቀፍ ሥምምነቶች የሀገሪቱ የህግ አካል ናቸው። በዚህ መሰረት ኢትዮጵያ በተለያዩ ጉዳዮች ዙሪያ በርካታ ዓለምአቀፍ ሥምምነቶችን በማጽደቅ የሀገሪቱ የህግ አካል አድርጋለች። ኢትዮጵያ ካጸደቀችው ዓለምአቀፍ ሥምምነቶች መካከል በሴቶች ላይ የሚፈጸም ማናቸውንም አድሏዊ ልዩነቶችን ለማስወገድ የወጣው ዓለምአቀፍ ሥምምነት አንዱ ነው። በዚህ ህገ-መንግስታዊ ድንጋጌ መሰረት ይህ ዓለምአቀፍ ስምምነት የኢትዮጵያ ህጎች አካል ሆኗል ማለት ነው። ስለሆነም በሥምምነቱ የተካተቱት የሴቶች መሰረታዊ መብቶች ለሀገራችንም ሴቶች ተፈጻሚነት አላቸው። በተጨማሪም በሴቶች ላይ የሚፈጸም ማናቸውንም አድሏዊ ልዩነቶችን ለማስወገድ በወጣው ዓለምአቀፍ ሥምምነት ውስጥ የተካተቱት መሰረታዊ የሴቶች መብቶች በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 34 እና 35 ሥር በግልጽ እንዲካተቱ ተደርጓል።

2.3.2. የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92

ቀደም ሲል እንደተገለጸው ህገ-መንግስቱ ሴቶች ጋብቻ ሲፈጸም፣ ጋብቻው ፀንቶ በሚቆይበት ጊዜ ሁሉ ንብረትን በማስተዳደርና በልጆች አስተዳደግ እንዲሁም በፍቺ ጊዜ ከወንዶች እኩል መብት እንዳላቸው ይደነግጋል። ይህንን ህገ-መንግስታዊ የእኩልነት መብት እውን ለማድረግ በሥራ ላይ የነበረውን አድሏዊ የፆታ ልዩነትን የሚደግፈውን የቤተሰብ ህግ ከመሰረቱ ያሻሻለ የፌደራል የቤተሰብ ህግ በ1992 ዓ.ም ሊወጣ ችሏል። ክልሎችም ህገ-መንግስቱ የሰጣቸውን ስልጣን ተጠቅመው የየራሳቸውን የቤተሰብ ህግ አውጥተዋል። ስለሆነም በአሁኑ ጊዜ ሁሉም ክልሎች የራሳቸው የቤተሰብ ህግ አላቸው። ይሁንና የክልል የቤተሰብ ህጎች በአብዛኛው የፌደራል የቤተሰብ ህግ ቅጽ ናቸው ለማለት ይችላል።

የ1952 የፍትሐብሔር (የቤተሰብ) ህግ የሴቶችን እኩልነት የማያንፀባርቅ በአንጻሩ ደግሞ ፆታዊ ልዩነትን የሚደግፉ ድንጋጌዎችን ያካተተ ህግ ነበር። ጋብቻ ተጋቢዎች የቤተሰብ ኃላፊነትን ከሚቀበሉበት ማህበራዊ መስተጋብር አንዱ ነው። ይህንንም ኃላፊነት ለመቀበል ተጋቢዎች በአካል እና በአእምሮ የበሰሉ መሆን ይጠበቅባቸዋል። ይህ ብስለት ከሚለካባቸው አንዱ እድሜ መሆኑ ለሁሉም ግልፅ ነው። ሀዚህ ረገድ የቀድሞው የቤተሰብ ህግ ለጋብቻ ያስቀመጠው መነሻ (minimum age) እድሜ ለወንዱ 18 ዓመት ሲሆን ለሴቷ 15 ዓመት ነበር። ይህ የህግ ድንጋጌ ግልፅ የሆነ ፆታዊ ልዩነት የሚታይበት ነበር። ጋብቻን ተከትለው የሚመጡ ኃላፊነቶች ሴቷ ላይ የበለጠ ጫና የሚፈጥሩ መሆናቸው እየታወቀ የሴቷ እድሜ ከወንዱ በ3 ዓመት እንዲያንስ መደረጉ ሴቶችን ለአካላዊና ስነ-ልቦናዊ ችግሮች የሚያጋልጥ ከመሆኑም ሌላ ያለ

እድሜ ጋብቻን የሚያበረታታ ነው። ስለሆነም የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ ይህንን ልዩነት ባስወገደ መልኩ የሁለቱም ያታ የጋብቻ እድሜ 18 ዓመት እንዲሆን የደነገ ሲሆን ድንጋጌውም አስገዳጅ ነው።

ፈቃድንም በተመለከተ ጋብቻ የሚፈፀመው በሁለቱ ተጋቢዎች ነፃ ፈቃድ መሆን እንዳለበት የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ ይደነገጋል። ይህ መመዘኛ መሰረታዊ እና ጋብቻ በህግ ፊት ዋጋ ያለው እንዲሆን ወይም እንዲፈረስ የሚያደርግም ነው። ይህ የሆነበት ዋናው ምክንያት በሀገራችን በተለይም በሀገሪቱ የገጠር ክፍል ጋብቻ የሚፈፀመው በተጋቢዎች ነፃ ፈቃድ ሳይሆን በቤተሰብ በተዘጋጀ ጋብቻ (arranged marriage) እንዲሁም በጠለፋ (abduction or forced marriage) ሲሆን የተጠለፋችውም ሴት በህብረተሰቡ አልፎ አልፎም በቤተሰብ በሚደርስባት ጫና ከማትፈልገው ሰው ጋር ትዳር መስርታ እንድትኖር የሚያደርግ በመሆኑ በሴቶች ላይ የሚያስከትለውን ጉዳት ከግንዛቤ በማስገባት ነፃ ፈቃድ እንደአንድ መመዘኛ እንዲቀመጥ ተደርጓል። እነዚህን ኋላ ቀርና ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን ለመከላከል አጋዥ ኃይል ነው ለማለት ይቻላል። በተጨማሪም የ1952 የቤተሰብ ህግ የቤተሰብ ሃላፊነትን እና የልጆችን አስተዳደግ የመወሰን ስልጣንም ለወንዱ ብቻ የሰጠ ሲሆን የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ ይህንን ሃላፊነት ለሴቷም እኩል ያረጋገጠ ነው። በተጨማሪም ንብረትን በጋራ የማስተዳደር መብትን ጨምሮ በቤተሰብ ጉዳዮች ላይ ሴቷ ከወንዱ እኩል የመወሰን መብት እንዲኖራት ያደረገ ነው።

2.3.3. የቅጥር ህግ

የአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/1996:- ሴቶች ልዩነት ከሚደርስባቸው ጉዳዮች አንዱ በቅጥር እና በስራ ቦታ የሚፈፀም ነው። ስርዓተ-ዖታን መሰረት ያደረገ ልዩነትን የሚከለክል ድንጋጌ በአሰሪና ሰራተኛ ህግ እንዲካተት ተደርጓል። በአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁጥር 376/96 አንቀጽ 87 መሰረት ሴቶች የሚከተሉት መሰረታዊ መብቶች አሏቸው። እነሱም፡-

- ዖታን መሰረት ያደረገ የቅጥርና ክፍያ ልዩነት የተከለከለ መሆኑ፤
- ሴቶች ጤናቸውን የሚጎዳ ስራ እንዳይሰሩ መደረጉ፤
- በእርግዝና ወቅት ሴቶች ከምሽቱ 4 ሰዓት አስክ ማለዳው 12 ሰዓት ድረስ ስራ እንዳይሰሩ ወይም የትርፍ ሰዓት ስራ እንዳይሰሩ የመጠበቅ መብት አላቸው፤
- ለጤናቸው አስፈላጊ ካልሆነ በስተቀር በእርግዝና ወቅት ከመደበኛ የስራ ቦታቸው ውጪ እንዳይሰሩ፤
- ያረገዘች ሴት ከስራ ቦታ የምትቀነሰው በመጨረሻ መሆኑ፤

- ሴቶች ከወሊድ በፊት የ30 ቀን እና ከወሊድ በኋላ 60 ቀን ከክፍያ ጋር በጠቅላላ የ90 ቀን የወሊድ እረፍት የማግኘት መብት አላቸው።

ቀደም ሲል ከወሊድ በኋላ ይሰጥ የነበረው የወሊድ እረፍት 45 ቀን የነበረ ሲሆን በአዋጅ ቁጥር 376/96 ወደ 60 ቀን አድጓል።

የመንግስት ሰራተኞች ህግ አዋጅ ቁጥር 515/1999:- ሴት ተቀጣሪዎች በምልመላና ቅጥር ወቅት በፆታቸው ምክንያት ልዩነት የሚያደርግ መመዘኛ አይዘጋጅም። የወሊድ ፈቃድ በተመለከተ ልክ እንደ አሰሪና ሰራተኛ አዋጅ በአንቀጽ 42 መሰረት በጥቅሉ 90 ቀን እንደሚያገኙ ተደንግጓል። በተጨማሪ አዋጁ በአንቀጽ 13 (3) (ሀ) መሰረት ለሴቶች ልዩ ድጋፍ ማድረግን አካቷል። በዚህ መሰረት ሴት አመልካች ከወንድ ተወዳዳሪዎች ወይም አመልካቾች ጋር እኩል ነጥብ ወይም የተቀራረበ ነጥብ ካመጣች ሴቷ እንድታልፍ ቅድሚያ ይሰጣታል።

2.3.4. የወንጀል ህግ አዋጅ ቁጥር 414/1996

የሴቶች እውነተኛ እኩልነትን ለማረጋገጥ ሌላው መሰረታዊ ጉዳይ የወንጀል ህግ የሴቶችን ጥቃት የሚከለክል ድንጋጌዎችን እንዲያካተት ማድረግ ነው። በ1996 ዓ.ም የወጣው የወንጀል ህግ ከቀደሙት የወንጀል ህጎች በተለየ ሁኔታ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶችን የሚከለክሉ አንቀጾችን ከነቅጣታቸው ጭምር አካቷል። ያረገዘች ሴትን ህይወት ለአደጋ የሚያጋልጥ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን ማድረግ የወንጀል ተጠያቂነትን ያስከትላል። (አንቀጽ 561-562) ። በትዳር ጓደኛ ወይም አብሮ በሚኖሯት ሴት ላይ ጉዳት ማድረስ፣ የሴት ልጅ ግርዛት፣ የሴት ልጅ ብልትን መስፋት፣ በጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች ምክንያት በአካል ላይ ጉዳት ማድረስ፣ በጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች በሽታን ማስተላለፍ፣ በጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች መሳተፍ፣... ወዘተ አዲስ የተካተቱ በስርዓተ-ፆታ ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶችን ለመከላከል ተጠቃሽ ድንጋጌዎች ናቸው። በተጨማሪም ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን የሚመለከቱት ድንጋጌዎች እንዳይፈፀሙ ማነሳሳት፣ መምራት፣ መቀስቀስ፣ መሳተፍ፣... ወዘተ በወንጀል ህጉ የሚያስቀጡ ድርጊቶች ናቸው። ይህ ሁኔታ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች በሀገራችን ተስፋፍተው የሚገኙና ከባህልና ልማድ ጋር የተቆራኙ በመሆናቸው ከአንዳንድ የህብረተሰብ ክፍሎች ህጉን ለማስፈፀም የሚፈጠሩ እንቅፋቶችን ለመከላከል የሚያስችል ድንጋጌ ነው።

የመደደ ጥያቄዎች

1. ትምህርት የእድገት ቁልፍ መሳሪያ መሆኑ ለሁሉም ግልጽ ነው። ሴቶች ደግሞ በተለያዩ ምክንያቶች ከወንዶች እኩል የመማር እድል ሳያገኙ ቆይተዋል። የትምህርት እድል ካላገኙ የራሳቸውንም ሰብዓዊ መብቶች ለማስከበር አዳጋች መሆኑ አይቀርም። እናንተ (ሰልጣኞች) ከመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ቤት እስከ ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት ያለፋችሁበትን የህይወት ልምድ ጭምር በማየት በትምህርት ሂደት ሴቶች የሚያጋጥሟቸውን እንቅፋቶች ወይም መሰናክሎች ተወያዩባቸው። በዚህ አካባቢ እየተወሰዱ ያሉት እርምጃዎች ችግሩን ለመቅረፍ በቂ ናቸውን? በቂ ካልሆኑ ምን መደረግ አለበት ትላላችሁ?
2. የሴቶችን ኢኮኖሚ እኩል ተጠቃሚነት ለማረጋገጥ ሴቶችን በገንዘብ መደገፍ (Financial Support) አንዱ ነው። ድጋፉ ከሚደረግበት መንገድ አንዱ የባንክ ብድር እንዲያገኙ በማድረግ ነው። ሆኖም በተግባር እንደሚታየው ባንኮች ለሴቶች የሚሰጡት ብድር አበረታች የሚባልበት ደረጃ ላይ አልደረሰም። ምክንያቶቹ ምንድናቸው? ተወያዩበት።
3. የተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ (የክልሎችም ተመሳሳይ ነው) በሀይማኖት እና በባህል መሰረት የሚፈጸሙ ጋብቻዎች በክብር መዝገብ ሹም ፊት ከሚፈጸም ጋብቻ ጋር እኩል ውጤት ያላቸው መሆኑን ይደነግጋል። ይህ ሲባል ሀይማኖትን ወይም ባህልን መሰረት ተደርጎ ሲፈጸም እንደየሀይማኖቱ ወይም ባህሉ የየራሳቸውን መመዘኛ (ለምሳሌ፡- እድሜ፣ ፈቃድ፣ ...) መሰረት በማድረግ ጋብቻ እንዲፈጸም ያደርጋሉ ማለት ነው ወይስ በቤተሰብ ህጉ ላይ የተቀመጡትን መመዘኛዎች የግድ መጠበቅ አለባቸው?
4. በሴቶች ላይ ከሚፈጸም የታዊ ጥቃት አንዱ ያለእድሜ ጋብቻ ነው። በሀገራችን ያለእድሜ ጋብቻን ለመፈጸም የሚገፋፉ ምክንያቶች ምንድናቸው?
5. ሴቶች በሀገሪቱ በሚካሄዱ ልማት እንቅስቃሴዎች የመሳተፍ መብት እንዳላቸው በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ-መንግስት እና በኢትዮጵያ አካባቢ ጥበቃ ፖሊሲ በግልጽ ተካቷል። የሴቶች ተሳትፎ በተግባር በምን ደረጃ ላይ ይገኛል? ተሳትፏቸው አነስተኛ ነው ከተባለ ምክንያቶቹን በዝርዝር ተወያዩባቸው።
6. የሴቶችን የእኩልነት መብት በተመለከተ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ-መንግስት እና በተለያዩ የሀገሪቱ ፖሊሲዎች ጭምር እንዲካተት ተደርጓል። ይህ መሆኑ ለሴቶች ያለውን ፋይዳ በዝርዝር ተወያዩበት።
7. የሴቶችን የእኩልነት መብት መጠበቁ ወይም ማረጋገጡ አስፈላጊነቱን ከተጨማሪ ሁኔታዎች ጋር በማገናኘብ ተወያዩበት።

ክፍል ሶስት

የስልጠናው ዓላማ

ስልጠኞች ከዚህ ስልጠና በኋላ፡-

- በሴቶች ላይ የሚፈጸሙ ጥቃቶችን አስከፊነትን ይገነዘባሉ፤
- በሀገራችን በስፋት የሚፈጸሙ ፆታዊ ጥቃቶችን ዓይነት ይዘረዝራሉ፤
- ጥቃቶቹ የሚያስከትሉትን ውስብስብ ችግሮች / ጉዳቶችን ይገነዘባሉ፤
- የጥቃቶችን መንስዔዎች ይዘረዝራሉ፤
- ፆታዊ ጥቃቶችን ለመከላከል የፍትህ አካላትን ሃላፊነትና ሚና ለይተው ይረዳሉ፤
- በፍትህ አካላት በኩል የሚታዩትን እጥረቶችን ይገነዘባሉ፤
- ፆታዊ ጥቃቶችን ለመከላከል የእውቀት፣ የክህሎትና አመለካከት ግንዛቤን ያሳድጋሉ፤

3. ስርዓተ ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃት ወይም በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ፆታዊ ጥቃቶች

ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃቶች የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶች ለማረጋገጥ (ለማስከበር) የሚደረገውን ጥረት በከፍተኛ ሁኔታ የሚያደናቅፉ ናቸው። ጥቃት ሲባል አንድ ሰው በሌላ ሰው አካላዊ እና ስነ-ልቦናዊ ጉዳት ወይም ህመም ለማድረስ በማሰብ የሚፈፀም ድርጊት ነው። ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃት (Gender-Based Violence) በሁለቱም ፆታዎች ላይ ሊፈፀም የሚችል ጥቃት ቢሆንም በአብዛኛው የሚፈፀመው በሴቶች/ልጃገረዶች ላይ መሆኑ የሚያከራክር አይደለም። ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃት ሴቶች ባላቸው ዝቅተኛ የማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ቦታ ብሎም በወንዶችና በሴቶች መካከል ባለው ኢፍትሃዊ የስልጣን ሁኔታ የሚመነጭ ነው። የዚህ ዓይነት ጥቃት በማናቸውም ጊዜ ማለትም በሰላምም ሆነ በጦርነት ጊዜ ሊፈፀም የሚችል ነው።

የድርጊቱን ፈፃሚዎች በሶስት ክፍሎ ማየት ይቻላል። እነዚህም፡-

1. ቤተሰብ፡- ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃቶች በቤተሰብም ይፈፀማሉ። የቤት ውስጥ ጥቃት ለምሳሌ ድብደባ፣ ስድብ፣ አስገድዶ መድፈር፣ የሴት ልጅ ግርዛት፣ ንቅሳት፣ ሌሎች ልማዳዊ ድርጊቶች ይፈፀማሉ። የዓለም የጤና ድርጅት እ.ኤ.አ በ2005 ባደረገው ጥናት እንደሚያመለክተው ከአስር ሀገራት መካከል አራቱ ሲሆን በኢትዮጵያ

ከ71% በላይ የሚሆኑት ሴቶች በቅርብ አጋርቻቸው ጥቃት እንደሚደርስባቸው ጥናቱ ያመለክታል።

2. ማህበረሰብ፡- ማህበረሰቡ ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃት በመፈፀም ተዋናይ ነው። በማህበረሰቡ ከሚፈፀሙ ጥቃቶች መካከል አስገድዶ መድፈር፣ ጠለፋ፣ ያለእድሜ ጋብቻ፣ የወሲብ ጥቃት፣ በሴት ልጅ መነገድ፣ በማስገደድ የዝሙት ስራ ማሰራት፣ የወሲብ ትንኮሳ፣ እና ማስፈራራት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። እነዚህ ጥቃቶች በስራ ቦታ፣ በሆቴሎች፣ በጎረቤቶች፣ በትምህርትና በሌሎች ተቋማት ይፈፀማሉ። በተጨማሪም የችግሮቹ ስፋትና ጥልቀት መለያየት እንደተጠበቀ ሆኖ ጥቃቶቹ በዓለም ዙሪያ በሚገኙ ሀገራት የሚፈፀሙ ናቸው።

3. በመንግስት አካላት፡- ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ የሴቶች ጥቃት በመንግስት አካላትም ይፈፀማል። ይህ ችግር በአንድ ሀገር የተወሰነ ሳይሆን በሁሉም ሀገራት የሚፈፀም ሲሆን ሴቶች በጦርነትም ወቅት ሆነ በሰላም ጊዜ የጥቃቱ ስለባ ናቸው። አስገድዶ መድፈር፣ ድብደባ፣ የወሲብ ትንኮሳ፣... ወዘተ በመንግስት አካላት የሚፈፀሙ ፆታዊ ጥቃቶች ናቸው። የህግ አስፈፃሚ አካላት በተለይም የፖሊስ ኃይል በጥበቃ ስር ባሉ ሴቶች ላይ ፆታዊ ጥቃት ይፈፀማሉ። በተጨማሪም በጦር ሰራዊት አባላት ሰላም አስከባሪ ኃይልን ጨምሮ በሴቶች ላይ ተመሳሳይ ጥቃትን ይፈፀማሉ። ይህ ሁኔታ/ጥቃት በሰላም ጊዜ ከሚፈፀመው ይልቅ በጦርነት ወይም በግጭት ጊዜ የሚፈፀመው የላቀ ነው። የተባበሩት መንግስታት የስደተኞች ጉዳይ ከፍተኛ ኮሚሽን () እንደተገለፀው በግጭት ምንጭት ከሚፈናቀሉት መካከል ሴቶች ----- ይወክላሉ። በዚህም ምክንያት ----- የሚሆኑት ሴቶች ፆታዊ ጥቃት ይደርስባቸዋል። ስለዚህ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ፆታዊ ጥቃቶች ምን ያህል አሳሳቢ እና ውስብስብ መሆናቸውን አመልካች ነው። ስለሆነም ችግሩ በሴቶች ጥረት ብቻ የሚቀረፍ ባለመሆኑ የሁሉን ድጋፍና ጥረት የሚጠይቅ ነው።

የተጎጂዎች/የጥቃቱ/ ሰለባዎች ማንነት

በሀገራችንም ኢትዮጵያ ሆነ በሌላው ዓለም ስርዓተ-ፆታን መሰረት ያደረገ ጥቃት በሁሉም የእድሜ ክልል የሚገኙ ሴቶች (ማለትም ህፃናት፣ ከረዳነት/ ልጃገረዶች/፣ ጎልማሳ ሴቶች) ናቸው። እንዲሁም የተማሩ ያልተማሩ ሴቶች፣ በማህበራዊ ደረጃቸው ከፍተኛ ቦታ ላይ የደረሱም ሆኑ በዝቅተኛ ደረጃ ላይ የሚገኙ ሁሉ የጥቃቱ ሰለባዎች ናቸው። በሀገራችን ኢትዮጵያ ከአንድ ዓመት ህፃን እስከ 40 ዓመት እንዲሁም ከዚያ በላይ እድሜ ያላቸው ሴቶች

የአስገደዶ መድፈር ጥቃት ይደርስባቸዋል። ሆኖም ጥቃቱ በብዛት የሚፈፀመው ከ5 እስከ 25 ዓመት የእድሜ ክልል መካከል በሚገኙት ሴቶች ላይ መሆኑን ጥናቶች ያመለክታሉ። ቀደም ሲል ለመግለፅ እንደተሞከረው የጥቃቱ ሰለባዎች ተማሪዎች፣ መምህራን፣ የቤት ሰራተኞች፣ የመንግስት ሰራተኞች፣ ጎዳና የወጡ ሴቶች/ልጃገረዶች፣ የአእምሮ በሽተኞች (ዘገምተኞ) ሀብታም እና ድሃ ሴቶች ሁሉ ለጥቃቱ የተጋለጡ ሲሆኑ የአካል ጉዳተኞች ሴቶችም የግብር ጥቃት ይፈፀምባቸዋል። የድርጊቱን ፈፃሚዎች ስንመለከት በሴቶች ላይ ጥቃት የሚያደርሱ በማንኛውም የእድሜ፣ የትምህርት፣ የስራ፣ የማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ደረጃ ላይ የሚገኙ ወንዶች ናቸው። የጥቃቱ ፈፀሚዎች አብዛኛውን ጊዜ በማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ደረጃቸው ከፍተኛ ቦታ ላይ የሚገኙ በሚሆንበት ጊዜ የጥቃቱ ሰለባዎች ጥቃት አደረሱብን ቢሉም እንኳ የተጎጂዎችን ቃል አምኖ የሚቀበል የለም። ስለዚህ የጥቃቱ ሰለባዎች የደረሰባቸውን ጥቃት/ጉዳት በራሳቸው አፍነው ለመያዝ ይገደዳሉ።

3.1. በግብር ላይ የሚፈፀም ጥቃቶች መንስኤዎች በኢትዮጵያ

የግብር ጥቃት መንስኤዎች በአብዛኛው የዓለም ሀገራት ተመሳሳይነት ያላቸው ናቸው። ይህም የሚባልበት ምክንያት የጥቃቱ መንስኤዎች በብዛት መነሻ የሚያደርጉት ወይም የሚመነጨት በሴቶች እና ወንዶች መካከል ባለው ኢፍትሃዊ ልዩነት እና የማህበረሰቡ ለሴቶች ያለው የተሳሳተ አስተሳሰብ መነሻ በማድረግ ሚፈጸም በመሆኑ ነው። ስለሆነም በሀገራችን በግብር ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች መንስኤዎች መካከል የሚከተሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

ሀ) የማህበራዊ አስተሳሰብ፡- በሌላው ዓለም እንደሚታየው ሁሉ በሀገራችንም የወንድ የበላይነት በተቃራኒው ደግሞ የሴቶች የበታችነት አስተሳሰብ በማህበረሰቡ ጎልቶ የሚታይበት ሁኔታዎች ይስተዋላሉ። በተጨማሪም ህብረተሰቡ የሚያስከትሉትን ጉዳት በሚገባ ካለመገንዘብ የተነሳ እንደ ጥሩ ባህልና ልማድ ይዞቸው ለዘመናት የዘለቁ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች ከህብረተሰቡ አስተሳሰብ ጋር የተዋሃዱ ናቸው። ለምሳሌ፡- የሴት ልጅ ግርዛት የሚፈፀመው የሴቷን የወደፊት የግበረ ስጋ ግንኙነት ፍላጎት (future sexual desire) በመቀነስ ለባሏ (ለትዳሯ) ታማኝ ሆና እንድትቆይ በሚል የተሳሳተ አስተሳሰብ ምክንያት መሆኑ ተጠቃሽ ነው።

ለ) በዝቅተኛ የኢኮኖሚ ደረጃ ላይ መገኘት፡- በሀገራችን የሴቶች የኢኮኖሚ ደረጃ ከወንዶች ጋር ሲነፃፀር በአብዛኛው ሴቶች በድህነት ውስጥ የሚኖሩ ናቸው። በአብዛኛው ሴቶች መሬትን

ጨምሮ የሀብት በላቤትነት መብት አልነበራቸውም። በገንዘብ ላይ የመወሰን ስልጣን እስከቅርብ ጊዜ ድረስ አልተረጋገጠላቸውም ነበር። ስለሆነም በራሷ የምታደርገው / የምትወስነው / ጉዳይ ባለመኖሩ የወንዱን (የባሏን) እጅ እንድትጠብቅ ከማድረጉም ሌላ ገንዘብ ለማግኘት የወንዱን ፍላጎት በመፈፀም ራሷን ለጥቃት እንድታጋልጥ ያደረጋል። በአጭሩ የተመቻቸ የስራ ሁኔታ አለመኖር፣ የስራ እድል አለመኖር (lack of job opportunities) ዝቅተኛ የኢኮኖሚ ገቢ፣ ድህነት ... ወዘተ ሴቶች በበለጠ የፆታዊ ጥቃት ተጋላጭ እንዲሆኑ አድርጓቸዋል።

ሐ) በሴቶችና በወንዶች መካከል ያለው የስልጣን ልዩነት፡- ሴቶች በሰው ልጆች ታሪክ ከወንዶች እኩል ስልጣን አልነበራቸውም። በመካከላቸው በተፈጠረው ኢፍትሃዊ ልዩነት ሴቶች በፖለቲካ፣ በማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ያላቸው ተሳትፎ እጅግ በጣም ዝቅተኛ እንዲሆን በማድረግ የስልጣን ልዩነቱ በጣም ጎልጎ ወጥቶ ስርዓተ-ፆታ ጥቃት መንስዔ ሆኗል ማለት ይቻላል። በአጠቃላይ በወንዶችና በሴቶች መካከል ያለው የስልጣን ግንኙነት እኩል አለመሆን ሴቶች በወንዶች እንዲጨቁኑ ያደረገ ነው።

መ) የቀደሙት የህግ ማዕቀፎች፡- አንዳንድ የሀገራችን ህጎች ለስርዓተ-ፆታ ልዩነት እውቅና በመስጠት በሴቶች ላይ የሚደርሰው ፆታዊ ጥቃት እንዲባባስ የራሳቸው አስተዋጽኦ አድርገዋል ቢባል ማጋነን አይሆንም። ከእነዚህ ህጎች መካከል በ1952 ዓ.ም ፀድቆ በስራ ላይ የዋለው የፍትሐብሔር ህግ ስለ ቤተሰብ የሚደነግገው መጽሀፍ እንደምሳሌ የሚጠቀስ ነው። በዚህ ህግ ውስጥ ከተደነገጉት በርካታ አንቀጾች መካከል የሚከተሉትን በአጭሩ ብንመለከት፡-

- አንቀጽ 635 ይህ ድንጋጌ ባል የቤተዘመድ ሹም መሆኑን የሚገልጽ ነው። በተጨማሪም ሚስት ባል ለሚያዛት ህጋዊያን ነገሮች (ጉዳዮች) ሁሉ መታዘዝ እንዳለባት ይደነግጋል። ሆኖም በተቃራኒው ባል ሚስት ለምታዘው ህጋዊያን ጉዳዮች ሁሉ እንዲታዘዝ ግዴታ የማያስቀምጥ በመሆኑ አድጎዊ ልዩነት የሚያደርግ ድንጋጌ ነው።
- አንቀጽ 637 በባልየው መሪነት ሚስት መተባበር እንዳለባት ይገልጻል።
- አንቀጽ 641 በዚህ ድንጋጌ መሰረት የመኖሪያ አድራሻ ሚወሰነው ወንዱ (ባል) ነው። ሴቷ በውሳኔው የመሳተፍ መብት የላትም። በተጨማሪም የፍ/ሔር ህጉ አንቀጽ 189 በግልፅ እንደተመለከተው ያገባች ሴት መደበኛ የመኖሪያ ቦታ የባሏ የመኖሪያ ቦታ ነው። በሌላ በኩል የሴቷ (የሚስት) የመኖሪያ ቦታ የባሏም የመኖሪያ ቦታ እንደሚሆን አያመለክትም።

- አንቀጽ 644 ይህ ድንጋጌ ባል ሚስቱ የምታደርጋቸውን ግንኙነት ለመቆጣጠር እና የጠባያንም አመራር ለመጠበቅ የሚያችል ስልጣን ለወንዱ ያጎናፀፈ ነው። በተጓዳኝ ሚስት የባሏን ግንኙነቶች የመቆጣጠርም ሆነ የጠባዩን አመራር ለመጠበቅ እርምጃዎቻችን የመውሰድ አንዳችም መብት የላትም።

ከዚህ በላይ የተነሱትን ድንጋጌዎች ስንመለከት የቀድሞት ህጎች ፆታዊ ልዩነትን በማንፀባረቅ የራሳቸው ድርሻ እንደነበራቸው ለመገንዘብ አያዳግትም። ሆኖም ይህ ክፍል በተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 ልዩነቶችን ባስወገደ ሁኔታ ተሻሻሏል።

3.2. የሥርዓተ-ፆታ ጥቃት በሴቶች ላይ የሚያስከትለው ጉዳት

በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ፆታዊ ጥቃቶች በሴቶች ላይ የሚያስከትሉት ጉዳት አስከፊና የተወሳሰበ መሆኑን በርካታ የተደረጉ ጥናቶች ያስረዳሉ። በሴቶች ላይ የሚደርሱ ጥቃቶች ጉዳት አካላዊ፣ ስነ-ልቦናዊ / አእምሮአዊ / እና ማህበራዊ ጉዳቶች በሚል እንደሚከተለው በአጭሩ ለማቅረብ ተሞክሯል።

1. አካላዊ ጉዳቶች፡-

በሴቶች የላይ የሚደርሱ አካላዊ ጉዳቶች ጉዳቶቹ ፀንተው ከሚቆዩበት ጊዜ አንጻር በሁለት ክፍሎ ማየት ይቻላል።

ሀ. ጊዜያዊ ሆነ አካላዊ ጉዳት፡- ይህ ዓይነት አካላዊ ጉዳት ጊዜያዊ የሆነ ጉዳትና የህመም ስሜት መኖርን የሚያመለክት ነው። በዚህም መሰረት በጥቃቱ ምክንያት በተለያዩ የአካል / የሰውነት / ክፍሎች የመድማት፣ የቆዳ መጋጥ፣ መቆረጥ ወይም የቆዳ መላጥ (ጭረት) በሚያገጥምበት ጊዜ የሚሰማ ጉዳት ወይም ህመም ነው። የጉዳቱ ወይም የህመሙ ስሜት ጊዜያዊ በመሆኑ ቆይቶ ሊጠፋ የሚችል ነው።

ለ. ቋሚ የሆነ አካላዊ ጉዳት፡- ይህ አይነቱ ጉዳት ውጤቱ ጊዜያዊ ሳይሆን በቋሚነት የሚቀጥል ጉዳት የሚስከትል መሆኑን የሚያመለክት ነው። ስለዚህ ቋሚ የሆነ ጠባሳና ምልክት (long-lasting scars and marks) ለአካል ጉዳተኛነት መጋለጥ ወይም ሞት የመሳሰሉት ጉዳቶች በቋሚነት የሚዘልቁ ችግሮች ናቸው። በጥቃቱ ምክንያት የሚከሰቱ የጤና ችግሮች ውስብስብ ናቸው። በግብረ ስጋ ግንኙነት አማካኝነት የሚተላለፉ ተላላፊ በሽታዎችና ፊስቱላ በሀገራችን ጎልተው የሚታዩ ችግሮች መሆናቸው ግልጽ ነው። የጥቃቱ ስለባዎች ልጃገረዶች ከሆኑ በአካላዊ እድገታቸው ዘገምተኛ የመሆን እንዲሁም ጥቃቱ የወሲብ

ጥቃት፣ አስገዳዶ መድፈር ሲሆን ያልተፈለገ እርግዝናን ጨምሮ እርግዝናውን ተከትሎ በወሊድ ጊዜ የሚከሰት ውስብስብ ችግር (birth related complications) ሊያስከትል የሚችልበት አጋጣሚ ጎልቶ የሚታይ ነው።

አካላዊ ጉዳቱ በሴቷ ላይ ብቻ የማይቆምበት ነገር ግን በቤተሰብ እና በሌሎች ሰዎች ላይም ጉዳት ሊያስከትል ይችላል። እንደሚታወቀው አስገዳዶ መድፈር ወይም ጠለፋ የሚከናወነው በኃይል ከሷ እና/ወይም/ ቤተሰቦቿ ፈቃድ ውጭ መሆኑ ግልፅ ነው። ይህ ጥቃት በሚፈፀምበት ጊዜ የተጠቁሞ ቤተሰቦች በአጋጣሚ ከደረሱ ጥቃቱን ለመከላከል በሚወስዱት እርምጃ ማለትም በተጠቁሞችና ጥቃቱን በሚያደርሱት ግለሰቦች መካከል የሚፈጠረው ግጭት ሞትን ጨምሮ አካላዊ ጉዳቶች በሁለቱም ወገኖች ሊያከትል የሚችልበት ሁኔታ ዝግ አይደለም። ይህንንም ተከትሎ ውስብስብ ወደሆነ ግጭት ሊያመራ የሚችልበት ሁኔታ በሀገራችን አልፎ አልፎ የሚታይ ክስተት ነው።

2. ስነ-ልቦናዊ ጉዳት፡-

በሴቶች ላይ የሚፈፀም ጥቃት የሚያስከትለው ጉዳት በአካል ላይ ብቻ ተወስኖ የሚሰቀር ሳይሆን በአእምሮ ወይም በስነ- ልቦና ላይ የሚያስከትለውም ጉዳት በቀላሉ የሚገመት አይሆንም። በወደፊቱ ህይወታቸው ላይ የሚያሳርፈው ጠባሳ በቀላሉ የሚደረስበት አይደለም። ከስነ-ልቦናዊ ችግር አንጻር የሚከተሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። እነዚህም፡-

- የባህሪ መለዋወጥ መታየት ለምሳሌ፡- የምግብ ፍጎት ማጣት፣ አልጋ ውስጥ መቆየት (bedwetting) የእንቅልፍ ማጣት፣
- በራስ መተማመን መቀነስ፣
- በቤተሰብ፣ በማህበረሰብ ላይ እምነት ማጣት፣
- ሌሎችን ለማመን እና ግንኙነት ለመፍጠር አለመቻል፣
- መጨነቅ፣
- አዲስ ፍርሃት መንገስ/ማድግ/ (development of new fears)፣
- የአእምሮ ዘገምተኛ መሆን (mental retardation)፣
- በትምህርት ውጤታቸው ላይ መቀነስ (reduce in school performance)

3. ስሜታዊ (ማህበራዊ ጉዳት) :-

ከላይ ከተገለፁት ጉዳቶች በተጨማሪ የታዩ ጥቃት በሴቶች ላይ ስሜታዊ ጉዳትን ያስከትላል። በዚህ መሰረት፡-

- መገለል፤
- መድልዎ፤
- ትምህርት ማቋረጥ፤
- በትምህርት ውጤታቸው መቀነስ፤
- ወደ ከተማ መፍለስና ለተጨማሪ ጥቃት መጋለጥ፤
- ያላቸውን አቅምና ችሎታ ተጠቅመው ከኢኮኖሚና ማህበራዊ ጫና እንዳይወጡ ያደርጋቸዋል፤
- በራስ መተማመን እና የአካል ደህንነት አይኖራቸውም፤ እንደፈለጉ ለመንቀሳቀስ አይችሉም፤ ሁል ጊዜ ይፈራሉ፤ ይሸማቀቃሉ።

3.3. በኢትዮጵያ ተስፋፍተው የሚታዩ የስርዓተ-ፆታ ጥቃቶች

በርካታ የጥቃት ዓይነቶች በመላው በሀገራችን ተስፋፍተው ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል የሚከተሉት ጥቂቶቹ ናቸው።

3.3.1. የቤት ውስጥ ጥቃት፡- ይህ ጥቃት በሀገራችን ጎልቶ የሚፈፀም የፆታ ጥቃት ዓይነት ነው። ጥቃቱ ከአካላዊ ጥቃት ጀምሮ እስከ ወሲባዊ ወይም ስነ-ልቦናዊ ጥቃቶችን የሚያጠቃልል ነው። የቤት ውስጥ ጥቃት የሚባሉት ደብዳቤ፣ አስገደድዶ መድፈር፣ ማስፈራራት፣ ጫና መፍጠር፣ ትንኮሳ፣ ንብረትን መሰባሰብና ከጥቅም ውጪ ማድረግ፣ የተለመደውን ስራ እንዳሰሩ መከልከል፣ ሃብትን መንፈግ መከልከል የሚያካተት ነው። በተመሳሳይ ሁኔታ በሚስት ላይ የሚፈፀም የፆታ ጥቃት በኢትዮጵያ የተለመደ የቤት ውስጥ ጥቃት መሆኑ ግልፅ ነው።

ሴቶች በባሎቻቸው ይደበደባሉ ይህም በጥሬ ከመምታት እስከ አካል ማጉደል የሚደርስ ነው። አካላቸውን በስለት የመቆራረጥ፣ በጋለ ብረት ሰውነታቸውን በመተኮስ ወንዶች በሚስቶቻቸው ላይ አሰቃቂ ጥቃት የሚያደርሱ ሲሆን አልፎ አልፎ የህይወት ማለፍ ያጋጥማል። ሚስቶች ለባሎቻቸው የሚሄዱበትን ሳያሳውቁ ከቤት ወደ ውጭ ከወጡ፣ ከሌላ ወንድ ጋር ከተጠረጠሩ፣ ወይም ከባሎቻቸው ጋር የግብረ ስጋ ግንኙነት አልፈጽምም ካሉ ባሎች ሚስቶቻቸውን መደብደብ ትክክል ነው ብለው ያስባሉ። የዚህ ጥቃት ዋናው ምክንያት ሴቶች በኢኮኖሚ ከወንዱ ጋር እኩል አለመሆን እና ሴቶች ሌላ አማራጭ የሌላቸው መሆኑ ነው። ይህ ሁኔታ

በገጠሩ የኢትዮጵያ ከፍል የሚኖሩት ሴቶች 71% የጥቃቱ ስለባ መሆናቸውን የተደረጉ ጥናቶች ይጠቁማሉ። ጥቁቱ የሚደርስባቸው ሴቶች ባሎቻቸው ይህንን የማድረግ መብት ያላቸው መስሎ ስለሚሰማቸው ጉዳዩን ወደ ፍትህ ለማቅረብ አይፈልጉም። እንዲሁም አንዳንድ ሴቶች በባሎቻቸው የሚደርስባቸውን ድብደባ ስለሚወዷቸው የሚፈጸሙት እየመሰላቸው ድብደባን የፍቅር መግለጫ አድርገው ወስዱታል። ባሎቻቸው ካልደበደቧቸው የማይወዷቸው አድርገው የመቆጥሩ በርካታ ሴቶች አሉ። ይህንን እውነታ የሚያጠናክሩ አባባሎችን መጥቀስ ይቻላል። ለምሳሌ፡- “በሳምንት አንድ ጊዜ አቧራ የማያራግፍ ባል ባል አይባልም” ይህ አባባል በሳምንት አንድ ጊዜ ሚስቱን ካልደበደበ እንደ ባል አይቆጠርም የሚል መልእክት የሚያስተላልፍ ነው። ሌላው አባባል ደግሞ “የባል ብትር ቅቤ ንጥር ነው” የሚል ሲሆን የሚያስተላልፈውም መልእክት የባል ዱላ ወይም ድብደባ እንደተነጠረ ቅቤ ጣፋጭ ነው የሚል ነው። ስለዚህ ችግሩን ለመቅረፍ ጠንካራ ስራ መስራትን ይጠቃል።

ይህንን ጥቃት ለመከላከል ለመጀመሪያ ጊዜ የ1996 ዓ.ም የወጣው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ በትዳር ንደኛ ወይም አብራ በምትኖር ሴት ላይ የሚፈጸም የአካል ጉዳት በህግ ተጠያቂ እንደሚያደርግ በአንቀጽ 564 ስር ተደንግጓል። ቅጣቱን በተመለከተ አንቀጽ በራሱ ቅጣት የሚደነግግ ሳይሆን በአካል ላይ ጉዳት በማድረስ ድንጋጌ መሰረት እንደሚያስቀጣ ይገልጻል። ሆኖም ይህ ድንጋጌ ሁሉንም ዓይነት የቤት ውስጥ ጥቃቶችን ባካተተ መልኩ የተቀረፀ ነው ለማለት አያስችልም። እንደሚታወቀው በሚስት ላይ የሚፈጸም አስገድዶ መድፈር (marital rape) አንዱ ዓይነት የቤት ውስጥ ጥቃት መሆኑ ግልፅ ነው ነገር ግን ይህ የጥቃት ዓይነት በዚህ ድንጋጌ ተሸፈነ አይደለም።

3.3.2. የሴት ልጅ ግርዛት፡- በዓለም ዙሪያ ከ100-140 ሚሊዮን የሚሆኑ ሴቶችና ልጋገረዶች በየዓመቱ ግርዛት እንደሚፈጸሙባቸው ይገመታል። ከቦታ ቦታ ቢለያይም የሴት ልጅ ግርዛት በአፍሪካም በስፋት የሚፈጸም ድርጊት ነው። በአንዳንድ ሀገራት አነስተኛ ሲሆን በሌሎች ሀገራት ደግሞ ከፍተኛ ነው። ለምሳሌ፡- በኡጋንዳ እና በዲሞክራቲክ ኮንጎ የሴት ልጅ ግርዛት 5% ሲሆን ዝቅተኛ ሊባል የሞችል ነው። በሌላ በኩል በሶማሊያ እና ጅቡቲ በእያንዳንዳቸው 98%፣ በግብፅ 97%፣ በኤርትራ 95%፣ በማሊ 94%፣ በኢትዮጵያ እና ሴራሊዮን በእያንዳንዳቸው 90%፣ እና በሰሜን ሱዳን 98% የሚሆኑ ሴቶች ግርዛት እንደሚፈጸሙባቸው መረጃዎች ይጠቁማሉ።

የሴት ልጅ ግርዛት በሁሉም የኢትዮጵያ ክፍል የሚፈፀም ጎጂ ልማዳዊ ድርጊት ነው። በ2003 በብሔራዊ የጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች አስወጋጅ ኮሚቴ የተደረገ የዳሰሳ ጥናት እንደሚያመለክተው የሴት ልጅ ግርዛት ከባህልና እምነት ጋር የተቆራኘ መሆኑንና በክርስትና፣ እስልምና፣ ኮፕቲክ፣ ፕሮቴስታንት እምነት ተከታዮች ይፈጸማል። ይህ ድርጊት በህገ-መንግስቱ የተረጋገጠውን የአካል ደህንነት መብት (አንቀጽ 16) በመፃረር የሚፈፀም ድርጊት ነው። ድርጊቱ በሁሉም የሀገሪቱ ክፍሎች የሚፈፀም ሲሆን በጥቂት ቦታዎች በቤንጋስ (ወለጋ)፣ በጋምቤላና እና በጎጃም አንዳንድ ቦታዎች የሴት ልጅ ግርዛት አይፈፀምም። ከሴት ልጅ ግርዛት በተጨማሪ በአንዳንድ የሀገራችን ቦታዎች የሴት ልጅን ብልት መስፋት (genital infibulations) ተግባራዊ ይደረጋል። የሴት ልጅ ግርዛት ከሚፈፀምባቸው ምክንያቶች መካከል የሴትን የወደፊት የወሲብ ፍላጎት በመቀነስ ለባሏ ታማኝ እንድትሆን፣ የባህልና የሃይማኖት ስርዓትን ለማክበር፣ ካልተገረዘች ንጹህ አይደለችም ተብሎ ስለሚታመንና የሚያገባት አታገኝም የሚል አስተሳሰብ በህብረተሰቡ ዘንድ በስፋት መኖር ናቸው። እንዲሁም በሴቶች ህይወት ላይ የሚያስከትለውን አካላዊ፣ ስነ-ልቦናዊና የጤና ችግሮች በትክክል አለመረዳትም ሌላው ምክንያት ነው።

ግርዛት የሚፈጸምበት የእድሜ ክልል ከሀገር ሀገር እንዲሁም በአንድ ሀገር ውስጥ ከክልል ክልል፣ ከብሔረሰብ ብሔረሰብ ሊለያይ ይችላል። ግርዛት በህፃንነት፣ በልጅነት፣ በጉርምስና/ ኮረዳነት/ እንዲሁም በእርግዝና ወቅት ሊፈጸም እንደሚችል ጥናቶች ያመለክታሉ። ለምሳሌ፡- በናይጄሪያ ልጆች በተወለዱ ከጥቂት ወራት በኋላ የሚገረዙ ሲሆን በኡጋንዳ ደግሞ ሴቶች በወጣትነት እድሜያቸው ይገረዛሉ። በሀገራችን ያለውን ልምድ ስንመለከት ግርዛት የሚፈጸምበት እድሜ ከቦታ ቦታ የሚለያይበት ሁኔታ ይታያል። ለምሳሌ፡- በአማራ፣ ትግራይ፣ አፋርና አርጎባ ልጆች በተወለዱ በስምንተኛው ቀን ይገረዛሉ። በሶማሌ፣ ሀረር እና በደቡብ ብሄር ብሄረሰቦች ደግሞ ከ4-20 ዓመት እድሜ ክልል ውስጥ የሚገኙ ሴቶች ይገረዛሉ። በሌላ በኩል በአርሲ አሮሞ፣ በቤኒሻንጉል ጉምዝ እና በጎፋ የሴት ልጅ ግርዛት የጋብቻ ቅድመ-ሁኔታና ዝግጅት ተደርጎ ስለሚታይ ጋብቻ ከሚፈጸምበት ጥቂት ቀናት ቀደም ብሎ ይፈጸማል። ግርዛት የሚፈጸመው በህክማና ተቋማት ሳይሆን በየቤቱ ሥልጠና ባልወሰዱ ሰዎች በልምድ ነው። ድርጊቱ በአብዛኛው በሴቶች የሚፈጸም ነው። በኢትዮጵያ 92% የሚሆነው የሴት ልጅ ግርዛት እድሜያቸው በጎፋ የልምድ አዋላጆች ወይም ሌሎች ሴቶች የሚፈጸም ሲሆን ንፅህናው ያልተጠበቀ ምላጭ፣ ቢላዋ ወይም ሌላ ስለት ያለው መሳሪያ በመጠቀም ግርዛት ይፈጽማሉ።

ድርጊቱ የሴቶችን ሰብዓዊ መብት የሚጥስ ተግባር በመሆኑ ለማስወገድ ድርጊቱ የወንጀል ድርጊት ሆኖ በአዲሱ የወንጀል ህግ ተደንግጓል። በመሆኑም የሴት ልጅ ግርዛትን የፈፀመ፣ በድርጊቱ የተሳተፈ ሰው ከሶስት ወር ባልበለጠ ወይም ከአምስት መቶ ብር በማያንስ የገንዘብ ቅጣት ያስቀጣል (አንቀጽ 565)። በሌላ በኩል የሴት ልጅን ብልት መስፋት ኮስት ዓመት እስከ 5 ዓመት በሚደርስ ከባድ ቅጣት የሚያስቀጣ ሲሆን በድርጊቱ ምክንያት በጤና ወይም በአካል ላይ ጉዳት ከደረሰና በወንጀል ህጉ ከባድ ቅጣት የሚያስቀጣ ከሆነ ቅጣቱ ከ5 ዓመት እስከ 10 ዓመት ሊደርስ ይችላል። የህጉን መውጣት ተከትሎ የግንዛቤ ማስጨበጫ ስራዎች በህብረተሰቡ ዘንድ በስፋት በመሰራቱ የሴት ልጅ ግርዛት እየቀነሰ መጥቷል። ለምሳሌ፡- በአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት የሴት ልጅ ግርዛትን ለማስቆም ህብረተሰቡን ግንዛቤ በማሳደግ ድርጊቱን ለማቆም ማህበረሰቡ መግባባት ላይ በመደረሱ በዓመት አንድ ቀን የፀረ-ግርዛት ቀን ሆኖ በክልሉ እንዲከበር ወስነዋል። ይህ ተግባር በሌሎችም ክልሎች ቢቀጥል ምልካም ነው። ሆኖም እስከ መጨረሻው እንዲወገድ፣ ተጨማሪ ጥረቶችን ማድረግ ተገቢ ነው።

3.3.3. ያለ እድሜ ጋብቻ፡- ያለእድሜ ጋብቻ በሁሉም የሀገሪቱ ክልሎች የሚፈፀም ጎጂ ልማዳዊ ድርገቲት ቢሆንም ችግሩ በአማራ ክልል ጎልቶ የሚታይ ነው። አንዳንድ አካባቢዎች እድሜያቸው ከዚህ የሚያንስ ቢሆንም ከ7 ዓመት እስከ 8 ዓመት እድሜ ክልል የሚገኙ ሴት ልጆች እንዲያገቡ ይደረጋሉ። ከ10 ዓመት እስከ 12 ዓመት እድሜ ክልል ውስጥ የሚገኙ ልጃገረዶች ጋብቻ መፈፀም የተለመደ ነው። በዚህ እድሜያቸው ጋብቻ የሚፈፀሙ ሴቶች ሌሎች ጫናዎች እንደተጠበቁ ሆነው የእርግዘና፣ ልጅ መውለድና ማሳደግ ኃላፊነትን ከባድ ያደርግባቸዋል። በልጅነታቸው ልጅ እንዲያሰድጉና (የልጅ ማሳደግ ኃላፊነት)፣ የልጅ እናት እንዲሆኑ ብሎም ብዙ ቤተሰብ እንዲኖራቸው ያደርጋል። ፊትቱላን ጨምሮ ለሌሎች የተለያዩ የጤና ችግሮች የተጋለጡ ናቸው።

ይህንን ጎጂ ልማዳዊ ድርጊት ለመከላከል የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 በአንቀጽ 7 ስር የወንድም የሴትም የጋብቻ የመነሻ እድሜ 18 ዓመት እንዲሆን በግልጽ ደንግጓል። የቤተሰብ ህጉ ተፈጻሚነት እንዲኖረውና ሴቶች ከዚህ ዓይነት ጥቃት እንዲጠበቁ የወንጀል ሃላፊነትን የሚያስከትል ድርጊት ሆኖ በወንጀል ህግ ቁጥር 648 ስር ተደንግጓል። በዚህ መሰረት ያለ እድሜ ጋብቻ የተፈፀመባት ሴት 13 ዓመትና በላይ ከሆናት ቅጣቱ ከሶስት

ዓመት የእስራት ቅጣት የማይበልጥ ሲሆን እድሜዎ ከ13 ዓመት በታች ከሆነ ቅጣቱ ከሰባት ዓመት የማይበልጥ መሆኑን ይደነግጋል።

3.3.4. ጠለፋ፡- ይህ ድርጊት ከሴቷ ፈቃድ እና/ወይም ከቤተሰብ ፈቃድ ውጭ በማስገደድ የሚፈፀም ጋብቻ ነው። እንደሌሎቹ ጥቃቶች ሁሉ ይህ ድርጊትም በሀገራችን በተለይም በገጠር አካባቢ ተስፋፍቶ የሚታይ ድርጊት ነው። የምትጠለፈው ሴት ድብደባ እና እንግልት ስለሚደርስባት ለአካል ጉዳት ወይም ሞት፣ ደስተኛ ያልሆነና ያልተረጋጋ ህይወት (ጋብቻ) መኖር፣ ጭንቀት (እንዳንድ ጊዜ ራስን ለማጥፋት የሚያደርስ ጭንቀት) ፣ትምህርት ማቋረጥ፣... ወዘተ የመሳሰሉትን ጉዳቶች ያስከትላል።

ጠለፋ በሴቶች ትምህርት ላይ የተጋረጠ አንዱ የማህበራዊ ባህላዊ (socio-cultural factor) እንቅፋት ነው። ጠለፋ በወንጀል ህጉ አንቀጽ 587-588 ተደንግጓል። ስለዚህ ማንኛውም ሰው ለማግባት በማሰብ በኃይል በጠለፋ ወይም በማስፈራራት፣ ዛቻ፣ በማታለል፣ ፈቃዱን እንድትሰጥ በማድረግ ጠለፋ ከፈፀመ ከሶስት ዓመት እስከ አስር ዓመት በሚደርስ እስራት ይቀጣል። ጠለፋው በአስገዳዶ መድፈር ከታጀበ ለአስገዳዶ መድፈር የተቀመጠው /የተደነገገው ቅጣት ተፈጻሚነት ይኖረዋል። እንዲሁም በመካከላቸው ጋብቻ ቢፈፀምም የወንጀል ተጠያዊነትን አያስቀርም (አንቀጽ 587)። ጠለፋው የተካሄደው ራሳቸውን መከላከል በማይችሉ ሴቶች ላይ ከሆነ ቅጣቱ ከአምስት ዓመት እስከ አስራ አምስት ዓመት እስራት ቅጣት ሊደርስ ይችላል። (አንቀጽ 588)። ምንም እንኳን ጠለፋ ህገወጥ ድርጊት መሆኑ ቢታወቅም ሽማግሌዎች በጉዳዩ ጣልቃ በመግባት እርቅ እንዲፈፀም በማድረግ በፈቃዱ ነው ያገባሁት እንድትል ጫና በማሳደር ወደ ማትፈልገው የትዳር ህይወት ውስጥ እንድትገባ ከማድረጋቸውም ሌላ ህጉ በትክክል እንዳይፈፀም እንቅፋት ሲሆኑ ይስተዋላል።

3.3.5. የወሲብ ትንኮሳ፡- የወሲብ ትንኮሳ ማለት ያልተፈለገ ያታዊ ባህሪ ሲሆን አካላዊ መነካካትን፣ በንግግር ወይም በምልክት የሚገለፅ ባህሪይንም ያጠቃልላል። የማይፈለግ ባህሪ የሚባለው በተቀባዩ በኩል ያልተጋበዘና የማይፈለግ (uninvited and unwanted) ባህሪይ ነው። ሆኖም በተፈጠረው ባህሪይ እያንዳንዱ ሰው እንዲቆጣ ወይም እንዲበሳጭ አይጠበቅም። እንደመመዘኛም መወሰድ የለበትም። ሁለቱም ያታዎች በጋራ የሚያደርጉት ማሽከርመም ወይም ያታዊ ንኪኪ በነፃ ፈቃዳቸው እስከተደረገ ድረስ የወሲብ ትንኮሳ ሲባል አይችልም። ነገር ግን ፈቃዱ የተገኘው በማስፈራራት ወይም በማስገደድ ከሆነ የወሲብ ትንኮሳ መባሉ አይቀርም።

የወሲብ ትንኮሳ የተለመደ የታን መሰረት ያደረገ ጥቃት ነው። ጥቃቱ በየትኛውም ቦታ ማለትም በስራ፣ በትምህርት ተቋማት፣ በመንገድ ላይ፣ .. ወዘተ ሊፈፀም የሚችል ነው። ድርጊቱ በተለያዩ መልኩ ሊገለፅ የሚችል ሲሆን ወሲብን የሚቀሰቅሱ ማቴሪሎችን በማሳየት፣ ወሲብ ቀስቃሽ ባህሪ ያላቸውን አስተያየቶችን መስጠት፣ የሴቷን የሰውነት ክፍል በመንካት፣ ... ወዘተ ሊፈፀም የሚችል ነው።

የወሲብ ትንኮሳ ጥቃት በሀገራችን በሥፋት የሚፈጸም ቢሆንም ብዙ ጥናት የተደረገበት አይደለም። ሴቶች በስራ ቦታ በስራ ባልደረቦቻቸው፣ በሃላፊዎቻቸው፣ በእንግዶች፣ በትምህርት ቤት በወንድ ተማሪዎች፣ በመምህራን፣ በአስተዳደር ሰራተኞች፣ በመንገድ፣ በገበያ ቦታዎች እና በፌስቲቫሎች ላይ በታክሲ ሹፌሮች፣ በህዝብ ትራንስፖርት ሹፌሮችና በመንገደኞች፣ ... ወዘተ ይህ ችግር ይገጥማቸዋል። አንዳንድ ጥናቶች እንደሚያሳዩት ችግሩ በትምህርት ተቋማት መኖሩንና ሴቶች ስጋታቸውን የሚገልፁበት ሁኔታ ይታያል። ለምሳሌ፡- በጅማ ዩኒቨርሲቲ የተደረገ ጥናት 10% በመምህራን እና 27% በወንድ ተማሪዎች የወሲብ ትንኮሳ እንደሚፈፀምባቸው ሴት ተማሪዎች ይገልጻሉ። በተመሳሳይ በአፋር እና አዋሳ የሚሰለጥኑ ሴት መምህራን ስልጣኞች የወሲብ ትንኮሳ እንደሚደርስባቸው ይናገራሉ።

3.3.6. አስገዳዳይ መድፈር፡- አስገዳዳይ መድፈር ኃይልን በመጠቀም የግበረ ስጋ ግንኙነት መፈፀምን የሚመለከት በሀገራችን በስፋት የሚፈፀም የጥቃት ዓይነት መሆኑ ለሁሉም ግልጽ ነው። አስገዳዳይ መድፈር ስልጣንና ኃይልን በሴቶች ላይ በመጠቀም የሚፈፀም ሲሆን የወንድ የበላይነት የሚንፀባረቅበት ጥቃት ነው። ጥቃቱ በሁሉም የሀገሪቱ ክፍል የተስፋፋ ከመሆኑም ሌላ በየትኛውም ስፍራ እና በየትኛውም የእድሜ ክልል የሚገኙ ሴቶች / ልጃገረዶች / የጥቃቱ ተጋላጭ ናቸው። በአሁኑ ወቅት በብዛት በሴቶች ላይ የሚፈፀም ቢሆንም አልፎ አልፎ በወንዶችም ላይ ይፈፀማል።

ሌላው አሳሳቢ ጉዳይ ህፃናትም የዚህ ጥቃት ስለባ መሆናቸው ነው። አስከ ሶስት ዓመት እድሜ ያላቸው ህፃናት አስገዳዳይ መድፈር ይፈጸምባቸዋል። ጥቃቱ በወጣትነት እድሜ ክልል በሚገኙ ወንዶች ብቻ ሳይሆን በ60 ዓመት እና 70 ዓመት በላይ በሆናቸው አዛውንቶች ጭምር በእነዚህ ህፃናት ላይ የአስገዳዳይ መድፈር ሲፈፀምባቸው አይተናል ስምተናል። ለመሆኑ ይህ ድርጊት አስገዳዳይ መድፈር በመባል ብቻ ሊታለፍ የሚገባው ጉዳይ ነውን? ምክንያቱም በዚህ እድሜ

ክልል የሚገኙ ህፃናት ተገድደዋል ሲባል አይቻልም የምልበት ምክንያት የሁለትና የሶስት ዓመት ህፃናት ሊገደዱ የሚችሉበት የአእምሮም ሆነ የአካል ብቃት ላይ አይገኙምና ነው። በሌላ በኩል 60 እና 70 ዓመት እና ከዚያ በላይ የሆነው አዛውንት የሁለትና የሶስት ዓመት ህፃናት ላይ ይህን መሰል ድርጊት ሲፈፀም በጤናማ አእምሮ በስሜት ብቻ ተገፋፍቶ የፈፀመው ነው ተብሎ ፍ/ቤት አጥፊውን በቅጣት ብቻ ማለፍ ተገቢ ነውን? ሌሎች የጥንቃቄ እርምጃዎች አብረው መታሰብ የለባቸውምን? ይህንን የምልበት ምክንያት አሁን አሁን በጨቅላ ህፃናት ላይ እየተፈፀሙ ያሉት አስገድዶ መድፈሮች በብስኩትና በከረሚላ በማባበል ከማህበረሰቡ ወግ፣ ልማድና ባህል ያፈነገጡና እስካሁን ያልነበሩ እንግዳ ነገሮች በመሆናቸውም ጭምር ነው። አባቶቹ በሴት ልጃቸው ወንድሞች በእህቶቻቸው ላይ የአስገድዶ መድፈር ድርጊት ሲፈጽሙባቸው መታየቱ ጉዳዩን አሳሳቢ ያደርገዋል።

ምንምእንኳ መሻሻሎች እየታዩ ቢሆንም ጥቃቱ በስፋት የመፈጸሙን ያህል ለፖሊስ ሪፖርት የሚደረገው አነስተኛ ነው። ይህ ሊሆን የቻለበት ተጎጂዎ ድርጊቱን ለማጋለጥ ሀፍረት ስለሚሰማት፣ ክብሯን የሚቀንስባት መስሎ ስለሚታያት፣ በማህበረሰቡ ዘንድ እንደነውር ስለሚታይ እንዳትገለል በመስጋት እና በጥቃቱ ፈጻሚ በሚደርስባት ዛቻና ማስፈራራት ምክንያት ለፖሊስ ሪፖርት እንዳታደርግ ያደርጋታል።

አስገድዶ መድፈር ቀደም ሲል በነበረው የወንጀለኛ መቅጫ ህግ በአንቀጽ 589 ስር የወንጀል ድርጊት ሆኖ የተካተተ ነው። ሆኖም በወቅቱ በነበረው ህግ ለድርጊቱ የተደነገገው ቅታት አነስተኛ በመሆኑ የድርጊቱን ፈጻሚዎች ሊገታቸው ባለመቻሉ ሴቶች በከፍተኛ ሁኔታ የጥቃቱ ሰለባዎች እንዲሆኑ የበኩሉን አስተወጽኦ ማበርከቱ አልቀረም። ስለዚህ ይህ የ1949 ዓ.ም የወንጀለኛ መቅጫ ህግ ሲሻሻል የአስገድዶ መድፈር ወንጀል ድርጊት ቅጣቱን በመጨመር በአዲሱ የወንጀል ህግ በአንቀጽ 620 እንዲካተት ተደርጓል። በዚህ መሰረት ከ18 ዓመት በላይ የሆነችን ሴት የደፈረ ማንኛውም ሰው ከ 5ዓመት እስከ 15ዓመት የእስራት ቅጣት ያስቀጣል። ጥቃቱ የተፈጸመባት ሴት ልጅ እድሜዋ በ13 ዓመት ና በ18 ዓመት መካከል ከሆነ ወይም በቁጥጥሩ ስር ከሆነች ወይም የድርጊቱን ውጤት መረዳት በማትችልበት ሁኔታ ባለችበት ወይም ድርጊቱን መቃወም በማትችልበት ሁኔታ ውስጥ ባለችበት ሁኔታ የተፈጸመ ከሆነ ቅጣቱ ከ5 ዓመት አስከ 20 ዓመት እስራት ቅጣት ከፍ እንዲል ተደርጓል። ድርጊቱ ከባድ የአካል ወይም የአእምሮ ጉዳት ወይም ሞት ካስከተለ ቅጣቱ እስከ እድሜ ልክ የእስራት ቅጣት ይደርሳል። እንዲሁም ድርጊቱ ማገት ወይም ጠለፋ ወይም ተላላፊ በሽታ ካስከተለ ድርጊቱ

ይህንን ጉዳይ ከሚመለከቱ ድንጋጌዎች ጋር ተደራራቢ ወንጀል ሆኖ እንዲታተድ ደንግግታል። በሌላ በኩል ለመጀመሪያ ጊዜ አዲሱ የወንጀል ህግ በአንቀጽ 621 ስር ወንድን የደፈረች ሴት ከ5 ዓመት በማይበልጥ የእስራት ቅጣት እንደሚያስቀጣ አዲስ ድንጋጌ አካቷል።

3.4. የፖሊሲዎቹ እና የህጎቹ አፈፃፀም

ፆታዊ ጥቃት ሁሉን አቀፍ ችግር በመሆኑ በየትኛውም የዓለም ጫፍ የሚፈፀም መሆኑ ቀደም ሲል ተጠቅሷል። ጥናቶች እንደሚያመለክቱት በዓለም ዙሪያ ከሚገኙ ሶስት ሴቶች መካከል አንዷ ትደበደባለች፤ ለወሲብ ትገደዳለች ወይም በሌላ መንገድ ጥቃት ይደርስባታል። ይህም ጥቃት በአብዛኛው የሚፈጸመው በሚያውቁት ሰው ማለትም በባል ወይም በቤተሰብ አባላት ነው። እንዲሁም በእርግዝና ወቅት ከአራቱ ሴቶች መካከል አንዷ ለጥቃት የተጋለጠች ናት። እንደሚታወቀው ችግሩን ለመቅረፍ በዓለም አቀፍ፣ በአህጉራዊ እና በብሔራዊ ደረጃ በርካታ ስምምነቶች ተደርገው በስራ ላይ ናቸው። በኢትዮጵያም ችግሩን ለመፍታት ፖሊሲዎችን ከመቅረጽ አንስቶ የተለያዩ ህጎች በማውጣት በመተግበር ላይ መሆናቸው ግልጽ ነው። ሴቶች ላይ የሚደርስ ጥቃትን በማስወገድ እኩልነታቸውን ለማረጋገጥ በተወሰዱት በርካታ እርምጃዎች የሚከተሉት መልካም ወጤቶች እየታዩ ናቸው። ከእነዚህም መካከል፦

- ያለእድሜ ጋብቻን፣ ጠለፋንና አስገድዶ መድፈርን እየተከታተለ ሪፖርት የሚያደርግ የትምህርት ኮሚቴ መመስረቱ፣ በተጨማሪም በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ስርዓተ-ፆታ ፎረም መመስረቱ ና ለሴት ተማሪዎች ሁለንተናዊ ድጋፍ መስጠት መጀመሩ፣
- በማህበረሰቡ የተጀመሩ መልካም ተሞክሮዎች። በአንዳንድ ማህበረሰቦች በሴቶች ላይ የሚደርስን ጥቃት ለመከላከል የሚረዱ ተግባራትን እየተከናወኑ ይገኛሉ። ለምሳሌ፦ የጉራጌ ማህበረሰብ ባህላዊ ህግ፣ የአውራጃ ማህበረሰብ ከጋብቻ በፊት የኤች አይ ቪ/ኤድስ ምርመራ እንዲያደርጉ ግዴታ ይጥላሉ፣ እንዲሁም በአውራጃ ማህበረሰብ የስርዓተ-ፆታ ልዩነት አለመኖሩ፣ በወላይታ የአካባቢ ደንብ በለቅሶ ጊዜ ፊት መንጨትን ለመከላከልና ተገቢ ያልሆነ ድግስና ሴት ልጅ ግርዛትን የሚከለክል መሆኑ፣
- የቤተሰብ ህግና የመሬት አስተዳደርና አጠቃቀም ህግ የሴቶችን እኩልነት ባረጋገጠ መልኩ መቀረፃቸው ሴቶች የመሬት ባለቤት እንዲሆኑ ሰፊ እድል የፈጠረ መሆኑ፣
- በሴቶች እና ህፃናት ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች ለመከላከል በስትራቴጂ እና በፕሮግራሞች እንዲካተቱ መደረጉ፣

- በፍትህ አካላት አስተዳደር ውስጥ የድጋፍ እርምጃ መውሰዱ። ለምሳሌ፡- በማህበራዊ ፍ/ቤት ከሶስቱ ዳኞች አንዱ ሴት መሆኗ፤
- ጉጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን እና በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶችን ለማስቀረት ከጤና፣ ከግብርና እና ከሴቶች ጉዳይ ቢሮዎች የተውጣጣ ኮሚቴ ተቋቋሞ ሥራዎችን በተደራጀ መንገድ እያከናወነ መሆኑ። እንዲሁም ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን አስወጋጅ ኮሚቴ በሀገር አቀፍ ደረጃ ተቋቋሞ እየተንቀሳቀሰ መሆኑ፤
- የሴቶችን ብሄራዊ ፖሊሲን ለማስፈፀም እና የሴቶች እኩልነት ለማረጋገጥ በፌደራል በሚኒስቴር ደረጃ በክልሎች ደግሞ በቢሮ ደረጃ ብሎም እስከ ወረዳ የዘለቀ የሴቶች አደረጃጀት መፈጠሩ። በተጨማሪም የሴቶች ጉዳይ መምራያ በበርካታ ሚኒስቴር መ/ቤቶች መቋቋሙ የሴቶች ጉዳይ ትኩረት እያገኘ መምጣቱ፤
- በሴቶች መብቶች ዙሪያ የሚሰሩ በርካታ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች መቋቋማቸው። ለምሳሌ፡- የኢትዮጵያ ሴቶች የህግ ባለሙያዎች ማህበር፣ የሴቶች የጤና ማህበር፣ የሴቶች ትምህርት ማህበር፣ የአካል ጉዳተኞች ማህበር፣ የኢትዮጵያ አዋጅ ሴቶች ማህበር፣ ብሔራዊ አካል ጉዳተኞች ሴቶች ማህበር፣ ... ወዘተ ተቋቋመዋል፤
- በሴቶች ላይ ጥቃት ፈፃሚዎች ወደ ፖሊስ የማቅረብና ጉዳዩን የመከታታል ሁኔታ መሻሻል ማሳየቱ፤
- በሀገሪቱ ባሉ የህግ ትምህርት ቤቶች ስርዓተ-ይቅርታ ህግ እንደ አንድ ኮርስ እንዲካተት መደረጉ፤
- በኢትዮጵያ ፖሊስ ኮሌጅ በስርዓተ ትምህርት ውስጥ ስርዓተ-ይቅርታ እንዲካተት መደረጉ፤
- በዐ/ህግ፣ በፍ/ቤቶች፣ ፖሊስ፣ በሲቪል ማህበራት እና በአጠቃላይ ማህበረሰቡ ዘንድ መተባበርን ለማሳደግ የተለያዩ ስራዎች እየተሰሩ መሆናቸው። በዚህ መሰረት በትምህርት ሚኒስቴር በኩል የህዝብ ትምህርት መስጠት መጀመሩ፣ ማህበረሰቡ በጉዳዩ ዙሪያ እንዲወያይ እየተደረገ መሆኑ እና የልምድ ልውውጥ እያደረጉ መሆናቸው።

ከላይ የተዘረዘሩት በርካታ መልካም እርምጃዎች በመወሰዳቸው ሴቶችን የእኩልነት መብት በማረጋገጥ በኩል አበረታች ውጤቶች የተመዘገቡ ቢሆንም ከችግሩ ስፋትና ጥልቀት አንፃር ሙሉ በሙሉ የተቀረፉ ባለመሆኑ ችግሮች ይስተዋላሉ። ከእነዚህም መካከል የሚከተሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። እነዚህም፡-

- በሁሉም የመንግስት አስፈጻሚ አካላት ዘንድ ሰለ ሴቶች በቂ ግንዛቤ አለመያዝ፤ እንዲሁም በሴቶች ጉዳይ ላይ ቁርጠኝነት ማነስ፤
- በስርዓተ-ፆታ ሚና እና ግንኙነት ላይ የሚደረገው ለውጥ ከባህላዊና ልማዳዊ አሰራሮች ተቃውሞ (resistance) መግጠሙ። ከዚህ አንጻር ሽማግሌዎች የተጠለፈችው ሴት /ልጃገረድ/ ከጠላፊዎ ጋር ጋብቻ እንድትፈፀም ጫና መፍጠር፤ ጉዳዩን በእርቅ በመጨረስ። ይህም ሁኔታ የሴቶችን መብት እንዲሚጥስ አለመገንዘብ፤
- ቤተሰብ ከኢኮኖሚ ችግር አንጻር፤ የወንዱን ቤተሰብ ኢኮኖሚያዊ፤ ማህበራዊ ቦታ እና ሌሎችን ሁኔታዎች በማየት ሴት ልጆቻቸውን እድሜያቸው ለጋብቻ ሳይደርስ መዳር፤
- ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች እና በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች ለምሳሌ፡- የሴት ልጅ ግርዛት፤ ያለእድሜ ጋብቻ፤ በጋብቻ ላይ ጋብቻ፤ ... ወዘተ ሪፖርት የመደረጋቸው ሁኔታ ዝቅተኛ መሆን፤
- በሴቶች ላይ የሚፈፀሙትን ጥቃቶች ለማጋለጥ የሚዲያው ተሳትፎ አነስተኛ መሆን። ይኸውም ፡-
 - በስርዓተ-ፆታ ላይ ያላቸው ግንዛቤ አናሳ መሆን፤
 - መረጃ ለማግኘት ወደ ማህበረሰቡ ዘልቆ አለመድረስ፤
 - በአብዛኛው ሴቶች (በተለይ በገጠር) ሬድዮ የሌላቸው መሆንና ለማዳመጥም ጊዜ ስለማይኖራቸው።

የመወያያ ጥያቄዎች

1. የሴቶችን እኩልነት የሚያረጋግጡ ሕጎችና ፖሊሲዎች በሚፈለገው ደረጃ እንዳይፈጸሙ እንቅፋት የሆኑ ምክንያቶች ምንድናቸው?
2. የሚታዩትን ችግሮች ለመቅረፍ መወሰድ የሚገባቸው ተጨማሪ የመፍትሄ እርምጃዎች ምንድናቸው?
3. የተሻሻለው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. የወንጀል ህግ የወሲብ ትንኮሳን (Sexual Harassment) በተመለከተ በአንቀጽ 625 ስር የደነገገ ሲሆን ድንጋጌው የወሲብ ትንኮሳን በተሟላ ሁኔታ አላካተተም በማለት የሚከራከሩ ወገኖች አሉ። እናንተ ይህንን ድንጋጌ በጥንቃቄ በማየት የወሲብ ትንኮሳን ለመከላከል በቂ መሆን አለመሆኑን ተወያዩበት። በቂ አይደለም ካላችሁ መካተት ነበረበት የምትሏቸውን ነጥቦች በመለየት አብራሩ።

4. በመወያያ ጽ-ሁፉ ከተገለጹት በተጨማሪ በየአካባቢያችሁ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ የታዊ ልዩነቶችና ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችን በመለየት የሴቶችን ሰብዓዊ መብቶችን በማስከበር ረገድ ያላቸውን ተጽእኖ ጭምር በስፋት ተወያዩበት።
5. ሴቶች ላይ የሚፈፀሙት የኃይል ጥቃቶች እና ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች በሴቶች፣ በሀገር ኢኮኖሚ እድገት ላይ የሚያስከትሉትን ተጽእኖዎችን አብራሩ።
6. በትዳር ውስጥ ከፈቃደኝነት ውጭ የሚደረግ አስገድዶ መድፈር በወንጀል ህጉ ለምን እንደ ወንጀል ድርጊት ሆኖ አልተከለከለም?

3.5. በሴቶች ላይ የሚፈፀም ጥቃትን ለመከላከል የፍትህ አካላት ሃላፊነትና ሚና

ስርዓተ-ጾታን መሰረት ያደረገ ጥቃት በሀገራችን በስፋት የሚስተዋል መሆኑን ቀደም ሲል ለመግለጽ ተሞክሯል። ችግሩንም ለመፍታት ሴቶችን ወደ ስልጣን ለማምጣት በርካታ ፖሊሲዎች የማውጣት እና ህጎችን የማሻሻል እርምጃዎች ተወስደዋል። በመወድም ላይ ነው። ህጎችንና ፖሊሲዎችን ማውጣት አንድ ትልቅ እርምጃ ቢሆንም ብቻውን በቂ እና የሚፈለገውን ወሳኝ ውጤት ላያስገኝ ይችላል። የወጡት ፖሊሲዎችና ህጎች የሚፈለውን ውጤት እንዲያስገኙ ለማድረግ የፍትህ አስተዳደር ስርዓቱ (የፍትህ አካላት) ትልቅ ሚና መጫወት ይችላሉ። በሴቶች ላይ ሚፈፀመውን ወይም የሚደርሰውን ጥቃት ለማስቆም በሚደረገው ጥረት የወንጀል ፍትህ አስተዳደር ስርዓቱ ጥንካሬ ወሳኝነት አለው። ስለሆነም የፖሊስ፣ የዐ/ህግ እና ፍ/ቤቶች ጥንካሬ ወሳኝነትን በሚገባ መረዳትና የሚታዩ ክፍተቶችን መሙላት ተገቢ ነው። ከዚህ ቀጥሎ በሴቶች ላይ የሚፈፀሙትን ጥቃቶች በተመለከተ ፖሊስ፣ ዐ/ህግ እና ፍ/ቤቶች ያሉባቸውን ላፊነቶችና የሚታዩትን ችግሮች በአጭሩ እንመለከታለን።

3.5.1. የፖሊስ ተቋም ኃላፊነትና ሚና

ፖሊስ በወንጀል ፍትህ አስተዳደር ስርዓቱ ቀዳሚ ተዋናይ መሆኑ ለሁሉም ግልፅ ነው። ፖሊስ ወንጀልን በመከላከል ሰላምና ደህንነትን በማስፈን የላቀ ድርሻ ያለው ተቋም ነው። በሴቶች ላይ የሚደርሰውን ጥቃት ከመከላከል አንጻር ፖሊስ የሚጫወተው ሚና የጎላ ነው። በሴቶች ላይ የሚደርሰውን ጥቃት ለመከላከል ፖሊስ መጠነ ሰፊ የመከላከል ስራ መስራት አለበት። የህብረተሰቡን የአስተሳሰብ ለውጥ ለማምጣት ህብረተሰቡን የማስተማር ስራ በስፋት መስራት ይገባዋል። ከሌሎች አካላት ጋር በመተባበር በመስራት አለበት። ራሱን የቻለ እቅድ አዘጋጅቶ መንቀሳቀስ ይገባዋል። የመከላከሉ ስራ ውጤታማ እንዲሆን በጥናት ላይ የተመሰረተ ችግር

ፈቺ የሆነ የመከላከል ስልት (problem solving approach) ተግባራዊ ማድረግ ይጠበቅበታል።

በሌቶች ላይ የሚደርሰውን ጥቃት የመከላከል ተግባር እንደተጠበቀ ሆኖ ጥቃት መፈፀሙን ሲያውቅ ፖሊስ ፈጣን ምላሽ መስጠት አለበት። ተጎጂዎ ራሷ ወይም ሌላ ሰው የደረሰውን ጥቃት በተመለከተ ለፖሊስ በስልክ ወይም በሌላ አመቺ መንገድ ልትገልፅ /ሊገልጽ/ ትችላለች/ይችላል/። በዚህ ጊዜ መልዕክቱን የተቀበለው ፖሊስ ጥቃት የደረሰባትን ተጎጂ ለመታደግ የሚከተሉትን ተግባራት ማከናወን ይገባዋል። እነዚህም፡-

- ተጎጂዎ አደጋ ላይ መሆኗንና አስቸኳይ ህክምና ሚያስፈልጋት መሆኑን መወሰን። የህክምና እርዳታ የሚያስፈልጋት መሆኑ ከተረጋገጠ በቶሎ ወደ ህክምና ተቋም እንድትወሰድ ማድረግ፤
- ከተጎጂዎ ወይም ከሌሎች ሰዎች የተጎጂዎንና የተጠርጣሪውን ስምና አድራሻ ጨምሮ ሌሎች መረጃዎችን መሰብሰብ፤
- ጥቃቱ ፆታዊ ጥቃት ከሆነ የጥንቃቄ እርምጃዎችን መውሰድ፤ ለምሳሌ፡-
 - ልብስ እንዳትቀይር፤ ሻወር እንዳትወስድ.....ወዘተ ማድረግ
 - የተጎጂዎን ቃል መቀበል
- በወንጀሉ በተፈፀመበት ስፍራ የደረሰ የፖሊስ አባል የሚከተሉትን መሰረታዊ ተግባራት ማከናወን ይገባዋል። ይኸውም፡-
 - የወንጀሉን ስፍራ በጥንቃቄ መጠበቅ
 - የተጎጂዎን ደህንነት መጠበቅ
- ፖሊሱ ተጎጂዎ የፎረንሲክ ምርመራ እንድታደርግ ምክር መስጠት። እንዲሁም የመረጃ መሰብሰብና የህክምና እርዳታ ጠቃሚነትን መግለጽ ይኖርበታል። የህክምናና ፎረንሲክ ምርመራ አስፈላጊ ከሆነ የትራንስፖርት ፋሲሊቲ ማመቻቸት ይሆርበታል፤
- በወንጀሉ ስፍራ የደረሰ የፖሊስ አባል የሚከተሉትን ቀዳሚ ተግባራትን (የምርመራ ስራዎች) ማከናወን አለበት። እነዚህም፡-
 - የተጎጂዎንና የተጠርጣሪውን ቃል መቀበል፤
 - ምስክሮችን መለየትና ቃላቸውን መቀበል፤
 - አስፈላጊ ከሆነ ተጠርጣሪውን መያዝ፤
 - ቴክኒካል ማስረጃዎችን የመሰብሰብ ሂደት ማፋጠን፤

▪ ስለ ድርጊቱ ሪፖርት ማዘጋጀት።

ጉዳት የደረሰባቸው ሴቶች ፍትህ ለማግኘት ወደ ፍትህ ስርዓቱ የሚገናኙት በፖሊስ በኩል መሆኑ ግልጽ ነው። ስለዚህ ፖሊስ የሚሰጠው ምላሽ ተጎጂዎ አጥፊዎቹ በፍትህ ስርዓቱ ተጠያቂ ስለሚሆኑበት ሁኔታ በመልካም ወይም በመጥፎ ሁኔታ እንድትገነዘብ የሚያደርግ ነው። በተጨማሪም ፖሊስ የሚሰጠው ምላሽ ተጎጂዎ የደረሰባትን ጉዳት ለፍትህ አካላት ለማቅረብ ወይም በፍትህ ስርዓቱ ለመሳተፍ የራሱ የሆነ ተፅእኖ ይኖረዋል። በፖሊስ የሚሰጠው ፈጣን ምላሽ ተጎጂዎ ደህንነት እንዲሰማት ሊያደርጋት ወይም ሊጨምርላት ይችላል። ስለሆነም የፖሊስ ፈጣን ምላሽ ምርመራውን ለማሳደግ እና ውጤታማ የሆነ የፍትህ ሂደት እንዲኖር ይረዳል። ፖሊስ ህግ አስከባሪ ተቋም እንደመሆኑ መጠን በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶችን በፍጥነት ምላሽ በመስጠት ብዙ ጉዳቶች ከመድረሳቸው በፊት በጊዜ የመርመራ ስራውን ማከናወን አለበት። ተጠርጣሪውን ከመለየትና ከመያዝ ባሻገር ጉዳዩን አጣርቶ ለ0/ህግ ማስረከብ በምርመራ ወቅት ከሚከናወኑ ተግባራት መካከል ተጠቃሽ ነው። በዚህ ወቅት ከሚከናወኑ ተግባራት መካከል፡-

- የጥቃቱን ሰለባ ደህንነት መጠበቅና አስፈላጊ እርዳታን መስጠት። ከተጎጂዎ ጋር ግንኙነት በማድረግ ተጨማሪ መረጃ ማግኘትና ጉዳዩ ያለበትን ሁኔታ ለተጎጂዎ ማስታወቅ ተገቢ ነው። በተጎጂዎ እና በቤተሰቧ ላይ በተጠርጣሪው የቀጠለ ጥቃት መኖሩን መከታተልና መገምገም ይገባል። በስርዓተ-ይዘት ጉዳይ ዙሪያ ከሚሰሩ አካላት ጋር በትብብር መስራት ይጠበቃል። ተጠርጣሪው ተጨማሪ ጥቃት ለማድረስ የሚሞክር ከሆነ ለፖሊስ እንድትደውል ማበረታታትና ተገቢውን እርዳታ የምታገኝበትን ሁኔታ ማመቻቸት፤
- ክስን ለማጠናከር ተጨማሪ ማስረጃዎችን መሰብሰብ። ማስረጃ የመሰብሰብ ስራ ጥንቃቄን የሚሻ ጉዳይ ነው። በተለይም የፆታዊ ጥቃት በሚሆንበት ጊዜ ማስረጃ ከሚሰበሰቡ ጋር መመካከር ያስፈልጋል። ተጎጂዎ በደረሰባት ጥቃት ምክንያት ቃል መስጠት ካልቻለች ወይም ጉዳዩን ለማብራራት ተጨማሪ ቃል ካስፈለገ ወደፊት ተጨማሪ ቃል ለመቀበል በቂ ዝግጅት ማድረግ አስፈላጊ ነው። አዳዲስ ማስረጃዎች ሲኖሩ ተጎጂዎ ከመርማሪው ጋር እንድትመካከር /እንድትገናኝ/ ማስረጃት ይገባል። ሁሉም ማስረጃዎች መለየታቸውን፣ መሰብሰባቸውን፣ በተገቢው ሁኔታ መያዛቸውን ማረጋገጥ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ነው። የማስረጃዎችን ውጤት ለማግኘት፣ ለመወሰንና ምላሽ ለመስጠት ከወንጀል ላብራቶሪ ጋር

ግንኙነት መፍጠር እንዲሁም ስለተጠርጣሪው የወንጀል ታሪክና ሌሎች ጠቃሚ መረጃዎችን ማግኘት ጠቃሚ ነው።

- ተጠርጣሪው ካልተያዘ ተጠርጣሪውን የመለየትና የመያዝ ተግባር ማከናወን። ተጠርጣሪው ወንጀሉ በተፈፀመበት ቦታ ካልተያዘ እና ማንነቱ ካልታወቀ ተጠርጣሪውን ለመለየት የሚያስችሉ ሁኔታዎችን መወሰን። በመለየት ሂደት የተጎጂዎችን ቀና ትብብር ለማግኘት ጥረት ማድረግ ይገባል።
- የምርመራ መዝገቡን በማጠናቀቅ ለዐ/ህግ ማስረከብ። በሴቶች ላይ የሚፈፀም የስርዓተ-ጾታ ጥቃት ምርመራ በጥንቃቄ መሰራት ያለበት ጉዳይ ነው። ስለዚህ ፖሊስ ከዐ/ህግ ጋር በመመካከር ማስረጃዎችን ለማግኘት ጥረት ማድረግ ወጤታማ ስራ ለመስራት ጠቃሚ ነው። አስፈላጊ የሪፖርት ፎርም በማጠናቀቅ ለዐ/ህግ ማሸጋገር እና በሚጠየቅበት ጊዜ ሁሉና ክስ በሚሰማበት ሂደት ፍ/ቤት ተገኝቶ መከታተል ሲያስፈልግም ምስክርነትን መስጠት ይገባል።

በፖሊስ ተቋም የሚታዩ ችግሮች

በአሁኑ ጊዜ በሴቶች ላይ የሚደርሰውን ጥቃት በመከላከልም ሆነ በምርመራ ሂደት አበረታች ለውጦች እየታዩ መሆኑ እውነት ነው። ሆኖም ችግሮች የሉም ማለት ባለመሆኑ የሚከተሉት ዋና ዋና ችግሮች በፖሊስ ተቋም በኩል የሚታዩ በመሆናቸው ችግሮቹን ለመቅረፍ ተጨማሪ ጥረት ማድረግ አስፈላጊ ነው። እነዚህም፡-

- በሴቶች ላይ ለሚፈፀሙ ጥቃቶች ተገቢውን ትኩረት አለመስጠት። ጥቃት የደረሰባት ሴት ድንግል ካልሆነች በስተቀር በሌሎች ሴቶች ላይ የሚፈፀመውን ጾታዊ ጥቃት እንደጥፋት አለመቁጠር። እንዲሁም ፖሊስ ለጉዳዩ ትኩረት የሚሰጠው ጥቃት አድራሹ እንግዳ (stranger) የሆነ ከሆነና የደረሰው ጥቃት ተጨባጭ ከሆነ ነው። በድንግል ሴት ላይ ከሚፈፀም አስገዳጅ መድፈር በስተቀር ሌሎች ዓይነት ጥቃቶችን እንደአነስተኛ የወንጀል ድርጊት መቁጠርና በልማዳዊ ግጭት መፍቻ ዘዴዎች ይፈታሉ ብሎ ማሰብ። ለምሳሌ፡- የቤት ውስጥ ጥቃትን የቤተሰብ ጉዳይ ነው ብሎ ቸል ማለት ይስተዋላል።
- በፖሊስ በኩል የሚንፀባረቅ ትክክለኛ ያልሆነ አስተሳሰብ መኖር። የፖሊስ አባላት የህብረተሰቡ አካል እንደመሆናቸው በህበረተሰቡ ዘንድ ያለን አስተሳሰብ ማንፀባረቃቸው የማይቀር ነው። አንዳንድ የፖሊስ አባላት ጾታዊ ጥቃት በየቀኑ የሚታይ የተለመደ ድርጊት ነው ብሎ የማሰብ ሁኔታ ይታይባቸዋል። ይህ አመለካከት በማህበረሰቡ ስር የሰደደ ልማድ

የሚደገፍ በመሆኑ በፖሊስም የዕለት ተዕለት ስራቸውን ሲያከናውኑ ይንፀባረቃል። በዚህ ተገቢ ባልሆነ አስተሳሰብ ምክንያት የጥቃቱ ሰለባ የሆኑ ሴቶች ወደ ፖሊስ አቤቱታ ለማቅረብ ፍላጎት አይኖራቸውም ወይም ቸልተኛ ይሆናሉ፤

- በቂ የሆነ ማስረጃ አለመሰጠት። አብዛኛውን ጊዜ የፖሊስ መርማሪዎች ተጨማሪ ጥረቶች በማድረግ ማስረጃዎችን ከመሰጠት ይልቅ ጉዳዩን በነሱ ፈንታ /ቦታ/ ሆነው እንዲሰሩ ለተጠቁዎች ወይም ለነሱ ቤተሰቦች የመተው ሁኔታ ይስተዋላል፤
- ቀጥተኛ ማስረጃ ላይ መመስረት። ስርዓተ-ጾታን መሰረት በማድረግ የሚፈፀም ጥቃት በድብቅ የሚፈፀም በመሆኑ ማስረጃዎችን ለማግኘት አስቸጋሪ መሆኑ ግልጽ ነው። ሳይንሳዊ ዘዴዎችን በመጠቀም ተጨማሪ ማስረጃዎችን ለመፈለግ የፖሊስን አቅምና ጥረት ማድረግን የሚጠይቅ ነው። ይሁንና በተግባር የሚታየው ግን ፖሊስ በምስክር ወይም በተከላኸ ቃል ላይ ብቻ በመመስረት በመሆኑ ውጤታማ ሳይሆን ይችላል፤
- ምርመራ መዝገብን አጠናቆ ለዐ/ህግ መላክን እንደስኬት መቁጠር። ምርመራ መዝገብ አጣርተው ለሚመለከተው አካል መላካቸውን እንደ ስኬት የሚቆጥሩ የፖሊስ የምርመራ አባላት በርካታ ናቸው። ተጠርጣሪው የቀረበበት ማስረጃ በቂ ባለመሆኑ ቢለቀቅ ለእነሱ ስሜት አይሰጣቸውም፤
- ምስክሮችን ወደ ፍ/ቤት ማቅረብን እንደተጨማሪ ስራ መቁጠር። አብዛኛዎቹ መርማሪ የፖሊስ አባላት የወንጀለኛ መቅጫ ስነ ስርዓት ህግ አንቀጽ 124 መሰረት በማድረግ ምስክሮችን ወደ ፍ/ቤት የማቅረብ ስራ የዐ/ህግ ተግባር መሆኑን ይከራከራሉ። ስለሆነም የሌላ አካል ስራን በተጨማሪነት መስራት እንዲሆን ያስባሉ። ይህ ሁኔታ በርካታ የስርዓተ-ጾታ ጥቃት ክሶች ምስክሮች ባመቅረባቸው የመዘጋት እድል ያጋጥማቸዋል፤
- ሴቶች ላይ የሚፈፀም ጥቃት ፖሊስ ከከባድ ወንጀሎች ሊስት/ መዝገብ/ ላይ አለማካተት። ፖሊስ ከባድ ወንጀሎች ናቸው የሚላቸውን ወንጀሎች የሚዘረዝርበት መዝገብ አለው። በድንግል ሴት ላይ ከሚፈፀም አስገዳዳይ መድፈር ወንጀል በስተቀር ሌሎች ጥቃቶች ተካተው አይገኙም። ስለዚህ ትኩረት የሚሰጠው ከባድ ለሆኑት ወንጀሎች ብቻ ይሆናል። ለምሳሌ፡- ከባድ ስርቆት፣ ዘረፋ፣ በንብረት ላይ የሚፈፀሙ ወንጀሎች ልዩ ትኩረት የሚሰጥ ሲሆን ጾታን መሰረት አድርጎ የሚፈፀሙ ወንጀሎች ማለትም በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ወንጀሎች በስዕብና ላይ የሚፈፀሙ መሆናቸው እየታወቀ ትኩረት አላገኙም ማለት ነው። ይህም ፖሊስ የተሻሻለውን የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ ስለሴቶች ጥቃት ያካተታቸውን ድንጋጌዎች በሚገባ ካለመረዳት ነው። ከዚህ የተነሳም በሴቶች ላይ ስለሚፈፀሙ ጥቃቶች የሚሰጠው ትኩረት አነስተኛ ነው፤

- በሴቶች ላይ የሚደርሰውን ጥቃት ለመከላከል በጥናት ላይ የተመሰረተ ህብረተሰቡን አሳታፊ የሚያደርግ የወንጀል መከላከል ስልት እንደየአካባቢው ሁኔታ ተግባራዊ አለመደረጉ። ለምሳሌ፡- በትምህርት ቤቶች፣ በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት፣ በስራ ቦታ፣ ... ወዘተ በሴቶች ላይ የሚደርሱ ጥቃቶችን መለየት፣ የችግሩን ስፋትና ጥልቀት ማጥናት፣ የፈፀሟቸውንና የተጠቁቸውን ማንነት፣ መንስኤዎችን እና መፍትሄዎችን ባመለከተ ሁኔታ በማጥናት ችግሩን በትክክል ለመፍታት አለመቻል፤
- ፖሊስ የታወቀ ጥቃት የደረሰባቸውን ሴቶች ትኩረት ሰጥቶ (being gender-sensitive) የማስተናገድ ሁኔታ አናሳ መሆኑ። ተጠቂዎቹ በፖሊሱ ንግግር፣ መስተንግዶ፣ ወዘተ በመሳሰሉት ጉዳዮች ደግመው እንዳይጎዱ (traumatized) መጠንቀቅ አስፈላጊ ቢሆንም አብዛኛውን ጊዜ ይህ ሲደረግ አይታይም፤
- በስርዓተ-ፆታ ዙሪያ ለፖሊስ አባላት የሚሰጠው የአቅም ግንባታ ስልጠና አነስተኛ መሆን፤ ከላይ የተዘረዘሩት በፖሊስ ተቋም በኩል የሚስተዋሉ ችግሮች እና በሌሎች አካላት የሚታዩ ችግሮች ነገር ግን ውጤታቸው ፖሊስ የሴቶችን የፆታ ጥቃት ለመከላከል በሚያደርገው ጥረት ላይ አሉታዊ ተፅእኖ የሚያሳድሩ በመሆኑ ሊስተካከሉ የሚገባቸው ናቸው።

3.5.2 የዐ/ህግ ኃላፊነትና ሚና

የዐ/ህግ ተቋም በፍትህ ስርዓቱ ተዋናይ ወይም ተሳታፊ ከሆኑት ከጥቃቱ ሰለባዎች፣ ምስክሮች፣ ዳኞች፣ ከፍ/ቤቶች ሰራተኞች፣ ጠበቆች፣ ፖሊሶች ጋር ግንኙነት ያለው ተቋም ነው። ስለዚህ የስርዓተ-ፆታ ጥቃትን በተመለከተ በህግ ስርዓቱና በህብረተሰቡ ዘንድ ጠቃሚ የአመራርና የሙያ እገዛ መስጠት የሚችልበት ቦታ (position) ላይ እንዳለ መረዳት ይቻላል። ዐ/ህግ የተጠቁዋን/ተጎጂዋን ደህንነት መጠበቅ አለበት። በሴቶች ላይ የሚደርስ ጥቃትን ማስተናገድ ጥንቃቄንና ብስለትን የሚጠይቅ ስራ ነው። ተጠቂዎች ጥቃት ወይም ጉዳት ባደረሰባቸው ተጠርጣሪ ፊት በመሆን በሚመሰክሩበት ጊዜ የተፈፀሰባቸውን ድርጊት በማሰብ ሊያሰቅቃቸው ይችላልና ዐ/ህግ አስፈላጊውን ቅድመ-ዝግጅት ሁሉ ማድረግ ይገባዋል። ማህበረሰብ አቀፍ ከሆኑና የአድቫኬሲ አገልግሎት ፕሮግራም ከሚሰጡ ድርጅቶች ጋር በቅርበት በመስራት ለተጠቂዋ በቃለ መጠይቅ ጊዜ አስፈላጊውን እንክብካቤ ማድረግ ይጠበቅበታል። እንዲሁም በፍርድ ቤት ስለሚኖረው ሂደት ወይም ስነ-ስርዓት ለተጠቂዋ ማስረዳት እና ሌሎች ህጋዊና ህግ ነክ ያልሆኑ ድጋፎችን ማድረግ አለበት።

በተቻለ መጠን ሁሉም ጉዳዮች በፍጥነት መታየት ይኖርባቸዋል። ተጎዲዋን በጥሞና/በጥንቃቄ ማዳመጥ፣ ሰለጉዳዩ ጥንካሬና ድክመት ከተጎዲዋ ጋር በመሆን መነጋገር፣ ተጎዲዋ በምስክርነት ያላትን ሚና መግለጽ፣ ፍ/ቤት ቀርባ ለመምስከር ያላትን ችሎታና ፍላጎት ማጤን፣ ዐ/ህግ ያለውን ሚና እና ለተጎዲዋ ያለውን ኃላፊነት መግለጽ፣ ክስ ከመመስረት በፊት በቂ ማስረጃ መሰብሰቡን ማረጋገጥ፣ ጉዳዩን ለመቀጠል ካልፈለገ ይህንኑ ሁኔታ ለተጎዲዋ ማሳወቅና የማይቀጥልበትን ምክንያት መግለጽ አለበት። በተጨማሪም ክስ ለመመስረት የቀረበውን ጉዳይ በጥንቃቄ መመርመር፣ በፖሊስ የተሰበሰበውን ማስረጃ መገምገም፣ ማስረጃውን ሲገመገም የተጠናቀቀውን ሪፖርት፣ ሰነዶችን፣ ንግግሮችን፣ የህክምና ማስረጃዎችን፣ የተጎዲዋን ፎቶ ግራፎች፣ ወንጀሉ የተፈፀመበት ቦታ ፎቶግራፍ፣ የተጠርጣሪው ፎቶግራፍ፣ የተጠቀመውን መሳሪያ፣ የተጎዳ ንብረት፣ የፎረንሲክ ምርመራ፣ የቀድሞ የወንጀል ታሪክ፣ የኤክስፐርት ምስክሮችን፣ የፎረንሲክ ምስክርነት፣ ከተጎዲዋ ውጭ ያሉ ምስክሮችን ጭምር በጥንቃቄ ማየት ይኖርበታል።

ይህ በእንዲህ እያለ ዐ/ህግ ሪፖርቱን / አስተያየቱን / ሲያቀርብ የወንጀሉን ባህሪና ከባድነት፣ ስለ ተከላኝ ባህሪና የቀድሞ ታሪክ፣ የሚያስፈልገው የመታደስ ሁኔታ፣ በጥበቃና በቅጣቱ ሁኔታ የህብረተሰቡን ፍላጎት ከግምት ማስገባት ያለበት ሲሆን ከፍርድ በኋላም ከፖሊስ አፈሰሮች ጋር በትብብር መስራት ያስፈልጋል።

በዐ/ህግ መ/ቤት በኩል የሚታዩ ችግሮች

ዐ/ህግ የምርመራ ሂደትን የመከታተልና የመቆጣጠር እና ለመርማሪ ፖሊስ አስፈላጊውን ድጋፍ መስጠት ያለበት መሆኑ ግልፅ ነው። በአጠቃላይ በፖሊስ በኩል የሚያጋጥሙ ችግሮች በዐ/ህግም በኩል የሚስተዋሉ ናቸው። ስለዚህ ቀደም ሲል በፖሊስ በኩል ከተጠቀሱት በተጨማሪ የሚከተሉት ችግሮች ተጠቃሽ ናቸው። እነዚህም፡-

- በሴቶች ላይ የሚፈፀም የስርዓተ-ፆታ ጥቃትን የሚመለከት ልዩ ቡድን አለመኖር። በሴቶች ላይ የሚፈፀሙ ፆታዊ ጥቃቶች የተለየ ችሎታና ውሳኔ (determination) የሚጠይቁ ናቸው። ምክንያቱም ተጎዲዋን የመደገፍ ተግባር እና ተጨማሪ ማስረጃዎችን የመሰብሰብና የማቅረብ ጥረትን ስለሚጠይቅ ነው። በፌደራል ደረጃ የሴቶችንና ህፃናትን ጥቃት የሚከታተል የተለየ ክፍል (gender-based violence special unit) የተቋቋመ ሲሆን

ትኩረት ሰጥቶ እንዲሰራ የማጠናከር ስራ መስራት ያስፈልጋል። በተጨማሪም አባዛኛዎቹ ክልሎች እንደዚህ ዓይነት አወቃቀር የላቸውም፤

- ክስ በሚዘጋጅበትና በውሳኔ ጊዜ የማክበጃ ምክንያቶችን ችላ ብሎ ማለፍ አልፎ አልፎ ያጋጥማል። ዐ/ህግ ክስ በሚያዘጋጅበት ወቅት የሚያከብዱ ምክንያቶችን መዘንጋት ይታይባቸዋል። በተመሳሳይ ሁኔታ በውሳኔ ወቅት አስተያየት ለፍ/ቤት ሲያቀርቡ የማክበጃ ምክንያቶችን ማለፍ ይታያል፤
- የፖሊስ የምርመራን ሂደት አለመከታተል /አለመቆጣጠር/ እና ድጋፍ አለመስጠት። በወንጀለኛ መቅጫ ሥነ-ሥርዓት ህግ በአንቀጽ 8(2) መሰረት ዐ/ህግ የፖሊስ የምርመራ ስራን መቆጣጠርና ፖሊስ በህጉ መሰረት ተግባሩን ማከናወኑን የመከታተል ኃላፊነት አለበት። ሆኖም ዐ/ህግ ስራውን የሚጀምረው ፖሊስ የምርመራ መዝገቡን ሲልክለት በመሆኑ ፖሊስ ስህተት ቢሰራ ወይም ሌላ ተጨማሪ ስራዎች ቢያስፈልጉ አዲስ ትእዛዝ ለመስጠት ይገደዳሉ። ይህም ምርመራ ሂደቱ እንዲንተት ያደርጋል። አንዳንዶቹ ስህተቶች ጊዜ የለም በሚል ሊታለፉ ይችላሉ። ምንም እንኳን ከቅርብ ጊዜ ወዲህ መሻሻል እየታየ ቢሆንም ክስን በማዘጋጀት በኩል መዘግየት አልፎ አልፎ ይታያል፤
- ዐ/ህግ ጥቃት የደረሰባቸውን ሴቶች ትኩረት (being gender-sensitive) ሰጥቶ አለማስተናገድ። በቃለ መጠይቅ ጊዜ ቃላትን መርጦ አለመጠቀም፣ ለተጠቂዋ /ለተጎጂዋ/ በፍርድ ቤት ስላለው ስነ-ስርዓት አለመግለጽ፣ ተጎጂዋን ከቢሮ አስቀምጦ ስልክ ማነጋገር፣ ሌላ ሰው ማስተናገድ፣ የምትናገረውን በጥሞና አለመከታተል፣ የተጎጂዋን ስሜት ክፉኛ ከሚጎዱ ተግባራት መካከል ናቸው፤
- የወንጀል ክሶች መብዛት መኖር። የክሶች ብዛት ከሚመደበው የዐ/ህግ ቁጥር ጋር የተመጣጠነ ባለመሆኑ ዐ/ህግ የምርመራ መዝገቡን በጥንቃቄ ለመርመር በቂ ጊዜ ለመስጠት ያዳግታል ብሎም ክሱን በወቅቱ በማዘጋጀት የነቃ ክርክር አለማድረግ፤
- በቂ የሆነ ማስረጃ አለመኖር። የማስረጃ ሽክም በዐ/ህግ ላይ የወደቀ መሆኑ የሚታወቅ ነው። አብዛኛው ስርዓተ-ጾታን መሰረት ያደረጉ ጥቃቶች ክስ ከጉዳዩ ባህሪ አንፃር በቂ ማስረጃ ስለማይኖር ተጠርጣሪው የተጠረጠረበትን ወንጀል መፈፀሙን ከጥርጣሬው በላይ ለማስረጃ አስቸጋሪ መሆን፤
- ወንጀሉ የተፈፀመበት ቀን በትክክል አለመመዝገብ። በመርማሪ ፖሊሱ ቸልተኝነት እና የችሎታ ውስንነት ድርጊቱ የተፈፀመበት ቀን ሳይመዘገብ የሚቀርበት ጊዜ ያጋጥማል። ወንጀሉ የተፈፀመበትን ቀን መታወቁ በክርክሩ ሂደት በጣም አስፈላጊ መሆኑ ግልጽ ነው።

ቀኑ አለመታወቁ ወይም የተሳሳተ ቀን መጠቀሱ ምን አልባት ተከላኹን በነፃ የማሰናበት ውጤት ሊያስከትል ይችላል፤

- የክሱ ውጤት በፖሊስ የምርመራ ውጤት ላይ ተመሰረተ ነው። ፖሊስ በምርመራ ጊዜ የሚሰጠው ትኩረት አነስተኛ መሆን (አቤቱታውን በመቀበል፣ ማስረጃ በመሰብሰብ እና ማስረጃን በመጠበቅ)፣ የምስክሮቹን ቃል በመመዘገብ ያለው ቸልተኝነት በስርዓተ-ፆታ ጥቃቶች ላይ የሚቀርብ ክስ ውጤቱ እንዳይሳካ ያደርጋል። እንዲሁም በክርክር ጊዜ ምስክር አለመኖር እንዲሁም በተለያዩ ምክንያቶች በፍርድ ቤት ቀርበው ምስክርነት አለመስጠት ይታያል። አንዳንድ ጊዜ አንዳንድ ምስክሮች ይቀርባሉ ሌሎች ይቀራሉ ፍ/ቤቶች ተለዋጭ ቀጠሮ ይሰጣሉ። በአንዱ ቀጠሮ የቀረበው በሌላ ቀጠሮ ይቀራል። ጉዳዩ ይጓተታል በመጨረሻም ክሱ የመዘጋት እድል ያጋጥመዋል።

በእርግጥ በአሁኑ ወቅት በርካታ ለውጦች እየታየ መሆኑ የማይካድ ቢሆንም በስርዓተ- ፆታ ላይ የሚፈፀሙ ጥቃቶች ለማስቆም ዐ/ህግ የሚጫወተው ሚና የጎላ በመሆኑ ከላይ የተጠቀሱትንና ሌሎች ተጓዳኝ ችግሮችን ትኩረት ሰጥቶ በመፍታት በሌቶች ላይ የሚፈፀም ጥቃትን ለማስቀረት ከሌሎች አካላት ጋር ተቀናጅቶ መስራት አለበት።

3.5.3. የፍርድ ቤቶች ሃላፊነት እና ሚና

ልክ እንደ ፖሊስና ዐ/ህግ ሁሉ ፍ/ቤት በሌቶች ላይ የሚፈፀም ጥቃት በተመለከተ ጠቃሚ ሚና ይጫወታል። ፍ/ቤት በፆታ ላይ የሚፈፀምን ጥቃት በወንጀልም ሆነ በፋርሐብር ጉዳይ የመጨረሻ ውሳኔ ሰጪ ተቋም እንደመሆኑ መጠን በአጥፊዎች ላይ በህጉ መሰረት የሚሰጡት ውሳኔ ተጠቂዎን ከመጠበቅ ባለፈ ህብረተሰቡ በፍትህ ተቋሙ ላይ እምነት እንዲኖረው ትልቅ ድርሻ አለው። ዳኞች በክርክር ሂደት እና በየደረጃው የተለያዩ ውሳኔዎችን ሲያሳልፉ የተጎጂዎችን፣ የቤተሰባቸውን መብት በመጠበቅና በማክበር እንዲሁም የተከላኹን መብቶች በማስከበርና በማክበር ጥፋተኛ ሆነው ሲገኙ በአጥፊዎች ላይ የወንጀል ህጉን አላማና ግብ ለማሳካት የሚያስችል ትክክለኛ ቅጣት በመጣል የተጣለባቸውን ሃላፊነት መወጣት አለባቸው።

በቅድመ ክርክር ጊዜ ፍ/ቤት የሥርዓተ-ፆታ ጥቃት ፈፅሟል ተብሎ የተጠረጠረ ተጠርጣሪ ዋሥትና በሚፈቅድበት ጊዜ ተገቢውን ጥንቃቄ ማድረግ አለባቸው። ይህም ተጠርጣሪው በዋስ ቢለቀቅ በተጎጂዎቹ፣ በቤተሰቦቿ ላይ የሚያስከትለውን ውጤት በቅድሚያ ማጤን፣ ለተጎጂዎ

ማስታወቅ፣ ዋሥትናው ሲፈቀድ ሁኔታዎችን (conditions) ማስቀመጥ፣ ተጠርጣሪው የተቀመጡትን ሁኔታዎች ማክበሩን ማረጋገጥ፣ የተቀመጡት ሁኔታዎች በሚጣሱበት ጊዜ ፈጣን ምላሽ መስጠት ተገቢ ነው። በ ክርክሩ ሂደት ለምሥክሮች ልዩ ትኩረት መስጠት እንዲሁም የተገቢውን ግብዓት ለማግኘት ሁኔታዎችን ማመቻቸት አለበት። ፍ/ቤት በክርክር ሂደት የተገቢውን ደህንነት (safety) ማረጋገጥ ማለትም በተከላኸ ወይም በጠበቃው ወከባና ዘለፋ እንዳይፈጸምባቸው መጠበቅ እና ፍ/ቤቱም ተገቢውን የመደመጥ መብት እንዲሠጣቸው ያስፈልጋል። በተለይም ተገቢውን ህግን በምትሆንበት ጊዜ በጥንቃቄና ልዩ በሆነ ሁኔታ ማሥተናገድ ይገባል። በአጠቃላይ ፍ/ቤቶች ለሥርዓተ-ጾታ ጉዳይ ልዩ ትኩረት (gender sensitive) መስጠት አለባቸው። የተፋጠነ የፍርድ ሂደትን ማጠናከር ከፍ/ቤቶች ይጠበቃል። የተገቢውን ደህንነት መጠበቅ አሥራላጊ በሚሆንበት ጊዜ ህጉ በሚፈቅደው መሰረት ጉዳዩን በዝግ ችሎት እንዲታይ ሊያደርግ ይችላል። የሥርዓተ-ጾታ ጥቃት ተገቢውን ታሪካዊ እንዲትናገር መፍቀድ የሚገባ ሲሆን ሥለወደፊቱ ህይወቷ ያለውን ጫና እንዲትመሰክርም ፍ/ቤቱ ሊፈቀድላት ይገባል።

በፍርድ ቤቶችም በኩል የሥርዓተ-ጾታን ጥቃት በተመለከተ መሻሻል የሚታይ ቢሆንም የሚከተሉት ችግሮች በሚገባ የተቀረፉ አለመሆኑን መረዳት ይቻላል። ከእነዚህም መካከል፡-

- የሥርዓተ-ጾታ ጥቃት ቀደም ሲል እንደተገለጸው ውሥብስብና በጥንቃቄ መታየት የሚገባው ጉዳይ ነው። ነገር ግን አብዛኛዎቹ ዳኞች በጾታ ላይ የሚፈጸሙ ጥቃቶችን ለማስተናገድ አነሥተኛ ልምድ ያላቸው መሆኑ፤
- የፍትህ መዘግየት መታየቱ። የሥርዓተ -ጾታን ጥቃት የተመለከቱ ክሶች በተለያዩ ምክንያቶች ምስክሮች ባለመቅረባቸው ተደጋጋሚ ቀጠሮ መስጠት ያጋጥማል፤
- በተለያዩ ችሎቶች የውሳኔዎች መለያየት መኖር። በሌሎች ጉዳዮች የውሳኔ ተገማችነት አንዱ ችግር እንደመሆኑ መጠን በጾታ ላይ የሚፈጸሙ ጥቃቶችንም በተመለከተ ተመሳሳይ ጉዳዮች በተለያዩ ችሎቶች የተለያዩ ውሳኔ ይሰጣል። ይህ ሁኔታ በፍርድ ቤቶች የሚሰጠው ውሳኔ ተገማች እንዳይሆን ያደርገዋል። በተጨማሪም ህብረተሰቡ ለፍ/ቤቶች ተገቢ ያልሆነ ግንዛቤ እንዲኖረው ከማድረግም በላይ በርካታ ጉዳዮች ይግባኝ እንዲባልባቸው ያደርጋል። አልፎ አልፎም የተጠረጠረበት የወንጀል ድርጊት እና የሚጠቀሰው የህግ አንቀጽ መለያየት ያጋጥማል፤

- ትክክል ያልሆነ የዳኞች አሥተሳሰብ መኖር። አንዳንድ ዳኞች ሥርዓተ-ጾታን በተመለከተ የተሣሣተ አስተሳሰብ ውጤት በውሳኔያቸው ሳይቀር ይንጸባረቃል። የሴቶችን/ልጃገረዶችን/ በተመለከተ በህብረተሰቡ ዘንድ ያለው ሥር የሰደደ የባህልና ልማዳዊ አመለካከትን ዳኞች ሥራቸውን ሲያከናውኑ ጭምር እየተንፀባረቀ ይገኛል። ዳኞች በክርክር ሂደት ብቻ ሳይሆን በውሳኔያቸውም ጾታዊ አድላዊ ልዩነቶችን ሲያንፀባርቁ ይታያሉ። ለምሳሌ በወ/ይ/መ/ቁ 173/93 በፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የተሠጠው ውሳኔ ይህንን እውነታ የሚያረጋግጥ ነው።
- በሥርዓተ-ጾታ ላይ የሚደረግን ጥቃት አሥመልክቶ የሚቀርብ ክሥ የተለየ ችሎታን (skill) መጠየቁ ግልፅ ነው። ከሌሎች ተራ የወንጀል ድርጊት የተለየ ነው። የዳኞችን አቅምና ችሎታ ለማሳደግ ሥልጠናዎች አስፈላጊ ቢሆንም በብዛት ወይም በበቂ ሁኔታ ሲሰጥ አይታይም። በፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሴቶች ላይ የሚፈፀምን አስገዲዶ መድፈር ወንጀል የሚያይ የተለየ ችሎት የተቋቋመ ቢሆንም በክልሎች ባለመኖሩ ትኩረት ሊሠጠው ይገባል።

የመወያያ ጥያቄዎች

1. በሀገራችን በሴቶች ላይ የሚፈጸምን የጾታ ጥቃት የሚከታተል፣ የሚመረምር ሴቶችን ብቻ ያካተተ የሴት ፖሊስ ቡድን ቢቋቋም ያለው ጠቀሜታ ምንድነው? ጉዳትስ አለውን?
2. በሴቶች ላይ የሚፈጸሙ ጥቃቶች አብዛኛውን ጊዜ በድብቅ ስለሚፈጸሙ እውነቱን ለማውጣት ምስክሮችን / ማስረጃዎችን / በቀላሉ ማግኘት ያስቸግራል። ስለዚህ በዚህ ዓይነት ሁኔታ የሚፈጸሙትን ወንጀሎች ምርመራ ውጤታማ ለማድረግ ፖሊስ ምን ማድረግ ይኖርበታል? ዐ/ህግስ ምን እገዛ ማድረግ ይገባዋል?
3. በሴቶች ላይ የሚደርሱትን የኃይል ጥቃቶች ለመከላከል ከዐ/ህግ ምን ይጠበቅበታል?
4. በሴቶች ላይ የሚደርሱትን የኃይል ጥቃቶች የሚከታተል ልዩ ክፍል ማቋቋም ድርጊቱን ከመከላከል አንጻር ያለው ፋይዳ ምንድነው? የየክልላችሁ ልምድ ምን ይመስላል?
5. አንዳንድ ሀገራት በሴቶች ላይ የሚደርስን የኃይል ጥቃት አስመልክቶ የሚቀርብን ክስ አይቶ የሚወስን የተለየ ችሎት አቋቋመዋል። እንደዚህ ዓይነት ችሎቶች በኛ ሀገር ቢቋቋሙ ያለውን ጠቀሜታ ተወያዩበት። እንዲህ ዓይነት ጉዳዮች በሴት ዳኞች ብቻ ቢታይ ያለውን ጠቀሜታና ጉዳት አብራሩ።
6. በሴቶች ላይ የሚደርሱትን የኃይል ጥቃቶች ለመከላከል በዓለምአቀፍ ደረጃ እና በብሔራዊ ደረጃ ብዙ የማስተካከያ እርምጃዎች ተወስደዋል። እየተወሰዱም ናቸው። ሆኖም በሴቶች

ላይ የሚፈጸሙ የኃይል ጥቃቶችም ሆኑ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶች አሁንም በተግባር አሉ። ይህ ሊሆን የቻለበት ምክንያት ምን ይመስላችኛል?

7. በይግባኝ መ/ቁጥር 173/93 የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ በቡድን ሆናችሁ በመወያየት ውሳኔው ውስጥ የተካተቱትን የታዊ አድላዊ ልዩነትን የሚያሳዩ ዓረፍተ ነገሮችን ወይም ቃላትን በመለየት ተወያዩበት። ውሳኔው የታዊ ልዩነት አያንጸባርቅም ከተባለም በምክንያት ላይ ተመስርታችሁ አብራሩ።
8. በሴቶች ላይ የሚደርሱትን የኃይል ጥቃቶች ለመከላከል መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች እና ከማህበረሰቡ የሚጠበቀውን አስተዋጽኦ በዝርዝር ተወያዩበት።

ዋቢ ጽሁፎች

1. Myles Munroe (Dr.), 2006, Understanding the Purpose and Power of Woman, Raey Publishers, Addis Ababa.
2. Fana Hagos, 2009, Women's Right to Survive Pregnancy and Childbirth in Ethiopia, Ethiopian Journal of Legal Education, Published by Justice and Legal System Research Institute, Vol.2. No.1, Addis Ababa.
3. በሴቶች ላይ የሚደረግ ማናቸውንም ልዩነት ለማስወገድ የተደረገ ስምምነት (እ.ኤ.አ. 1979)
4. ሁሉ-አቀፍ የሰብዓዊ መብቶች መግለጫ(እ.ኤ.አ. 1948)
5. ዓለምአቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ስምምነት (እ.ኤ.አ. 1966)
6. ዓለምአቀፍ የኢኮኖሚ፣ ማህበራዊና የባህል መብቶች ስምምነት (እ.ኤ.አ. 1966)
7. በሴቶች ላይ ሚፈጸሙ የኃይል ጥቃትን ለማስወገድ የወጣ የተባበሩት መንግስታት መግለጫ (1993)
8. የኢ.ፌ.ዴ.ሪ. ህገ-መንግስት (1987)
9. የ1952 የፍትሐብሔር ህግ
10. የተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/1992
11. የኢ.ፌ.ዴ.ሪ. የወንጀል ህግ አዋጅ ቁጥር 414/1996
12. አሰሪና ሠራተኛ ህግ አዋጅ ቁጥር 377/1996
13. የመንግስት ሠራተኞች ህግ አዋጅ ቁጥር 513/1999

14. Report of the FDRE on Implementation of the AU Solemn Declaration on Gender Equality in Africa, August 2006.
15. A National Report on Progress Made in Implementation of the Beijing Platform for Action (Beijing +10) by Prime Minister Office / Women's Affairs Sub Sector, March 2004.
- 16.-----, Research On Major Harmful Traditional Practices and Violence Against Women in South Wollo and East Gojjam Zones of Amhara Region, By Amhara Region Women Affairs Bureau in Collaboration with SIDA, -----.
17. The Ministry of Education of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, Educational Annual Abstract 2001 E.C /2008/09 G.C/, March 2010, Addis Ababa.
- 18.-----, Bringing Security Home: Combating Violence Against Women in the OSCE Region. A Compilation of Good Practices, Gutenberg Press LTD, 2009.
19. Gender- Based Violence Training Manual for Law Enforcing Bodies, UNFPA, 2009.
20. Contemporary Practices in Justice System in Dealing with Problems of GBV, Training Manual for Law Enforcing Bodies, UNFPA, 2009.